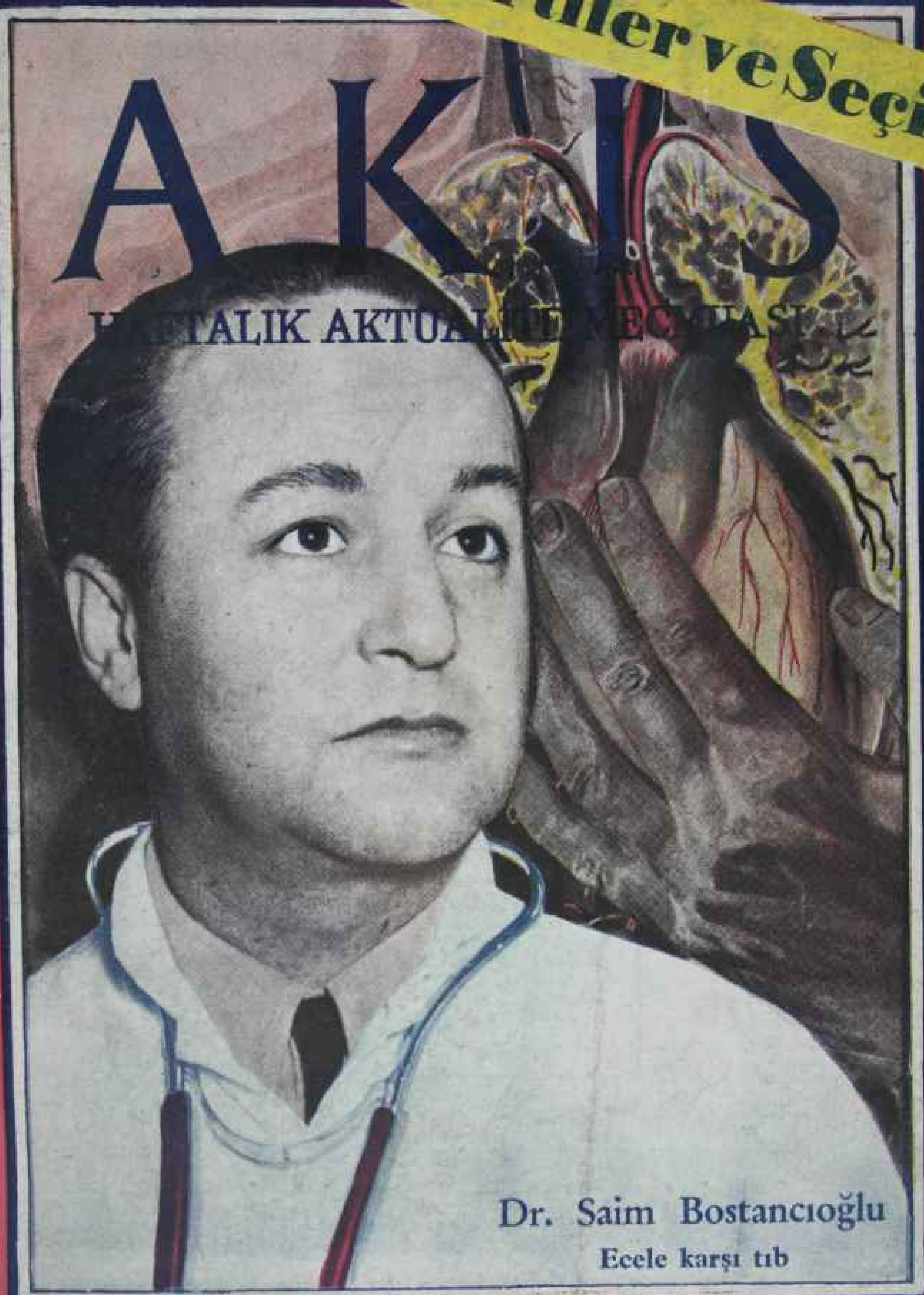
20 MART 1961

SAYI: 351

Partiler ve Seçim

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

Dr. Saim Bostancıoğlu

Ecele karşı tıb

FIYATI: 1 LIRA

markaya bilhassa dikkat ediniz!

Memleketimizde güzellikleriyle nam salan yıldızların kullandıkları aynı Puro Tuvalet Sabununu aldığınızdan emin olmak için sabunun üzerindeki PURO markasına dikkat ediniz... ısrarla Puro Tuvalet Sabunu isteyiniz.

Puro Tuvalet Sabunu teninize bir kadife yumuşaklığı ve bir bahar tazeliği getirir

★

Çehrenize filim yıldızlarına has o büyüleyici cazibe ve güzelliği temin eder

BOL KÖPÜKLÜ - NEFİS KOKULU

PURO

TUVALET SABUNLARI 100 DE 100 SAFTIR

AKİS

Senenin en büyük röportajı

EŞLERİNİN AĞZINDAN

GÜNÜN ADAMLARI

Röportajı hazırlayan :

ÖZDEN TOKER

- ☆ Bayan Gürsel, CEMAL GÜRSEL'i ..
- ☆ Bayan İnönü, İSMET İNÖNÜ'yü ..
- ☆ Bayan Başol, SALİM BAŞOL'u ..
- ☆ Bayan Aksel, İ. RÜŞTÜ AKSEL'i

v.s. v.s.

AKİS'E ANLATTILAR

Gelecek hafta başlıyoruz

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XX, Sayı: 351

Yazı İşler:
Rüzgarlı Sokak Overhan Kat 3 Daire 7
Tel : 11 89 92 P.K. 582 Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 11 52 21

*

Başyazar

Metin Toker

*

Akis Naşriyat Ltd. Şirketi adına
İmtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe ;
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları ;
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İldn şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL

İlan işleri :
Telefon : 11 52 21

TELE - RADYO - REKLAM
Atatürk Bulvarı Büyük Han No. 39
ANKARA - Tel: 12 87 93 - 12 98 77

Dizildiği yer t
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI : 1 LÎRA
Basıldığı tarih: 19.3.1961

Kapak resmimiz

Dr. Saim Bostancıoğlu

Kalbe giren el

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Nisan başından itibaren, aylıkla geçinen AKİS okuyucuları için yeni bir servisimiz faaliyete geçmektedir. AKİS, aylıkla geçinen okuyucusu en fazla olan bir mecmuadır. Mecmua, hususiyetlerinin bir icabı olarak Türkiyeye aşağı yukarı üç eşit parça halinde dağılmaktadır. AKİS'in İstanbul, Ankara-lzmir, Anadolu satışı hemen hemen aynıdır. Ankara, nüfusuna nisbetle, bilhassa bir siyasî çevre olarak AKİS'i en fazla okuyan bölgedir. Onun yanında, Anadoluda da AKİS okuyucularının muazzam' bir ekseriyetini aydınlar ve onların içinde memurlar teşkil etmektedir.

Geçim zorluğu ve kıt kanaat yaşama endişesi bu AKİS okuyucularının mecmualarını her hafta sağlamalarım güçleştirmektedir. Bu sınıflar için haftada 1 lira, bazen ehemmiyet taşımaktadır. Ay başlar rında yapılan hesaba girmeyen böyle bir masraf ay sonlarında bütçeye kambur eklemektedir. Buna mukabil, mecmuanın normal abone ücreti de, toplu bir para tuttuğundan aylıkla geçinen okuyucularımıza cazip gelmemektedir. Yeni servisimizin ihdasına bu düşünüşler hakim olmuştur.

Nisan ayının başından itibaren abone servisimize 4 lira gönderenler 6 AKİS'e hak kazanacaklardır. AKİS, ayların gelişine göre bazı aylar 4, bâzı aylar 5 mecmua olarak çıkmaktadır. Biz, bir ihtiyat payı bırakmak maksadıyla 4 liranın karşılığını 6 mecmua olarak tesbit ettik. Böylece, bir veya iki haftalık ihmal okuyucularımızı AKİS'siz bırakmayacaktır. Zincirleme sigara içer gibi, bu okuyucularımız bütçelerine yıkım olmayacak bir bedel mukabilinde memleketin şu kritik intikal devresinde bütün hadiseleri içyüzleriyle takip edebilecekler ve manzaraya kuşbakışı bakmak imkânını bulacaklardır.

Fakat AKİS, mecmuanın ağırlık merkezini zaman zaman ve hâdiselere göre iç politikadan çekip almakta tereddüt etmemektedir. AKİS, her şeyden ziyade bir evde bir hafta müddetle bir ailenin bütün fertleri tarafından okunması için hazırlandığından bazen bir balerin, bazen bir futbolcu, bazen bir sahne sanatkârı mecmuanın kapağında yer almaktadır. Bu hafta, AKİS okuyucuları karşılarında bir doktoru bulacaklardır. Dr. Saim Bostancıoğlu, Azraile en sonda yenilmiş olmakla beraber bütün bir hafta boyunca kendisinden bahsettirmiş ve yarım saat durmuş bir kalbi, hem de karyola üzerinde yaptığı bir, ameliyat sırasında çalıştırmaya muvaffak olarak tıb edebiyatında bir yer almıştır. Okuyucularımız bu hafta TIB sayfalarım, sanırız dikkat ve alâkayla okuyacaklardır. Öldükten sonra dirilen emekli Albayın hikâyesi daha şimdiden bol mürekkep döktürtmeye namzet görünmek' tedir.

Haftanın bütün iç politika hâdiseleri, gene YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızdadır. Huzursuzluk emarelerinin belirdiği şu sıralarda AKİS bunlar üzerine dikkatle eğilmiş ve alâka uyandırıcı bilgi toplamıştır, İstanbuldaki kıpırdanışlar, İzmirdeki sansasyonel tevkif ve ortalıkta dolaşan söylentiler "Demokrasi" başlığım taşıyan yazıda ele alınmış, incelenmiştir. Bu yazı için AKİS'in İstanbul, İzmir ve Ankaradaki ekipleri çeşitli temaslarda bulunmuşlar, bilhassa politikacıların ve mesul şahsiyetlerin fikirlerini almaya muvaffak olmuşlardır. Böyle bir hafta içinde, Metin Tokerin "Haftanın İçinden"i ve "Duruşmaların Anatomisi" sayfamız ayrı önem almaktadır. "Duruşmaların Anatomisi" sayfamızda meşhur Economist'in son sayılarından birinde çıkan ve Yassıada dâvaları karşısında AKİS'in ileri sürdüğü görüşün anglo - sakson çevrelerinde uyandırdığı akisi belirten yazıya bir cevap verilmekte, daha doğrusu anglo - sakson zihniyetiyle yadırganan bir hususun üzerine biraz daha fazla ışık dökülmesine çalışılmaktadır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XX, Sayı: 351

AKİS

20 MART 1961

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Kardeşlik Haftası

Bitirdiğimiz hafta cuma günü Başbakanlık binasının beton merdivenleri altında nöbet tatmakta olan genç adamlar birden toparlandılar ve merdivenin üst başında görünen koyu renk elbiseli Devlet Başkanım selâmlamağa hazırlandılar. Orgeneral ağır ağır basamakları inmeğe başladığında saatler 12.30'u göstermekteydi. Sağında yakışıklı yaveri Hava Albayı Agasi Şen, solunda ise Devlet Bakanı Sıtkı Ulay bulunmaktaydı. Şapkasını hafifçe sağa eğik giymiş Cemal Gürsel sağ elinde, zarif ve pırıl pırıl bir baston tutuyordu.

Babacan Orgeneralin merdivenin basamaklarını inmeğe başlamasıyla, aşağıda bekleşen gazetecileri bir telâştır aldı. Gerçi hemen her gün Başbakanlığın önünde nöbete geçiyorlar ve ihtilâlin liderinden hiç değilse dost ça bir selâm alıyorlardı ama» bu günkü bekleyişin başka bir önemi vardı. O gün Başkan Gürsel, Türkiye radyolarında yayınlanacak bir konuşmasıyla isim babası olduğu "Kardeşlik Haftası"m açacaktı. Sabırsızlığın ve heyecanın sebebi buydu. Funun içindir ki Orgeneralin alt basamakta bir müddet duraklaması icap etti. Zira bir gazetecinin sorduğu sual ihtilâlin liderini cevap vermeğe sevketmişti. Suali soran genç gazeteci şöyle diyordu.

"— Adalet Partisindeki tevkiflerle ilgili bir açıklama yapacak mısınız Paşam?"

Bu sual Orgeneralin gülümsemesine sebep oldu. Artık bir ayak üstü sohbeti farzdı. Cemal Gürsel etrafını alan genç muhabirleri mütebessim bir çehre ile süzdü ve konuşmağa başladı. Başkanın ilk sözleri:

"— Memleketteki huzuru kimse bozamaz" oldu.

Daha sonra kaşlarını bir parça çatarak ilâve etti:

"— Eski rezaletlerin hortlaması na imkân vermiyeceğim. Memleketin huzurunu bozanların, rahat durmayanların kafasını mutlaka ezmeğe, kat'i suretti kararlıyım. Bundan kim se istisna edilemez."

Kardeşlik Haftasının resmen açılmasından tam beş saat evvel, hem de müfret mütekellim olarak söylenen bu son derece sert sözler gazeteciler üzerinde bir soğuk duş tesiri yaptı. Gazeteciler ne de olsa müfret mütekellim sigasını pek tutmuyorlardı.

Başkan yürümek üzereydi ki, bir başka gazeteci tarafından yolu kesildi. Bu gazeteci de bir sual soruyordu. Sual şuydu:

"— Kardeşlik Haftasından sonra siyasî faaliyete izin verilecek mi?"

Başkanın bu suale cevabı kısa ve kesin oldu:

"— Bu hususta hiç bir taahhüde giremem."'

Orgeneral bu sözlerden sonra merdivenin önünde bekleyen Cadillac'ın kapısından içeriye adımını attı.. Fakat bir başka gazeteci yeni bir sual sordu:

"— Paşam, artık seçimlerin tarihini solmuyoruz. Acaba niçin?" dedi.

İhtilalin başı bu. suali sâdece gülerek cevaplandırdı ve şapkasını hafifçe çıkararak genç adamları son bir defa daha selâmladı ve numarasız Cadillac hareket etti.

Gazeteciler hayretle birbirlerine baktılar.

Orgeneral Gürsel
Bir tereddüdün hikayesi

Sıcak ve samimi bir ses

Halbuki, bu hâdiseden beş saat sonra, 19.30'da Türkiye Radyo Postalarından yükselen ses sıcak ve samimiydi. Cemal Gürsel, heyecanı âşikâr bir edayla Türk milletini kardeşlik duygularını kuvvetlendirmeye davet etti. Düşük iktidarın liderleri içimize ve ruhumuza fesat tohumları ekmişler, bizi birbirimize düşman etmişlerdi. Memleket çapında bir husumeti körüklemişlerdi. Ama artık muhteris politikacılara kapılmamak lâzımdı. Başkan Gürsel ayrı siyasi görüşe sahip olmanın ve ayrı partilere dağılmanın kardeşliğe halel vermemesi gerektiğini aynı sıcak ve samimi sesle ifade etti. Bu sözlerin, beş saat evvel pek sert konuşan Başkanın hakiki arzuları, yürekten temennisi olduğunu anlamak için kâhin olmaya lüzum yoktu.

Aslında mesaj, Ankara Radyosunun bir ekibi tarafından haftanın başında Cumhurbaşkanlığı Köşkünde banda alınmıştı. O gün sabahleyin Sıhhiyeden hareket eden Ankara Rad yosuna ait bir Land Rower, süratle Bulvarı katetti ve Çankayaya tırmanmağa başladı. Saatler 9.25'i göstermekteydi. Otomobilde Ankara Rad yosunun ekibi bulunmaktaydı. Köşkün kapısında Başyaver Agasi Şen tarafından karşılandılar ve hemen Başyaverlik odasına alındılar. Burada yarım saatlik bekleme başladı. Zira Devlet ve Hükümet Başkam Gürsel hazırlanmakla meşguldü. Nihayet bekleme müddeti bitti. Radyocular yukarıya davet edildiler. Mermer merdivenler aceleci adımlarla çıkıldı ve saf tarafta bulunan L şeklindeki salona girildi. Salon son derece sade döşenmişti. Salonun tam kıyısında duvarı baştan başa kaplayan bir kütüphane bulunmaktaydı. Ortaya konulmuş uzunca masanın

Haftanın İçinden

Diş Macunu ve İhtilal

Metin TOKER

Geçenlerde biri "Dünyanın en sor işi, bir ihtilâl sonrasının tanzimidir" dedi. Sonra ilâve etti: "Bu, sıkılmış bir tüpün içinden fırlamış diş macununu tekrar yerine sokmaya benzer.." Evvelâ güldüm. Şimdi düşünüyorum da benzetiş, ihtilâl sonralarıyla alâkalı bütün benzetişlerin galiba en başarılısıdır. O cıvık cıvık, biraz dokununca ele bulaşan, şekli bozulan maddeyi hiç olmazsa kısmen eski haline getirmek, mahfazasının içine yerleştirmek nasıl sabır ve ne kuvvetli sinir isteyen bir iştir.. Bu güçlüğü şu yaşadığımız günlerde hissetmemek kabil mi?

İhtilâl yapmanın, İhtilâlden sonra cemiyeti tanzim yanında bir çocuk oyuncağı olduğu Tarihin getirdiği ışık altında zaten bilinen bir husustur. Bir takım şartlar tamamlandı mı, on kuvvetli görünen iktidarların milletin tek fiskesiyle devrilivermesi işten bile değildir. Hareketin fikrî liderleri vasatı hazırladıktan sonra fiili liderler kendiliklerinden ortaya çıkarlar ve onların kılıcıyla kördüğüm çözülüverir. Artık yeni bir sayfa açılmıştır. Mesele, bu sayfaya nenin yazılacağıdır. Çok zaman ihtilâlcilerin hakiki büyüklüğü, kılıç bele asılıp kalem ele alındığında ortaya çıkar. Zira bu anda ihtilâlciler, hatırlarından dahi geçirmedikleri, maddî mânevi bin tane güçlükle karşıkarşıyadırlar. Vaziyetlerini ipin üzerindeki bir cambazın vaziyetiyle mukayesede hiç bir mübalâğa yoktur. Tıpkı o cambaz gibi, ihtilâlciler için de hatalı adım atmak bahis konusu değildir. Zira bir hatalı adım mutlaka yeni ve daha vahim hataya yol açar, beş parmağın arasına sığan bir kartopu kısa zamanda çığ haline gelip önüne çıkanı -ve evvelâ ihtilâlcilerin kendilerini- ezer. İhtilâl sonraları yalnız bütün müesseselerin yerlerinden oynamış oldukları devre değildir. Bütün hırslar, bütün ihtiraslar, bütün melun tertip ve niyetler, en şaşırtıcı davranışlar böyle günlerde ortaya çıkar ve cemiyeti kaynayan bir kazandan farksız hale getirir. Ellerine kudreti geçirmiş olanların içinden fazla beşerî hislere kapılanlar mutlaka belirir ve karışıklık arttıkça "Elzem Adam", olma zehabı kuvvet bulur. Aslına bakılırsa kudret sahiplerinin yüreklerinde böyle Ur zehabın yeşermesi için ihtilâller şart dahi değildir. Bir kudret sahibi ayağının altındaki toprağın kaydığını hissettikçe sert konuşmaya başlar, sert konuştukça sinirlenir, sinirlendikçe yeni gaflar yapar ve kendi aklınca kendisini artık gidemez halde görüp iktidara sıkı sıkı sardır. Başkaları yaparken uzaktan basiretle ve tam bir sağduyuyla yönelttiği tenkitleri artık kendisi bahiskonusu olduğundan hatılına dahi getirmez ve o aynı hatalı davranışları "Ama durum başka" veya "Ben başkayım", yahut "Arada kuvvet farkı var" diye tekrarlar da tekrarlar.. Bu, hatıraları henüz pek sıcak bir çok idarecinin dramıdır.

Cemiyetlerin diş macunlarına Üstünlüğü, böyle hallerde bir cankurtaran simidinin insanlar için daima hazır bulunmasıdır. Bu, Demokrasi ve onun subabı olan seçimlerdir. Seçim, savaş zamanı hariç, her an yapılabilir. Bu noktada en ufak tereddüde yer yoktur. Nitekim Birinci Cumhuriyetimizin Anayasasında da,. İkincisinin Anayasa tasarısında da bu husus en açık şekilde belirtilmiştir. Bilhassa karışıklık, huzursuzluk devirlerinde modern cemiyetlerin tek kurtuluş yom millet iradesine başvurmaktır.

Şu anda, Türk cemiyeti olarak bir garip dorumla karşıkarşıya bulunuyoruz. Bâzıları gafletten, ama bazdan mutlaka dalâletten belirli çevreler seçimleri geciktirmek için var kuvvetleriyle gayret sarfediyorlar. Bin yüze sahip masal şahısları gibi her nabza ayrı şerbet veriyorlar, her gönölde ayrı ihtiras körüklüyorlar. Yaz aylarında bir kere oynanmış olan bir oyun bugün tekrar, başka kahramanlar gözönünde tutularak tekrarlanıyor. Dün 14'lere sanki yürekleri hakikaten paralanıyormuş gibi "Bizi bırakıp ta nereye gidiyorsunuz? Sizsiz biz ne oluruz?" diye haykıran ağızlar bugün, inanılmaz bir cüretle, 13 Kasım günü suratlarına inen elin sahiplerine yapışıyorlar ve aynı nakaratı onlara tekrarlıyorlar. Oradan gelen her sert hareketi "Yağmur yağıyor!" diye üzerlerine alınmıyorlar, görülmemiş bir yüzsüzlükle, yüze yüze sonuna getirilmiş bir güzel ve asil hareketi dejenere etmek için nihai meydan muharebelerini veriyorlar. Silahları utanmama, Menderesin kendi politikasına temel yaptığı "basit hisleri okşama", zamanında pohpohlama ve bu vasıtalarla kudret sahiplerini telafisi imkânsız hatalara şevktir. Küçük çapta sabotajlarda mahir bir ufak teşkilât belki açık anlaşmayla, belki hâdiselerin icabına göre davranarak orada burada "Bu hava içinde nasıl seçim yapılabilir!" neticesine kudret sahiplerini sevkedecek ve onların da, memleketin de felâketine sebebiyet verecek bir inancın malzemesini pişirip kotarmaktadır. Bu, ilhamlarım kuzeyden aldıklarında zerrece şüphe bulunmayan ve Türkiyenin fenalığını isteyenlerin sarıldıkları son dal olduğundan gayretler kesafet peydahlamıştır.. Bu havaya kapılacak mıyız, kapılmıyacak mıyız? Basiret ve serinkanlılık bize bir defa daha hakim olacak mı, olmayacak mı? Şahıslan okşayarak, onların gözlerini kamaştırmaya kalkışarak kurulacak rejimi baştan, dejenere edecek ve milletin çeşitli sağlam kuvvetlerini bir anda karşıkarşıya getirecek dalaverelere kulak verecek miyiz, vermeyecek miyiz? Şimdi her şey bu suallere âcil bir eevabın verilmesine ve İktidarın, her türlü tereddütten kendisini kurtararak normal devrenin ilk faslım teşkil eden siyasi hayatı açmasına bağlıdır. Bu açıklık, bütün güçlüklerine rağmen, bugünkü devekuşu durumundan çak daha fazla ferahlık sağlama faziletine sahiptir. Hedefi Demokrasi olan ihtilâl sonrası cemiyetlerinde asıl tehlike "rasat hazırlama" sevdasına kapılmak ve sosyal hareketlerde şart cesareti gösterememektir.

Etrafımıza biraz bakarsak ve gündelik hâdiselerin tesirinden yakamızı kurtarıp daha geniş açıdan duruma bir teşhis korsak aslında basit, tüpünden fırlamış diş macununu tekrar yerine koymaktan çok daha kolay tedavi çâresini elimizle koymuş gibi bulmamamız İmkânsızdır. Ama her geçen gün, inanınız, bu çâreyi elimizden biraz daha uzak yere götürüyor.

baş tarafına Cemal Gürsel oturmuştu. Yüzü zarif bir tebessümle aydınlanmıştı. Ev kıyafetiyleydi. Üzerinde bir pijama, onun üzerinde de mavi üzerine kırmızı çizgili bir robdöşambr vardı. İhtilâlin başı gelenleri selamladı ve:

"— Hoş geldiniz" dedi.

Sonra salonun içinde hummalı bir faaliyet başladı. Radyodan gelen ekip ilk iş olarak Orgeneralin önüne bir mikrofon koydu. Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı bu dekor içinde, iki aliyle tuttuğu kâğıttan konuşmasını okumağa başladı. Türkiye radyolarından haftanın sonundaki cuma akşamı 19.30 da yayınlanan "Kardeşlik Haftası" konuşması böylece banda alınmış oldu.

Yüreklere serpilen su

Başkan konuşmasında, kardeşliğin lüzumundan bahsettikten sonra lâfı çok «ailen din konusuna temas etti ve ne zamanı, ne zemini müsait, sâdece huzursuzluk tohumu ekecek tasavvurlara iltifat edilmediğini açıkladı. Gürsel "Bunlar dinsizdir", yahut "Bunlar dini kaldıracaklar" neviinden rivayetleri "alçakça rivayetler" olarak vasıflandırdıktan sonra herkesin din sahibi olduğunu belirtti ve herkesin kalbinde ne olduğunu ancak Tanrının bildiğini hatırlattı. Bir birimizi keyfi ve asılsız düşüncelerle dinsiz farzederek düşmanlıklar yaratmanın Tanrıya isyan sayıldığını anlattı.

Konuşma bittiğinde Kardeşlik Haftası fiilen açılmıştı. Hafta, bu neviden bütün haftalar gibi elbette ki platonik iyiniyetlerin bir ifadesi halinde kaldı. Ama Bayramın arefesln de vatandaşlara bir an kendi kendileriyle bir vicdan muhasebesi yapma ir kânın' sağladı. Yoksa, gerçek huzurun nerede yattığı ve ona bu memleketi götürecek yolun nereden geçtiği, başta Cemal Gürsel, herkesin -hattâ o yolu kapamak için son gayretlerini sarfeden düşmanlarımızın- malûmuydu. Nitekim Başkan, konuşmasına şu iki cümleyi ilâveden kendisini alamadı: "Bizim bu milli perişanlığımızdan faydalanacak ancak ve ancak düşmanlarımızdır. Düşmanın ne demek olduğunu, bir defa eline düşersek başımıza ne feci olaylar geleceğini hepimiz biliyoruz."

Demokrasi

Vatan sathında

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında, uzun bir zamandır "Mebus bey" görmeye hasret kalmış bir çok Anadolu şehrinde vatandaşlar, kendilerini temsil etsin diye başkente göndermiş oldukları bir adamı yakaladılar ve ondan sordular:

"— Bey, ne oluyor ki?."

Bu suali, istisnasız her yerde aynı sual takip etti:

"— Bey, seçimler ne zaman?"

Suallerin muhatapları, Temsilciler Meclisinin bilhassa illerden ve C.H.. P. kontenjanından gelen üyeleriydi. Bayram tatilinden faydalanarak yurda dağılan bu üyeler, vatan sathında kendilerini bir yüzüyle üzen, bir yüzüyle sevindiren bir manzarayla karşılaştılar. Üzücü yüzde gördükleri, her çevreye hâkim elle tutulur huzursuzluk oldu. Fakat madalyonun öteki tarafını çevirdiklerinde bu huzursuzluğun, korktukları gibi bünyevi değil arızi olduğunu farkettiler ve suniliğini anladılar.

Böyle bir hadise, Egede cereyan etti. Egede, politika tecrübesi fazla ve köylünün ruh haletini anlamada usta olan Temsilciler halkın memnun bulunmadığım sezdiler. Köylü kendilerine bir çok konuda şikâyette bulundu. Fakat bu şikâyetler içinde maddi delile dayananlar azdı. Daha ziyade bir yeni kulak gazetesinin haberlerine istinat eden karamsarlık, ruhlara çöreklenmişti. Meselâ tütün piyasasında yeni iktidarın müstahsili eski iktidar kadar kollamadığı kanaati mevcuttu. Ama eline kalem kâğıdı alanlar gerek miktar, gerek fiyat itibariyle geçen yıldan bu yana bir fark görmediler. Karamsarlığın sebebi, bu yıl mubayaaya gelenlerin köylüyle az alâkadar olmaları ve onlara bir nevi bikeslik hissi aşılamalarıydı. Temsilcilere başka bir hikâyeyi İzmirde anlattılar. İzmirde gecekondu meselesi bir sosyal mesele, bir sosyal vakıaydı. D.P. nin idarecileri oraya gösterişli şekilde el atmışlar, bir kaç çeşme, bir kaç yol yapmışlardı. Bu yüzdendir ki Rauf Onursal gibi bir adam bile oralarda sempati toplayabilmişti. Ama İzmir nüfusunun bir büyük kısmım teşkil eden o semt sakinleri hemen herkes gibi Menderes rejiminin hele son zamanlardaki icraatından ve onun ekonomik politikasının omuzlarına yıktığı yükten şikayetçi olduklarından İnkılâbı bayram sevinci içinde karşılamışlardı. Fakat aradan zaman geçmiş ve bir akl-ı evvel veya maksatlı Belediye memurunun dâhiyane buluşu neticesi o semtin suyunun kesilmesi kararı çıkmıştı. Hattâ ekipler, yapılmış çeşmeleri yıkmak için yola çıkarılmıştı. Bunun üzerine semt sakinleri adeta organize olmuşlar ve sularım bizzat savunmaya kalkmışlardı. Tabii fır-

İnkılâp aleyhtarı 32 ler kararı dinliyor
Kuyruklar kesildi

sattan istifade edenler eksik olmamış, iktidarın kendilerini tutmadığı, kendilerini sadece Menderesin kolladığı, Menderesin de bu yüzden bir avuç adam tarafından düşürüldüğü kulaklarına fısıldanmıştı. Gerçi sonradan kata düzeltilmişti. Ama olan olmuş, kulaklara kar suyu bir defa kaçmış, propaganda makinesi işlemişti.

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında Anadoluda bir çok Temsilci aynı mealde hikâyeler dinlediler. Vergilerle alakalı kararlar çok şikâyete yol açtı. Din konusundaki söylentiler hakkında bilgi istendi. Bir tasvir ve yalan kampanyasının alabildiğine faaliyette olduğu anlaşılıyordu, C.H.P. li temsilciler ayrıca partileriyle alâkalı bir büyük meseleye çâre bulmaya davet olundular. Geçici İdarenin bütün icraatının mesuliyeti -bu icraatın parlak olduğunu söylemek zordur- bilhassa eski Demokratlar ve yeni partilerin hevesli müteşebbisleri tarafından sistemli tarzda CHP. nin üzerine yıkılıyordu. Bu yüzden C.H. P., hiç olmazsa zahiren, bir takım yerlerde eski kudretinden ve itibarından kaybetmişti. Gerçi karşı tarafın biç kudreti ve itibarı kalmamış olması "mabet" demek olan "seçim" de CHP. yi gene bir kaç at boyu ilerdeki yerinde muhafaza ediyordu ama, bu boşuna yıpranma parti idarecilerini üzüyordu.

Temsilciler vatan sathında günlük açıdan huzursuz, ama suni olduğundan dolayı bir iğne darbesiyle dagılıverecek bir bava buldular. Bu arada, kuzey rüzgârından ilham aldığı pek açık bir teşkilâtın o iklimlere has çeşitli metodlarla ateşi körüklediğini müşahede ettiler. Başkentteki kudret sahiplerine bir seçimin imkânsızlığı intibaını verebilmek için elden ne gelirse esirgenmiyordu. Anlaşılıyordu ki yarasaların ışıktan korkması gibi, bu melanet erbabım da sâdece seçim ürkütüyordu. O yüzden gayretleri seçime çevrikti.

Ateş ve cürmü

Temsilcilerin vatan sathında bu ilk intibaları edindikleri bir sırada İzmirde patlak veren bir hâdise, bütün dikkatleri üzerine çekmekte gecikmedi. Olaylar büyük hayret uyandırmadı. Sâdece başların sallanmasına ve dudakların "cık - cık" yapmak için büzülmesine sebep oldu. Haftanın bitmesine yakın günler, zümrüt-ü ankn D.P. oylarını derlemek maksadıyla kurulmuş, fakat şimdilik bir takım D.P. kuyruklarından başka kimseyi toplayamamış belli başlı iki yeni partiden en faali olan Adalet Partisinin kilit noktalarına kapılanmış bir kaç kişi "âmme nizamını bozucu hareketler"inden dolayı İzmirde nezaret altına alını verdiler.

Aslında her şey, İçişleri Bakanı Nasır Zeytinoğlunun İzmire ayak basmasıyla başladı. Gerçi ziyaretin zahiri sebebi, Bakanın valiler toplantısına katılacağı ve bazı ekonomik meselelerle ilgileneceği şeklindeydi..

Ragıp Gümüşpala
Kukla mı kuklacı mı?

Ama Bakanın asıl vazifesi, haftanın ortasında gün ışığına çıkan haberin tahkikatıyla meşgul olmaktı (Bk. A» KİS, sayı: 350).Nitekim Zeytinoglunun daha ilk günden valiler toplantısını ikinci planda bıraktığı görüldü. Bunun dışında Bakanın nereye gittiği ve kimlerle temas ettiği, kendisini adım adım takip eden gazeteciler tarafmdan bile öğrenilemedi, Bu defa Bakan, basın mensuplarım atlatmağa muvaffak olmuştu. Plan iyi tertip edilmişti. Zeytinoğlunu .-evinden arıyanlara verilen cevap:

"— Şahsi işleriyle uğraşıyor, her halde yazıhanesinde olacak" şeklindeydi.

Soluğu Zeytinoğlunun Fevzipaşa caddesindeki yazıhanesinde alan basın mensuplarının bu defa karşılaştıkları manzara duvar gibi bir kapı oluyordu. Bütün beklemeler boşa çıkıyor, Egeli Bakanı yakalamak mümkün olmuyordu.

Gazetecilerden kaçan Zeytinoğlunun şansı, doğrusu istenirse, pek yaverdi. Bakanın, tahkikine memur edildiği hadiseyi öyle ince eleyip sık dokumasına lüzum dahi kalmadı. Zira D.P. nin nasılsa dışarıda kalmış kuyrukları, İhtilal Hükümetinin iytniyetinden faydalanıp gemi azıya almışlar ve rahatlıkla hareket etmeğe başlamışlardı. Hele bir zat vardı ki, görenlere parmak ısırtıyordu. Parmak düşmanı zatın adı Osman Kibardı. Gerçi Kibar, Adalet Partisine hukuken girmemişti. Ama Egede Adalet Partisini fiilen Kibar idare ediyordu, Partinin bütün toplantılarına katılıyordu. Toplantılarda konuşuyor. hatta direktifler veriyordu. Kibar, üstelik başına geçirdiği berber taşıyla Donkişot misali değirmenlere hücuma da başlamıştı. Fütursuzca konuşuyordu. Hale haftanın başında sarfettiği sözler Kibarı iyi tanıyanları hayretler içinde bıraktı. İflâsı ilan edildiğinden dolayı için kin ve nefretle dolu olan bu bir zamanların "tatlı dilli adam"ı gazetecilerin de bulunduğu bir toplantının hitamında:

"— Siz işin farkında değilsiniz. D.P. liler bugün birbirine kenetlenmiş vaziyette. Onlar Yassıadadan tahliye, edilenlere birer kahraman, birer gazi gözüyle bakıyorlar" demiş ve kendine has kahkahalarından birini koyuvermişti.

Kibar, zarını iyi oynadığı kanısındaydı. Sâdece bunları söylemiyor, ihtiyar General Gümüşpalayı da emellerine âlet ettiklerini ifada ediyordu. Bir keresinde:

"— Gümüşpala acemi bir politikacıdır. Benim bir ocak başkanım on GümüapaJa eder" demişti.

Kulağa Küpe

Asmalar budayalım!

Devlet adamlarının şahı iken politikacıların şahbazı olan talihsiz Ekrem Alican konuşuyor:

"— Bu C. H. P. 1946'dan evvel metelik etmezdi. 1946-50 arasında iktidarların e» berbadıydt. 1950'den sonra, benim D. P. den ayrıldığım o tarihi güne kadar muhalefet olarak da sıfırdı."

Sonra ilave ediyor:

"— Biz devr-i sabık yaratmayacağız!"

Hımm... Bu devr-i sabık sakın Alicanın sevgili Düşüklerinim ve Kuyruklarının devr-i sabığı olmaya?.

Kibarın sözleri, A.P. ne sığınmış eski Demokratların Lider hakkında söyledikleri sözlerin en kibarıydı, İzmirdeki eski Demokratlar Gümüşpalaya hiç de iltifatkâr sayılamayacak bir lakap takmışlardı. Doğrusu kendilerine biraz hak vermekte gerekiyordu. Zira bütün bunlar olup biterken. İhtiyar General, Karşıyakadaki evinde eli çenesinde, ne yapacağını henüz düşünmekle veya düşünmeğe çalışmakla meşguldü

Meşhur D.P. lilerden Mehmet Yorgancıoğluna gelince, Kibarın sevk ve idaresinde büyük tertipler peşindeydi. Adalet Partisinin, D.P. nin hakikî mirasçısı olduğunu tescil ettirdiklerine inanıyordu. Tek düşüncesi, ihtiyar Generali bertaraf etmek ve hâlen mevkuf bulunan Ali Fuat Başgili partinin başına geçirmekti. Böylece gemi iyi bir kaptanın idaresinde yoluna süratle devam edecekti. Bu hârika vatandaşa göre Gümüşpala, şimdilik bir paratoner olarak kullanılabilirdi, İzmirde başrolü Kibarın oynadığı komedinin senaryosu bu şekil-' de hazırlanmıştı.

Evdeki hesap

Ama haftanın ortasında böylesine pervasız bir- faaliyete girişen bu muhterem zevat, İzmir Emniyeti tarafından toplanıverdi. Gerekçe, âmmenin düzenini bozucu faaliyette bulunmaktı. İlk nezarete alınan Mehmet Yorgancıoğlu oldu. Daha sonra Osman Kibar yakalandı. Sonra da sırasıyla Mehmet Karaoğlu, Saim Kaygan ve Ali Kinsizer yakayı ele verdiler. Emniyet tahkikatı son derece iyi noktalardan yürütmüş ve sanıkların: "Bizim gayemiz D.P. yi eski kudretine sahip kılmaktır. Meşru hükümeti yıkarak, sözümona inkılâp yaptığım zanneden gafiller, Yassıadanın karşısındaki Hayırsızadayı unutmasınlar" dediklerini tesbit etmişti. İş bu noktaya kadar tamamen serbest bırakılmıştı. Esasen İhtilâl Hükümeti bu adamların tevkifinden bir şey ummuyor, âdeta âdet yerini bulsun kabilinden kendilerini nezarete alıyordu. Zira Kibarların, Yorgancıoğullarının ve diğerlerinin ateşi kendi civarım bile yakacak kudrette değildi.

Hâdiselerin seyrinde acınacak tek adam -maalesef- ihtiyar Generaldi. Gümüşpala tevkifler sırasında kendisiyle konuşan basın mensuplarına dert yanıyor ve:

"— Ben 27 Mayıs öncesi politik hayata tamamen yabancıyım" diyordu.

Hele Gümüşpalanın oğlu Cengiz Gümüşpala hâdiselere pek fazla üzülmüştü. Babasına karşı doğrusu istenirse, hayırlı bir evlâttan beklendiği şekilde hareket ediyor ve:

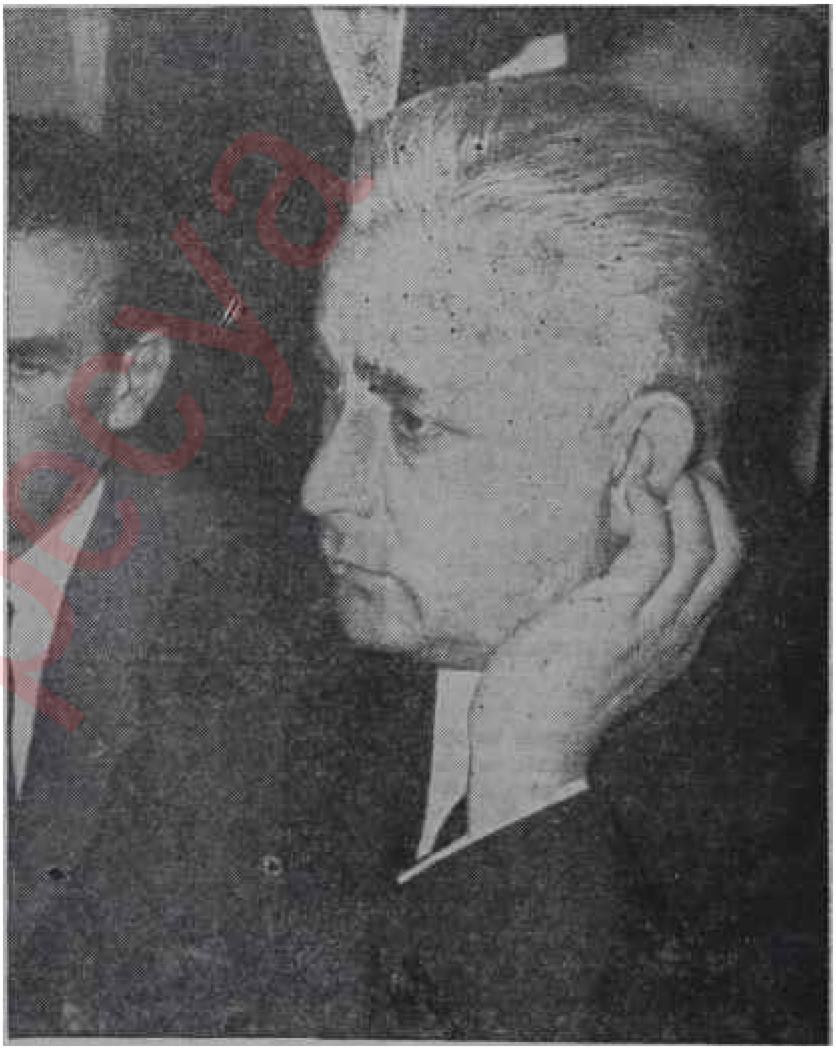
"— Baba, bu isten vazgeç, başımız derde girecek" tavsiyesinde bulunuyordu.

Ama baba, oğulun nasihatını dinlemek taraflısı değildi. Nitekim uzun uzun düşündükten sonra eski yaveri Nejat Pusatı partinin Haysiyet Divanını kurmakla görevlendirdi ve Genel Kurulu da toplantıya çağırdı.

Kiminin felâketi, kiminin saadeti

Adalet Partisinin üzerinde patlayan bomba, D.P. oyu yarışında hayli mesafe kaybetmiş bulunan ve ola ola müflis ölmüş Hür. P. nin muhteris varisi olabilmiş Y.T.P. idarecilerini kapıldıkları bedbinlik havasından bir nebze sıyırdı. Rakip teşekkül bir krizin içine yuvarlandığına göre bu, Alicanm ve arkadaşlarının ekmeğine yağ sürecekti. Gerçi Kuyruklar, A.P. li arkadaşlarının başına gelenler karşısında Y.T.P.. ye karşı da çekingen davranacaklardı ama, vakit ilerleyince bu çekingenlik mutlaka dağılacaktı. Bu hesapları yapanlar, partilere sicilli D.P. lileri doldurmanın mahzurlarını hesaplama işine hiç yanaşmadılar. Kendileri gibi dâhileri ve "yüksek seviyede ilim yapanları" -tâbir, aydın liderindir- kim kündeden atabilirdi ki?.

Nitekim, İzmirdeki hâdise patlak vermek üzereyken İstanbulda Alican gene seçimlerin tarihi üzerinde konuştu. Y.T.P. Genel Başkanı kendisine karargâh olarak gösterişli, fakat yan metrük Pera Palas otelini seçmişti. Lider, otelin stil döşeli iç salonlarında bir basın toplantısı yaptı. Kırmızı çuhalı dikdörtgen biçimindeki masanın baş köşelerinden birine

Ekrem Alican İstanbulda basın toplantısında
Bir akl-ı evvet zat

yerleşen münfesih D.P. ve Hür. P.li Alican, aslında Y.T.P. nin İstanbul müteşebbis İl İdare Kurulunu açıklıyacaktı. Fakat Y.T.P. Genel Başkam olarak İstanbul basınıyla ilk karşılaşmasına, 66 dakika devam eden kitabî bir tiradla başladı. Üstelik Y.T. P. nin siyasi ve iktisadi rejime dair fikirlerine taallük eden sıkıcı tiradı nın ilk kısımlarında Batı memleket leriyle arasındaki mesafenin maalesef gittikçe açıldığını belirttiği Türkiyede lâfla geçirilecek vaktin olmadığım söylemişti. Koyu gri flanel Ur elbise içinde son derece şık duran Alican, tiradına başladığı zaman ellerini önünde kenetlemişti. Sonradan kendisi de sıkılmış olacaktı ki, yan cebindeki teşbihini çıkararak çekmeğe başladı. Fakat esas sabırsızlık gösteren başta Genel Başkan Yardımcısı genç Raif Aybar olmak üzere, basın toplantısında hasır bulunan otuz kadar Y.T.P. liydi. Çiçeği burnunda Genel Başkanın önündeki kaymak kâğıda Arap harfleriyle yazılmış ve bitmek bilmiyen notlara dehşetle bakıyorlardı. Neyse ki verdiği tahammülsüzlüğü farkeden Alican, notlarında atlamalar yaparak bir haberden ziyade başmakale malzemesi olabilecek akademik tiradım biraz kısa' kesti.

Bitirdiği zaman da» kendini kaybetmiş ve basın toplantısının maksadını unutmuştu. Gazetecilerin hatırlatması üzerine müteşebbis İl İdare Kuruluna açıkladı. İsimler AKİS'in daha önce bildirdiklerinden pek az farklıydı (Bk. AKİS - 8: 350). Alican, Genel İdare Kurulunun İstanbul teşkilâtını kurmak için görevlendirdiği yedi kişilik heyetin teklif ettiklerinden Ziya İskenderoğlu, Mehmet Ali Sarı ve Nadide Okanın isimlerini silmiş, yerlerine müteşebbis İl İdare Kurulunda vazife almayı kararlaştıran Türkiye Milli Talebe Federasyonu eski Genel Başkam Ali İhsan Çelik - kan ile naşir Osman Nebioğlunu listeye ithal etmişti. Onbir kişilik listeyi, minyatür adam F. K. Gökay İsviçreden döndükten sonra kendi seçeceği kimselerle onbeşe çıkaracaktı.

Parlak fikirler

Derken suallere geçildi ve gazeteciler hemen Alicandan, seçimlerin erken yapılmasının bunların meşruiyetini zedeliyeceği mealinde Ankarada verdiği beyanatını biraz daha açmanın, teşrih etmesini istediler. Alican, bamteline basılmışcasına yeni bir tirada başladı. Efendim, 27 Mayısı- üzerine sureti katiyede herhangi bir gölge düşsün istemiyorlardı. 27 Mayıs hareketiyle politikacıların onbeş yıldır başaramadıkları bir mesele hal yoluna girmişti! Anayasa ve Seçim Kanunları en demokratik asaslar içerisinde ortaya çıkmaktaydı. Bütün mesele, siyasi bünyemizi yeni baştan organize etmeğe kalmaktaydı. 27 Mayıstan sonra D.P.. mahkeme kararıyla feshedilmiş ve Türkiye siyasi hayatından çekilmişti. 13 Şubatta nihayete eren bir kararla Türkiyede yeni siyasi teşekküller kurulmuştu. Y.T.P. kendi menfaatlerini tamamlyla bir tarafa itiyordu! Sadece seçim tarihi tesbit edilirken şu intikal devresini bir an önce nihayete erdirmek arzusu kadar, buna katılacak siyasî teşekküllerin taazzuv imkanlarını da dikkate almak memleket menfaatleri bakımından ehemmiyetli bir unsurdu. Y.T.P. nin kuruluş dilekçesinin üzerindeki mürekkep daha kurumadan seçimlere gidip te, C. H.P. nin rakipsiz olarak kazanmasına imkân verilemezdi

Memleket menfaatleri seçimler n erken yapılmasını zarurî kılıyorsa Y. T.P. hiçbir itiraz sesi yükseltmezdi. Y.T.P. nin davranışı diğerkâmdı. Ya seçim erken yapılır da iştirak nisbeti çok düşük olursa, dört sene müddetle münakaşalar duyulmaz mıydı? İktidara gelecek bir partinin meşruiyetini şüpheye düşürecek bir harekete fırsat verilmemeliydi. O sâdece bir . polemik açılır mı, açılmaz mı diye dikkati çekmişti ve hâlâ ısrar ediyordu. Yaptığı bir ikazdı ve vazifeleri cümlesindendi. Y.T.P. tarih olarak 27 Ekim üzerinde duruyordu. Seçimlerin 27 Ekime kadar sapılması bir zaruretti. Eğer Y.T.P. nin seçim tarihinin tesbitinde muvafakati lazımsa, gelsinler, münakaşa açsınlardı. Eğer erken seçim zaruretine kendilerini ikna edebilirlerse boyun eğeceklerdi.

Bu arada, soğukkanlı diye şöhret yapan Alicanı asabiyete sürüklüyen bir sual soruldu. Genel Başkan Ragıp Gümüşpala, Adalet Partisinin 15 Mayısta seçime hazır olacağını müteaddit defalar açıklamıştı. Peki, Y.T. P. ninki neden gecikiyordu? Kızarıp bozaran Alican::

"— Pala demiş 16 Mayıs, bir başkası çıksa dese ki 15 Nisan... Buna 67 vilayette de seçime hazır olmak bakımından imkân var mı?" şeklinde yüksek perdeden konuştu.

Sonra kesin bir cevap olarak ilâve etti:

"— Şubatın ortasında kurulan tür siyasi teşekkülün 15 Mayısta 67 vilâyette de seçime hasır olmasına maddeten imkan yoktur. Biz seçimlerin çok erkene alınmasına muhalifiz!"

Alican, iki saat devam eden basın toplantısında sen olarak siyasi rejimin soysuzlaşmasındaki mesuliyetten bilhassa Aydın Yalçının elinde ölen Hür. P. ni meharetle sıyırdıktan sonra CHP. yi itham etti ve muhabirleri eğlendiren bir de klâsrran yaptı. 1946 - 48 CHP. nin sert iktidar, 1948 - 50 müsamahalı iktidar, 1950 - 54 hatalı ve şiddetli bir muhalefet yaptığı, 1954 - 60 ise muhalefeti öğrendiği devrelerdi!

Aileni inceden inceye ve kurnazlıkla eski DP. tün sırtını sıvazlamayı da ihmal etmiyordu. Meselâ düşük İktldann 1950 - 54 devresini methederken -o sırada kendisi de o saflardaydı- etrafında toplanan kahir ekse»

Bizim Şeyh

Aydın Yalçın

Şu satırlar ne güzel değil mi? "Bu kadar tecrübeden geçmiş, şahsiyetleri hakkında amme efkarımızda kâfi güven ve kanaat uyandırmış bizler gibi. Yeni Türkiye Partisi kurucuları ve idarecileri.."

Dale Carnegie kim oluyormuş? işte, hakiki saadetin sırrı: Hiç kimse seni övmezse, elin armut devşirmiyor ya, sen de kendi kendini översin!

İmza?
Aydın Yalçın!
Hangi Aydın Yalçın mı?
Şu, Türk milletinden oy isteyen Ayda Yalçın, canım!

riyeti eski Demokrat kimseler, birbirlerinin gözlerine bakarak • tasvip makamında başlarını sallıyorlardı.

Haftanın sonunda ise, A.P. nin başına bilinen dert geldiğinde Y.T.P. idarecileri kucaklarım eski Demokratlara biraz daha fazla ümitle açtılar.

Bayram hediyesi

Ama, aşağı yukarı aynı günlerde bir başla takımın Ankarada mahkûmiyet karan alması, hem havadaki karışıklığı arttırdı, hem de kuyruk avcılarının işlerini kısmen zorlaştırdı. Bunlar, 27 Mayışın pek kolay başarıldığını görüp ihtilâlcilik oyununa heveslenen talihsizlerdi. Hediyeler, haftanın ortalarında bir gün dağıtıldı.

O gün esmer, uzunca boylu, gür kaşlı Yüzbaşının okuması sona erdiğinde, sanık sıralarında bulunan adamların hiç bir şey anlamadıkları hareketlerinden belli oluyordu. Karşı ihtilâlin kurmay heyetini teşkil edenlerin herbiri, T.C.K. nun 171. maddesinin 2. fıkrası gereğince dörder yıl hapis ve ikişer yıl da Ankarada göz hapsinde bulundurulma cezasına mah kûm edilmekteydiler. Büyük ihtilâlcileri ziyadesiyle düşündüren, herhalde 72 liralık harcın ödenmesiydi.

Şaşkın ördeklerin onbir tanesi de 151. maddenin 1. fıkrası gereğince altışar ay hapis cezasına çarptırılıyordu. Suçları, durumu bildikleri hal de Hükümete haber vermemeleridir, İşten yakasını kurtaran, bir zamanların meşhur milletvekillerinden Ahmet Gürkana gelince, yalan şahadet sonunda tevkif edilen bu şahsın durumu bildiği anlaşılmıştır.

11 kişinin tecil talebi o gün reddedildi. Bunlar, Hikmet • Uyanık, Ahmet Çizmeci, Ahmet Civelek, İsmail Demir, Hayrullah Kale, Dursun Aktel, Remzi Acar, Mustafa Çiftdoğan, Hüsamettin Turgut ve Lebib Divanlıoğludur.

Altışar aya mahkûm olan bir grup daha vardı ki bunların da cürme iştirak etmediği anlaşılmış, ancak kuyruğun ufak cinsinden olan bu şahısların milli menfaatlere aykırı faaliyetlerde bulundukları tesbit edilmiştir. Cezaları T.C.K. nun 191. maddesinin sulh zamanında kullanılan fıkrası gereğince veriliyordu. İsimleri Mehmet Gökdemir. Mehmet- Daniş, İsmail Kaya, Mehmet Önal, Bekir Gürbüz, Osman Koç, Turhan Şimşek, Hikmet Arsudur. Bu şahıslar ayrıca beşer yüz lira para cezasıyla da tecziye edilmişlerdir.

Beraat edenler ise, Salih Karabulut, Nuri Ciyan, Mustafa Kuvuyucu, Şevket Ünaldı, Turgut Yüksel ve Ayşe Küçük adında bir kadıncağızdır.. İşin güzel tarafı, karar okunduğu, hâkimler heyeti yerinden kalkmak suretiyle duruşmanın sona erdiği belirtildiği halde, şaşkın ördeklerin kımıldamamaları ve birbirlerine durgun gözlerle bakmalarıydı. Kimin ne olduğu ancak Jandarmalar tarafından söylendikten, daha doğrusu şahsen gösterildikten sonra anlaşıldı. Beraat edenler sevinçle ailelerinin yanına koştular. Mahkûm olanlar ise, jandarmalar tarafından alınıp cezaevine götürüldüler.

Haber ertesi gün gazetelerde yayınlandığında işe ziyadesiyle sinirlenenler muhakkak ki kuyruk alıp satan kasaplar oldu! Kalitenin düşüklüğü üzülmiyecek gibi değildi!

Küçük sinekler

Bitirdiğimiz hafta vatan sathında manzara böyle karışık göründüğünden el altından haber uçurma meraklıları fiskos gazetesine süratle malzeme yetiştirdiler. Ama bir başka teşkilât uçurulan balonların doğru olabileceği zehabını uyandıracak bir takım tedbirleri ihmal etmedi. Meselâ haftanın başlarında eski Meclisin kısmen metruk binasının geniş bahçesinin bir tarafında bir kaç dinamit parçası patlatıldı. Bunu İstanbuldaki sabotaj müteşebbislerinin tevkifi takip edince balonlar ayyuka çıktı. Başkentte anlatıldığına göre İstanbulda öyle telâş vardı ki hiç kimse Galata Köprüsünden geçmeye cüret edemiyordu. Zira bu köprünün altına da dinamit yerleştirilmişti! İşin balondan ibaret olduğunu anlamak güç olmadı ama. ağızlara verilen sakız uzun müddet çiğnendi. Bunun hemen ardından bir ikincisi uçuruldu. Bu balona inanmak, doğrusu ya, Menderesin Nurlu İstikbal teranesine inanmaktan bile zordu. Efendim, iki denizaltı marmaraya girmişti ve Yassıadaya çıkarma yapacaktı! Girenleler hem denizaltıydı, hem de Marmaraya kadar sokulmuştu! Üstelik bir de çıkarma yapacaklardı! Bu balonlara, kuyrukların çalışma tarzlarım bilenler sâdece gülümsediler.

Sıtkı Ulay
Tuşa getirecek

Ama bu gayretlerin asıl maksadı asap bozmak ve böyle küçük sineklerle mideleri bulandırmaktı. Yâni hâdiseler mahiyetleri itibariyle değil, mânaları bakımından önem taşıyorlardı. Tertipçiler gözlerini başkentteki kudret sahiplerine dikmişlerdi. Acaba, hareketlerinin onlar üzerindeki tesiri neydi? Yapılanların tipik komünist oyunları olduğunun başkentte farkına varılıyor muydu, yoksa ufak heyecanlar büyük kayıplara -tertipçilerin ümit ettikleri gibi- yol açacak mıydı?

Hükümet

İş başa düşünce..

Geçen haftanın ortalarında bir gün Başbakanlık binasının yakınından geçenler ufak tefek, güleç yüzlü ve çok hareketli bir adamın elleriyle, kollarıyla bazı hareketler yaptığını, güldüğünü ve pazularını sıkarak karşısında kendisine bakan genç adamlara bir şeyler söylediğini gördüler. Küçük boylu, sevimli adam, son derece neşeliydi. Hareketlerinden bunu anlamak mümkün oluyordu. Adamın adı Sıtkı Ulaydı ve İhtilâl Hükümetinin, M.B.K. üyesi iki Bakanından biriydi.

Ulay Başbakanlığın merdivenlerine Devlet ve Hükümet Başkanım teşyi için inmişti. Orada nöbet tutan basın mensuplarım görünce şöyle bir güldü ve:

"— Nasıl buluyorsunuz beni ha? Sıhhatim yerinde, değil mi?" dedi.

Pehlivanlar gibi pazularını okşayarak sözlerine devam etti:

"— Seneye Kırkpınara gideceğim".

Sonra, kendine has kahkahalarından birini atarak içeri girdi. Esasen bir.ay vardı ki Kabinenin M.B.K. üyesi Bakanı, Başbakanlıkta günün hemen her saatında hazır bulunuyorlar ve devamlı surette çalışıyorlardı.

İki Devlet Bakanının çalışmalarına zaman zaman Devlet Başkanı da iştirak «diyordu. Üç Komite üyesi saatlerce beraber oluyorlardı.

Üç silâh arkadaşının bu toplantı larda -Gürsel daha ziyade öğleden sonraları katılıyordu- ele aldıkları konular genel olarak biliniyordu. Birinci plânda siyasi faaliyetin ne zaman başlıyacağı, buna ne zaman izin verilmesi gerektiği meselesi geliyordu. Üç General bu konuda aşağı yukarı beraberdiler. Nisan ayının ilk haftasında siyasi faaliyete izin verilmesi ve partilerin yaklaşan seçimler için gerekli hazırlıklarını tamamlamaları gerekiyordu. Ancak her yeni olay bir yeni hesaba yol açıyor, her yeni hesap bir başka karara kudret sahiplerini itiyordu.

Nitekim, haftanın sonlarına doğru bu hususta resmi bir karara varılmış değildi Hele kat'i gün tâyini hiç yapılmamıştı. Bu. olayların gelişmesi göz önünde tutularak kararlaştırılacaktı. Haberi bizzat Gürsel, hafta nın sonlarında cama günü, bu konu da kendisine sual soran gazeteciler teyid etti. Başbakanlıktan ayrıldığı sırada etrafını saran basın mensup larını her zamanki gibi karşılayan General, bu konuda hiç bir taahhüde giremeyeceğini bildirdi. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER - Millet) Esasen karara varılması için "bâzı şartlar" üzerinde hassasiyetle durulması gerekiyordu. Siyasî faaliyetin başla masıyla partilerin girişecekleri propaganda kampanyası memlekette büyük bir patırtı koparacaktı. Bunun belirli bazı kişilerin ekmeğine yağ sürmemesi şarttı. Buna mukabil "Patırtısız Demokrasi" de henüz keşfedilmemişti.

Üçüncü Generalin açıklaması

Üç Generalden ikisini başkentte yakalayan gazeteciler, üçüncüsünü bitirdiğimiz haftanın ortalarında İstanbulda ele geçirdiler. O gün saat 15.10 da. Birinci Şubeye aid 38533 özel plâkalı bir otomobil İstanbul Vilâyetinin gösterişli mermer antresinin önünde durduğu zaman, vazifeli ler telâşla koşuşmağa başladılar. Şoför mahallindeki Kurmay Yarbay yaverin çevik atılışına rağmen düz ve gür kır sacları arkaya taranmış, ortadan uzun boylu, tıknaz bir adam, daha evvel davrandı ve siyah Dodge' un kapısını bizzat açarak, indi. Gelen Başbakan Yardımcısı ve Devlet Erkanı Fahri Özdilek ti. Kalmakta olduğu Orduevinden yola çıkmıştı Sahanlığa vardığı zaman, heyecanlı iki resmi polis sırtından kahverengi koverkottan dikilmiş reglan pardesü-

Özdilek Vilâyetten ayrılıyor
Doğru söyleyen dost

sünü aldılar. Altından, hergün giydiği, galiba yegane elbisesi olan maviye çalan koyu gri, iki düğmeli, kruazt takım çıktı. İstanbulun cerbezeli Vali ve Belediye Başkanı Tümgeneral Refik Tulga misafirini karşılamağa çıktığında 1 numaralı EMİNSU'cu dört yıldızlı General geniş salona girmişti bile... Esasen Tulga, daha önce muhteşem Hilton Otelinde, aslında özel bir firmanın reklâmı için dolaştırılan, fakat Vics - CARE dostluk grubu gibi cakalı bir ismin paravanası arkasında gezdirilen 130 Amerikalı şerefine verilen yemekte sabırsızlandıkça sık sık saatine bakmak suretiyle önemli bir işi olduğunu açığa vurmuştu.

İstanbul Vilâyetinin orasında burasında mevzilenmiş gazeteciler, M.B.K. üyesini görür görmez etrafında çepeçevre toplanıverdiler. Fevkalâde keyifli görünen Özdilek, yirmi kadar muhabirin daldan dala atlıyarak sordukları sualleri cevaplandırırken, söz dönüp dolaşıp seçimlerin tarihine geldi, Özdilek, dobra dobra konuşuyordu. M.B.K. nin, seçimlerin 29 Ekimden önce yapılacağına dâir yurt içinde ve dışında müteaddit taahhütleri vardı. Verilen söz, muhakkak tutulacaktı. M.B.K. nin en büyük arzusu, seçimlerin çok daha evvele alınmasıydı. Zaten 29 Ekim bir tarih değil, asla ve kafa asılamayacak bir huduttu. Tabiatiyle seçime ne kadar erken gidilirse, o derece iyi olurdu. Ancak, Anayasa ve Seçim Kanunu henüz kabul edilmemişti. Temeli atılmadan da binanın kendisini inşâ etmek zordu.

Tulganın, basiretli ve itimat tel--in eden Özdileki gazetecilerin ellerinden kurtarmak için giriştiği birkaç teşebbüs akim kaldı. Muhabirlerin, yakaladıkları avı bırakmağa niyetleri yoktu. Neticede Özdilekin mûtadı olan meşhur ayaküstü sohbeti 22 dakika sürdü. Daha sonra Tulga ile Valilik makamı odasına kapanan Özdilek orada da tam 130 dakika kaldı.

Kademeli faaliyet

Siyasi hayatın açılması lüzumu ile bunun doğuracağı patırtı karşısında devlet idaresindeki tecrübeleri o kadar fazla olmayan iyiniyetli kudret sahiplerinin vatanperver sebeplerden doğan endişeleri arasında bir muvazene üçlü görüşmeler sırasında a-?ağı yukarı belirdi. Siyasi faaliyet bâzı kısıntılarla başlayabilirdi. Böylece, asayişin kontrolü imkânı elden kaçmaz, aşırılıklar bir alışma devresinde törpülenirdi. Düşünülen kısıntılar da öyle atla deve olmadı. Zaten "kısıntı"dan ziyade "kademe" tâbirini kullanmak daha doğruydu, İlk kademede siyasi partiler kongrelerini toplıyabilecekler, ancak seçim kampanyasına girişilmişcesine açık hava mitingi ve buna benzer gösteriler yapamıyacaklardı. Esasen ocak ve bucak kongreleri de bahis konusu olmadığından, partilerin süratle hazırlıklarını tamamlayıp, kurultaylarını kısa zaman içinde yapabilecekleri tahmin ediliyordu.

Partilerin yönetim kurulu ve parti meclisi toplantılarına da Nisan ayı başlarında tabiatiyle, müsaade - edilecekti. Büyük çapta faaliyet ise genel seçimlerden önce belirli bir süre içinde yapılacaktı. Bu, bilâhare tesbit edilecekti. Ancak üç Generali düşündüren bir nokta vardı: 'Yurtta son günlerde süregelen bazı olaylar siyasî faaliyetle birlikte artabilir miydi? Huzursuzluk yaratan bu olayların temadisi elbette ki can sıkıcıydı.

Tereddütler haftanın sonuna kadar devam etti.

Naylon toplantı

Ancak bu sırada cereyan eden eğlenceli bir hâdise başkentin hükümet'çevrelerine biraz revnak verdi.

Özdilak İstanbula, Zeytinoğlu başkente yeni varmışlardı ki. Bakanların yüreklerini ağızlarına getiren bir olay: cereyan etti. Haftanın başlarında günlük gazeteleri ellerine alan Ba-

kamar, Milli Birlik Komitesiyle Bakanlar Kurulunun müşterek bir toplantı yaptığına dâir bir haberle kar--ılaştılar. Her Bakan kendi hesabına bu toplantıya çağırılmadığını düşündü ve doğrusu yüreklerine bir kurt düştü. Bir şey.mi olmuştu? Yoksa vazifede af mi edilmişlerdi? Öyle ya, bir toplantı oluyor, kendilerinin haberi olmuyordu! Ancak merakları fasla sürmedi. Telefonlar çalışınca yazılanın sâdece hayal mahsulü olduğu anlaşıldı ve Bakanlar birer derin "oh" Tektiler. Kendilerine bu konuda bir şey sorulunca da, "Vallahi bizim haberimiz yokken bizleri toplamlılar, okuduk ve bol bol güldük!" diye gazetecilere takıldılar.

Halbuki işin aslında pek hata yoktu. Böyle bir toplantının çarşamba günü yapılması mukarrerdi. Ancak Bakanlardan pek çoğunun başkentte bulunmaması, toplantının bir Komite toplantısı halinde kalmasına sebep oldu. Bakan olarak sâdece Ulay görüşmelere katılmıştı ki, o da zaten Komite üyesiydi. Görüşmeler, daha ziyade ekonomik konular üzerinde oldu ve üç aylık bütçe tatbikatı hakkında muhtelif fikirler ileri sürüldü.

Hani işin aslı aranırsa, bu karışık günlerde sivil Bakanların rahatlan yerinde sayılırdı. Sâdece ve sâdece bakanlıklarıyla ilgili işlerle uğraşıyorlar, yükün büyüğünü üç Generale ve kurmaylara yüklemiş bulunuyorlardı.

Hakikaten bitirdiğimiz hafta, Hükümette bunlar olup biterken M.B.K. nde de son derece alâka uyandırıcı bir tozkoparan faaliyet hüküm sürüyordu.

M. B. K.

Devir hazırlıkları

Gür kaşlı, lacivert elbiseli adam, saf elinin altında bulunan maun tokmak ve tahtayı gülerek eline aldı ve:

"— Bu mu? Haa, bakın bunu müzeye kaldıracaklar! Bu, burada süs diye durur, canım" dedi.

Sonra gülerek etrafına baktı ve devam etti:

"— Gerçi aramızda fikir ayrılıkları oluyor, tartışmalar geçiyor ama, buna ihtiyaç gösterecek kadar değü.."

Gür kaşlı adamın adı General Cemal Madanoğluydu ve hâdise, geride bıraktığımız haftanın ortalarında bir gün yeni Büyük Millet Meclisinde M.B.K. ne ayrılan küçük salonda cereyan ediyordu. Komite hemen her gün olduğu gibi o gün de toplantı halindeydi. Toplantıya Madnnoğlu başkanlık etmekteydi. Komite üyelerinin çoğu sivil giyinmişlerdi. Aralarında eksikler mevcuttu. Meselâ Sami Küçük, meselâ Suphi Gürsoytrak, Komite tarafından görevlendirildikleri için o günkü toplantıya gene katılamamışlardı.

Cemal Madanoğlu
Uyumayan da büyür

Sezai Okan
Az konuşan biri daha

Madanoğîu gri - kırçıl kravatını, kolasız yakasına har zamanki gibi gelişi güzel bağlamıştı. Karşısında duran gazetecilere:

"— Yahu, nereden çıkardınız Komitenin tatil yaptığım? Bizden evvel haberi ete duyuyorsunuz galiba" diye takıldı.

Sonra kaşlarını şöyle bir kaldırarak:

"— Görüyorsunuz ya, yanılmışsınız. Biz her gün toplanıyoruz. Belki Bayramda Od gün tatil yaparız. Tatil dediğim de, şöylece bir bayramlaşma; işte o kadar. Sıkılıyoruz zaten" diye sözlerini bitirdi

O gün, Millî Birlik Komitesi Meclise gelen gazetecilere ve foto muhabirlerine toplantıya beş dakika katılmaları için izin vermişti. Uzun zamandır ayrı kaldıkları M.B.K. mensuplarını görmek ve kendileriyle bir iki kelime konuşmak, basın mensuplarını doğrusu istenirse, siyadesiyle memnun edecekti. Denilebilir ki. aylardır Komite bir kapalı kutu haline gelmiş ve basın mensuplarıyla ilgisi sâdece ve Sâdece Basın İrtibat Bürosundan ibaret kalmıştı; Onun için bu ziyaretten M.B.K. mensupları da memnunluk duydular. Zira bir gün evvel »nedendir bilinmez- bazı gazetelerde M.B.K. nin de Meclisle beraber 12 günlük bir tatile girdiği haberi yayınlanmış ve ihtilâlin öncülerini bu küçük yanlışlık -gene nedendir bilinmez- sinirlendirmişti. Böylece, M. B.K. nin çalışmalarına devam ettiği umumi efkâra bildirilmiş olacak ve küçük yanlışlık tamir edilecekti.

Gazetecilerle Komite üyelerinin buluşmaları işte böyle oldu. Basın mensupları ele hazır fırsat geçmişken Komite üyelerine birkaç sual sormadan edemediler. Sorular genel olarak toplantıların mahiyeti baklandaydı. Cevaplar ise, iki kelimeyi geçmemekteydi: Günlük İşler...

Bu arada Komitenin her gün toplanacağı ifade edildi. Madanoğluna nazaran sol tarafta oturan Sezai Okan:

"— Arkadaşlar nisabın dolmasını icap ettiren rakamı aşacak sayıda her gün geliyorlar. Gelemlyenlerin de ya çok mühim şahsi bir mazeretleri oluyor veya gene vazifeli olarak bir başka yerde bulunuyorlar" dedi.

Elips şeklindeki büyük masanın etrafına sıralanmış Komite üyelerinden iki albay -Ataklı ve Acunergazetecilerin salonda bulundukları"sırada en az hareket eden ve hiç konuşmayanlardandılar. Esasen iki albayı

yakından tanıyanlar her ikisinin de son derece az konuşan insanlar olduklarım biliyorlardı.

Hakikaten, geride bıraktığımız hafta içinde M.B.K. nin yeni Meclis» teki bu küçük salonda yaptığı toplantılara ara verilmedi. İhtilâlin öncüleri Meclisin tatile girmesine rağmen arefe gününe kadar aralıksız çalıştılar. Toplantılar genel olarak, sabah 10 dan 12.30 a kadar devam ediyor, öğleden sonra da 14 de başlıyordu. Üyelerden birçoğu yemeklerini yeni Meclis binasında yiyorlardı. Öğle tatilinde yeni Meclisin bir Kokundan diğer blokuna aceleci adımlarla geçen bir generale rastlanıyordu. Madanoğlu, Komite toplantısını müteakip Ankara Kumandanlığının bulunduğu bloka gidiyor ve günlük işleriyle meşgul oluyordu. Generalin günlük işleri de son günlerde bir hayli enteresan hâdiselerle doluydu. Bu yüzden bir hayli yorgun ve uykusuz görünüyordu. Denilebilir ki, günde ortalama 5 saat uyuyor veya uyumuyordu. Komitenin toplantılarına hemen hep kendisi başkanlık etmekteydi. General Özdilekin Hükümette yeniden vazife alması, Madanoğluna bu işi yüklemişti.

Giderayak...

Komitenin böyle haftanın her günü iki toplantı yapması hâdiseden haberdar bulunanları -zira bu toplantılar alâyişe lüzum görülmeden yapılıyor, hattâ Basına bile intikal ettirilmiyordu- pek şaşırtmadı. Zira Demokrasi yolunda finişe kalkıldığı biliniyordu. Genel Seçimler pek uzakta değildi. Bunun içindir ki Komite, elindeki işleri bitirmeye çalışıyordu. Gerçi artık Komitenin kanun yapma yetkisi -tek başına- kalkmıştı, ama bir takım tasarıların Kurucu Meclise Komite tarafından seçimlerden önce götürülmesine taraftar olan üyeler de yok değildi. Bunlar "bazı meseleler "in sivil idareye bırakılamayacağının, politikacıların oy kaygısıyla anayoldan inhiraf edeceklerinin şampiyonluğunu hâlâ yapmaktaydılar. Nitekim, bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün bu görüşün sahiplerinden Ahmet Yıldızın "Dinde Reform" konusunda bir demecini gazete sütunlarında görenlerin yüreği bir defa daha ağızlarına geldi. Esas itibariyle Türk tarihine 27 Mayıs günü yaptıkları büyük hizmet ve o yandan bu yana bütün itmelere rağmen büyük hedeflerini gözden kaybetmemeleri dolayısıyla geçecek olan Komite üyelerinin, talihsiz bir kaç tasarrufa hep bu sakat mülâhazayla dalmış bulunduklarını bilenler Yıldızın sözlerini endişeyle okudular. Yıldız, Ankarada çıkan Yeni Gün gazetesinde yayınlanan bu demecinde şu talihsiz sözleri söylüyordu: "Din işlerinde bir ıslahatı bugünkü idarede yapmak şarttır. Bu ıslahatın ilerde yapılması, siyasi kuvvetlerin eline bir propaganda kozu verebilir. Siyasi menfaatleri önlemek bakımından ıslahatın bugün yapılması faydalıdır. Çünkü bu idareye kimse particilik veya politik endişe izafe edemez. Anlaşılıyordu ki Yıldız, Demokrasi ve Politika konularında hatalı görüşünü muhafaza ediyor ve doğrusu istenilirse Komitenin esas gayesinin ne olması gerektiği hususunda biraz yanılıyordu. Memleketteki havaya doğru bir teşhis koyamadığı ve peşin hükümlerine, ya da niyetlerine hâkim olamadığı da seziliyordu. Ama Komitede, bu gibi işlere kalkışılmaması tezini savunanlar kendi görüşlerini kabul ettirdiler.

Ahmet Yıldız
Eski hastalık

Maalesef talihsiz tasarrufların -meselâ vergiler konusunda olduğu gibi- kamburları henüz ortadayken bunlara yenilerin ilâvesinin basiretli bir tarafı bulunmadığı gözlerden kaç--adı. Böylece, giderayak bir takım işler daha yapmak temayülünde o-anlar karşılarında bir setle karşıaştılar.

Komite bu toplantılarında asıl, memleketteki havayı tetkik.etti. Kıoırdanışlar karşısında nasıl bir tavır akımlması gerektiği, üyeleri en ziyade meşgul eden meseleydi. Son de--ece sert davranılması, elbette ki bir politikaydı ve bunun taraftarları vardı. Ama başkaları, o yola sapmanın Komiteyi asıl hedefe vaklaştıracağını mı, yoksa ondan uzaklaştıracağını mı düşünmeyi tavsiye ettiler. Tepe aşılmışken, iniş başlamışken, hattâ düzlük ilerde belirmişken oyuna gelmek ne derece doğru sayılabilirdi? Buna. rağmen, kıpırdanışların Komitede belli bir sinirlilik yarattığı hissedildi. Bu yüzdendir ki huzursuzluğur kat'i tedavi çâresi olan siyasi hayatı açma yolu bitirdiğimiz hafta içinde *göze* alınamadı.

Bir de doğru karar

Haftanın başında Komitenin bir sıkıntısı daha vardı: Bir ziyaret.. Hafta sonunda Pakistan Devlet Başkam Ankaraya gelecekti. Karşılama töreni yapılması gerekiyordu. Ancak bu tören, geçmiş devrin debdebeli, tantanalı, gayesi göz boyamaktan ibaret olan masraflı törenleri gibi değil, M.B.K. nin törenler hakkında aldığı karar çerçevesi içinde olacaktı. Gerçi bu karar çok daha önceden verilmiş ve tatbik sahasına da konulmuştu. Gelgelelim karşılama törenlerini gerektirecek bir durumla karşılaşılmamıştı. İşte M.B.K., yeniden gözden geçirilerek tamamlanan bu kararı, dost Devlet Başkanının gelişine bir hafta kala bir kere daha açıklamak mecburiyetinde kaldı. Politika, ekonomi politikasıydı. İsraftan kaçınımması gerekiyordu. Bu bakımdan karşılamalarda öyle taklar için, şunlar bunlar için masraf yapılmıyacaktı. Kurmaylar bu mesele üzerinde Öylesine titiz davranmaktaydılar ki, Kraliçe Elizabeth'e hava alanında ikram edilecek küçük kanepeler bile bahis konusu ediliyordu. Mareşal Eyüp Han, düşükler zamanında da türkiyeye gelmiş ve çok masraflı bir törenle karşılanmıştı.

Haftanın ortasında, Komitenin "İsrafa Paydos" adım koyduğu çocuk doğdu. Her ne şekilde Olursa olsun törenler yasaktı. Şu veya bu şekilde karşılama, uğurlama törenleri yapılmıyacaktı. Ayrıca açılış, temel atma filân gibi törenlere de yer yoktu. Bununla büyük bir israfın önüne geçildiği tahmin ediliyordu. Kısa bir hesapla, 1959 yılında tek bir müesseseye tahmil edilen tak masrafı bir milyon liradan fazlaydı. Üstelik bu paranın nereden gelip nereye gittiğile bir türlü belli olmamıştı.

M.B.K. arefe gününü de küçük salonda geçirdi. Öğleden sonra başlayan toplantı geç vakitlere kadar devam etti. Matbu gündemde gerçi bir takım kanun teklifleri bulunuyordu. Ama M.B.K. nin üzerinde durduğu nokta son günlerin en cazip olayı kuyruklar ve bunların su üstüne çıkan keşif faaliyetleri oldu.

Politikacılar

Gri renkli dosya

Geride bıraktığımız haftanın başlarında bir gün, eski Büyük Millet Meclisinde çalışmağa başlamış olan Yüksek Soruşturma Kurulusun 4 Numaralı Soruşturma Kuruluna getirilen gri renkli bir dosyayı ellerine alan kurul üyeleri ister istemez gülümsediler. Dosyanın üzerinde. "A. Menderesin İstanbul Vilâyetinde çalıştığı odanın tefrişiyle ilgili yolsuzluk" yazılıydı. Diğerleri gibi kabarık olan dosya, bir hayli incelemeden geçmişti. Maliye bakanlığı Teftiş Kurulu tarafından tanzim edilmiş ve gereğinin yapılması şerhiyle soruşturma kuruluna gönderilmişti.

Bahis konusu yolsuzluk 225 bin lira civarındaydı. Doğrusu, kılıf ta iyi hazırlanmıştı. Para 1960 Bütçesine konulmuş, Büyük Millet Meclisince tasdik edilmiş vs adı geçen fonun rahatça sarf edilmesi için bütün formalite tamamlanmıştı

Hâdise bir kaç yönden enteresan bulundu. Bir kere sabık Başbakanın kaprislerini ortaya koyuyordu. Vilâyette çalıştığı odanın teftişine bu kadar paranın ayrılması -üstelik, paranın yarısıyla oda korkunç derecede mükellef döşenmiş, diğer yarısı da bir başka işe sarfedilmiştir-, Menderesin sâdece ve sâdece lükse olan düşkünlüğünü göstermekteydi. Yeni Mecliste çalışacağı daireye binlerle lira sarfıyla siyah mermerden banyo yaptırtan Menderesin bu yeni isteği de zamanın idarecileri tarafından mâkul karşılanmış olacak ki, Bütçeye bir çırpıda 225 bin lira eklenmişti, İşin güzel tarafı, 1960 Bütçesi Komisyonda müzakere edilirken bu meselenin savunmasını büyük bir ehliyetle zamanın Maliye bakanlığı Müsteşarı Salt Naci Erginin yapmış bulunmasıydı. Gri renkli dosya ortaya çıkar çıkmaz bütün gözler bir defa daha bu kurnaz maliyecinin üzerine çevrildi. Doğrusu istenirse. Sait Naci Ergin evdeki hesabın hiç te böyle çarşıya uymıyacağını tahmin etmemişti. Zira devr-i sabıkın bu pek gözde maliye uzmanı aklınca hep akıllıca davranmıştı. Düşük Menderese bilhassa mali konularda dehşetengiz fikirler ilham edip onu parlak beyanlara sevkederken, polemiklerine malzeme sağlarken bir taraftan da C.H.P. içindeki bir takım politikacılarla teması kesmemişti. Hem Menderesin nisyan ile malûl hafızasını bilhassa mali meselelerde çalıştırmakta başarı gösteriyor, hem de istikbal için emniyet tedbirleri alıyordu. Nitekim açıkgöz maliyeci ihtilâli müteakip C.H.P. içindeki faaliyet sahasını daha da genişletti ve nihayet Temsilciler Meclisine C.H.P.. kontenjanından -hem de Genel Başkanın kotasından- girmeğe muvaffak oldu. Fakat işler sonuna kadar iyi gitmedi. Nitekim Soruşturma Kuruluna sevkedilen bu yeni rezalet ve yolsuzluk dosyasıyla. Menderesin yolsuz işlerini kanunî kisveye sokmakta mahir kurnaz maliyecinin maskesi düştü. Tabii bundan en fazla üzülen bizzat Sait Naci Ergindi. Basın mensuplarının ısrarb aramalarına rağmen bir türlü ele geçmedi. Mühim olan gri dosyanın münderecata değildi. Asıl mühim, olan, 27 Mayıstan sonra bile gemisini yürütebilen böyle bir kaptanın tam pervasızlık içinde kendisini C.H.P. gemisine aktarabilmiş olmasıydı. Salt Naci Ergin bu işte o kadar ileri gitmişti ki, Temsilciler Meclisine seçildikten sonra, memuriyetten istifa ederek C.H.P. ne de girmişti.

Menderesin Babıâli deki odası hazırlanırken

Ye Mehmet, ye!

İşin mahiyeti

Mahiyeti itibariyle olay, sâdece Menderesin lükse ve gösterişe olan düşkünlüğünden ve ikinci bir baş kent haline getirilen İstanbulda senenin büyük bir kısmını geçirmesinden doğuyordu. Düşük Başbakan, Vilâyette kurduğu karargâhında -buraya da günün bir iki saatinde uğrar, günün diğer saatlerini Parkotelde geçirirdi- şanına uygun bir oda tanzimini arzulamış, ayrıca özel kalem müdürleri ve yaverler için de hususi odalar tahsisini emretmişti. Elbette ki Başbakanın bu isteği iki edilmemiş ve 1960 Bütçesine ufacık bir tahsisat eklenmişti!

İstanbul Vilâyeti konağında yapılan tadilâtla Başbakanın ve yanındakilerin odaları son derece büyük bir lüksün icapları yerine getirilerek tefriş edilmişti. Fakat bütün ihtişama rağmen, bu iş için ayrılan 225 bin liranın yarısından fazlası artmıştı. Paranın ortada kalmasındansa bir yere sarfı uygun görüldüğünden, bu defa İstanbul Belediye Başkanı Aygün imdada yetişmiş ve kalan meblâğ, milyonları aşan istimlâk borçlarından çok küçük bir kısmına yatırılıvermişti.

Tahsisatı karşılıyacak paranın bulunması bir başka komediydi. Yolu Sait Naci Ergin göstermişti. Bunun için evvelâ Amortisman Kredi Sandığı Genel Müdürlüğüne müracaat edilmiş ve paranın tamamının verilmesi istenmişti. Kredi Sandığında bu kadar para bulunmayınca, zamanın idarecilerini bir telâştır almıştı. Kredi Sandığı ancak ve ancak istenilen meblâğın yansım temin edebiliyordu. Bunun üzerine para bulma şampiyonlarından Mithat Dülgere müracaat edilmişti. Dülge şanına yaraşır bir formülle müşkülü şıpınişi halledivermişti. Böylece Menderesin, Tünün birkaç saatini geçireceği odanı tefrişi yoluna konulmuştu.

Meselenin bir başka tarafı da, ulûlsüz sarfedilen bu parayla ilgili tahkikatın çok daha evvelden başlamış, ancak geçen haftanın başında ortaya çıkmış olmasıdır Hâdiseyle ilgili tahkikata Alicanın Maliye Baka-

nı okluğu sıralarda girişilmiştir. Herhalde işlerin fazla yoğun olmasından dolayı, gri renkli dosya uzun zaman unutulmuştur.

Soruşturma Kurulu, kendisine havale edilen yolsuzluk hakkında bir karara varmış değildir, Önümüzdeki halta içinde yapacağı tetkikler sonucunda bir netice alınacaktır. Şayet kurul, yapılan sarf hakkında usulsüzlük kararı verecek olursa, olayın sorumluları pek değişik olacaktır. Birinci derecede Menderesi, sonra Polatkanı ve o zamanın Maliye Müsteşarı -bu zamanın C.H.P. li Temsilciler Meclisi üyesi- Sait Naci Ergini suçlandıran hâdise, adaletin huzuruna çıkarılacaktır.

Ziyaretler

Süpriz olmayan ihtilal

Mavi üstüne beyaz çizgili elbiseli, kır bıyıkları yukan doğru kıvrılmış erkek güzeli adam, koltuğunun arkasına şöylece bir yaslandı. Karşısında, son derece mütevazi, ellerini kavuşturmuş duran genç adamlara baktı ve gülümsedi:

"— Bu son derece enteresan bir sual. Zeki gençlersiniz. Ama söyliyeyim. Türkiyedeki ihtilâl benim için sürpriz değildi."

Sonra oturaklı bir kahkaha atarak devam etti:

"— Ya Pakisatandaki ihtilal sizin için sürpriz miydi?"

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın sonunda cumartesi günü Hariciye Köşkünün üst katındaki dip salo nunda cereyan ediyordu. Kır bıyıklı adam Pakistan Cumhurbaşkanı Mareşal Eyüp Handı ve son derece keyifli bulunuyordu. Sol tarafında Pakistan Dışişleri Bakanı Maksut Kadir Oturuyor, sağında ise Pakistanın Ankara Büyükelçisi yer almış bulunuyordu. Karşısında oturan mütevazi iki gence gelince, biri AKİS muhabiri, diğeri Bayram gazetesi adına gelmiş bir basın mensubuydu. "Türkiyedeki ihtilâl sizin için bir sürpriz teş kil etti mi?" teklinde sual sormuşlar ve yukarıdaki cevabı almışlardı. Sualleri bir ikincisi, bir üçüncüsü takip etti. Suallerden biri de, "Bu Türkiyeyi ikinci siyaretiniz. İkisi arasında fark görüyor musunuz?" şeklindeydi. Eyüp Han buna cevap vermemiş veya vermek istememişti. Bir başka sual şöyleydi:

"— Türkiyedeki rejim değişikliği, Pakistanla olan münasebetlerine müsbet tesir edecek midir?"

Pakistan Cumhurbaşkanı, bir an durakladı. Sonra:

"— Bundan emin olabilirsiniz. Her iki devletin idarecilerinin buna çalışacağına eminim."

Memnun Mareşal

Eyüp Hanın iki devir arasındaki farka cevap vermemesi, bu son ziyaretindeki memnuniyetini örtemiyordu. Saat 18'i 2 dakika geçe dört motorlu bir Boing 707 Esenboğa hava alanına indiğinde, hava kararmak üzereydi. Uçaktan inen Mareşal karşısında bir asker buldu. Gürsel resmi elbisesi, elinden eksik etmediği bastonu ve yüzündeki tebessümüyle dost Devlet Başkanını bekliyordu.

Eyüp Han
Umduğunu değil, bulduğunu

Eyüp Han Protokol Genel Müdürü tarafından karşılandı ve Gürsele takdim edildi. İki asker uzun uzun el sıkıştılar, sonra yanyana yürümeğe başladılar. Mûtad merasim bu defa aksamadan yapıldı. Hava Bandosunun milli marşlara çalmasından sonra Eyüp Han Şeref Salonuna doğru yürüdü ve radyoya çok kısa bir demeç verdi. Sonra iki asker gene yanmana, gene babacan tebessümleriyle muhteşem Cadillac'a bindiler. Konvoy hareket etti.

Eyüp Han, yolda zafer takları göremiyordu. Gördüğü, vaktin geç olmasına rağmen sokaklara dökülmüş ve sıcacık sevgilerini çekinmeden ortaya atan başkentlilerdi. Mareşal yol boyunca mektepleri tatil edilmiş ve sabahın köründen itibaren bekletilen küçük çocuklara da rastlamadı. Sımak sevgilerini alabildiğine ortaya döken ve Altındağdan caddeye kadar inen, yaşmaklı köylü kadınlarım gördü. İşin güzeli Emniyet, caddelere bir tek insanın inmemesi için hakikaten takdire değer tedbirler almıştı.

Ve polisler...

Hariciye Köşküne iki asker gene yanyana ve gülümsiyerek girdiler. Hemen sağ taraftaki salona alındılar ve sohbete koyuldular Mareşalla beraber gelen zevat dış salonda iki Devlet Başkanım bekliyordu. İşte ne olduysa», burada oldu. İrikıyım bir adam elleriyle, ayaklarıyla bir takım hareketler yapıyor, konuşmaya cesaret edemiyordu. Niha--- iki gencin yanma yaklaştı ve:

"— Siz çıkın dışarı bakalım" dedi.

İki genç şaşırdılar. Sonra irikıyım adama Dışişleri bakanlığı Protokol Dairesinden olduklarını ve vazifeli bulunduklarını söylediler. İrikıyım polis bu defa bir başkasına atıldı. Bu, bir gazeteciydi ve garip tesadüf, o sırada Dışişleri Bakanı Selim Sarperle konuşuyordu. İrikıyım adam ısrar etti, Sarper ısrar etti. Gazeteci ikisinin ortasında kaldı. Neticede Sarper galip çıktı ve gazeteci salondan çıkmad. İrikıyım adam bunu kendisine yedirememiş olacak ki bir kere daha saldırdı. Ama bu defa önüne Albay Köksal çıktı. Vazifeli polis memuru kendisini hayretler içinde seyreden Pakistanlı misafirlerin bakışları arasında bir başka fırsat kollamak için kenara çekildi.

Gürsel Hariciye Köşkünden ayrılırken Eyüp Han kapıya kadar geldi ve Generali sıcak bakışlarla uğurladı. Akşam, İki Devlet, Başkanı Köşkte mütevazi bir ziyafet sofrasında buluştular ve bol bol sohbet ettiler.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Vergiler

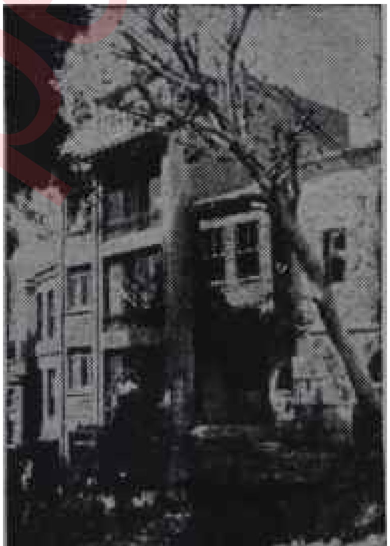
Ferahlatıcı haberler

İstanbulda, Galatadaki Maliye bakanlığına aid ikiz kardeş ve birbirine karşı devkâri binaların Tophaneye daha yakın olanının üçüncü katında, aralarında fikir uçurumları, fakat temel hedefler bakımından tesanüt bulunan kerli ferli onbeş adam, tozkoparan bir faaliyet içindedir. Bunlar, Vergi Reform Komisyonunun üyeleridir. Komisyon ana vergilerde yapılan şümullü değişikliklerin yürürlüğe girmesinden sonra kendini gösteren şiddetli reaksiyon ve mukavemet üzerine şubatın ilk haftasında Maliye bakanlığı tarafından kurulmuştur. Görevi, şümullü değişiklikleri yeniden gözden geçirmek ve sâdece o kadarla kalmayıp vergi sistemimizi ileri, rasyonel ve memleket gerçeklerine uygun bir tarzda ıslah etmektir. Üyelerinin dokuzu Maliye bakanlığı mütehassıs elemanları, ikisi Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, dördü de hususî sektör -ticaret, sanayi, ziraat, esnaf ve sanatkârlar- temsilcileridir. Ancak hususi sektör temsilcileri, sık sık yaptıkları gibi beraberlerinde istedikleri kadar müşavir getirebilmektedirler.

Komisyonun elindeki konu, bütün vergi sistemimizi ihata etmesi dolayısıyla son derece geniştir. Ne var ki, müstacel bir mahiyet arzeden bâzı hususlar öncelikle müzâkere edilmekte, kısmen kat'i, kısmen muvakkat hal çâreleri bir ön rapor halinde Maliye bakanlığına sunulmaktadır. Meselâ ilk ele alınan, fevkalâde ağırlaştıran bina vergisi olmuştur ve yapılan zamda yarı yarıya yakın bir indirim tavsiye edilmiştir. Maliye Bakam Kemal Kurdaş ta, fikre katılmıştır. Arkasından iktisadi hayatı, bilhassa sanayii tazyik eden sui generis alât-ı sabite vergisine bir neşter atılmıştır. İstihsal vasıtalarından alınan alât-ı sabite vergisi, maliyeti arttırıcı bir unsurdur ve üstelik tatbikatı son derece müşküldür. Komisyon, alât-ı sabite vergisinin içinde bulunduğumuz sene zamsız tahsilini, önümüzdeki yıldan itibaren de kökünden kazınıp büsbütün atılmasını istemiştir. Geniş kütüphane salonundaki tozkoparan faaliyete yakından alâka gösteren ve fırsat buldukça katılan Kurdaş, Komisyonun bu kararını da prensip olarak kabul etmiştir. Bir başka teklifte de «esasen ilk önce Kurdaş tarafından ortaya atılmıştı-, bilhassa güney illerimizde turfanda sebzecilikte kullanılan ve bina telâkki edilen serlerin -camekân- istisnalara dahil edilerek vergiden muaf tutulması talep olunmaktadır. Sonuncudan bir evvelki gerekçeli Ve etraflı rapor da vergi mükelleflerini ürküten mahut servet beyannamesinin verilmesine aid usûllerin daha yumuşak ve basit bir hale ircaı ile alâkalıdır. Komisyon evvelâ, servet sahiplerine teminat vermek ve onlarda emniyet yaratmak için, sunulacak servet beyannamelerinin eski seneler muamelâtı ve vergileriyle hiçbir surette irtibatlandırılmıyacağının bir kanun maddesi ile ifadesini temine gayret göstermiştir. Yâni, beyan edilecek servetin menşei sorulmıyacak, "Arkadaş nereden buldun?" denmiyecek ve mazi ile irtibatı kesilip atılacaktır.

Hedefler

Servet beyannamesi evvelemirde, maziye teşmil edilebileceği endişesi dolayısıyla korku yaratmıştır. Üstelik alışılmamış bir müessesedir ve dolayısıyla varlık vergisine benzer bir talebe mesned teşkil edebileceği düşünülmüştür ki, resmi ağızların da defaatle beyan ettikleri gibi bu asla varit değildir. Esasen servet beyannamesine ruhu, ne mahiyeti, ne de tekniği itibariyle varlık vergisine mesned teşkil edecek bir vasıta olamaz. Maksat, otokontroldan ibarettir. Verilecek beyannamelerle 1961 den sonraki devrede servet mukayesesi yapılabilecektir. O da, ancak 1963 ten itibaren servet artışı ile gelir arasında bir münâsebet kurmak gerekirse... Ama vergi mükellefi dâimi bir tazyik altında kalacaklar, gelirlerim aervetleriyle irtibatlı olarak bildirecеklerdir. Ulaşılmak istenen hedef böyle bir psikolojik iklim içinde vergi şuurunu memlekete sokmaktan ibarettir.

Bir apartman

Astarı yüzünden pahalı

Sonuncu ön rapor, muazzam şikâyeti mucip olan bina vergisinin gelir vergisine mahsubunun kaldırılmış ol» ması konusundadır. İlmin ve sağduyunun işaret ettiği istikamette yürüyen Komisyon, mahsubun kaldırılmış olmasının yarattığı mahzurları hafifletici birtakım tedbirler ileri sürmüştür.

Komisyonun teklifleri kanunlaşmak Üzere Maliye bakanlığı tarafından yakında peyderpey Kurucu Meclise getirilecektir. Böylece hatalı olduğu anlaşılan bir zihniyet mahsulü ifratlar ve tefritler yontulacak ve buhran geçirmekte olalı iktisadi hayatımıza biraz ferahlık ve hareket gelebilecektir.

Komisyonun ulaşmak istediği, teknisyen Başkam Ali Alaybeyin geçen haftanın sonunda anlattıklarına göre, verginin modern anlamı ve fonksiyonları gözönünde tutularak şöyle hulâsa edilebilir: Memleketimizin realiteleri gözönünde tutularak, ilmin ışığı altında ve yabancı memleketlerdeki mütekâmil örnekler de nazarı itibara alınarak rasyonel bir vergi sistemine ulaşmak.. Ayrıca optimal hâsılayı sağlamak ve vergi sistemimizi sosyal ve ekonomik fonksiyonlarım gereği gibi yerine getirebilecek bir tarzda yemden organize etmek...

Gene Maliye bakanlığı müşavir hesap uzmanı Alaybeyin üzerinde bilhassa durarak belirttiiğine göre Türkiye milli gelire kıyas edilmek suretiyle en düşük vergi tahsilatı nisbeti arzeden memleketlerden biridir. Batıda nisbet, parafiskaliteyle beraber % 30-45 e kadar çıkar. Bizde ise % 16,5 ilâ 17,5 arasında donmuş kalmıştır. Meselâ Yunanistanda bu % 25 tir.

Komisyon, umumi heyet halinde çarşamba, cuma ve pazar günleri çatışmaktadır. Sair günlerde Alaybey sâdece Maliye bakanlığı mütehassıs elemanlarına riyaset etmektedir. Esaasen, daha umum! heyet toplantıları başlamadan Maliye bakanlığı mensupları kendi aralarında çalışmalar yaparak vergi mevzuatımızdaki son adımları didik didik etmişlerdir.

Alaybeye göre. Vergi Reform Komiyonu halihazır temposuyla, iyiniyetli ve bilgili bir seviye atmosferi içinde yürüttüğü çalışmalarını üçbuçuk dört ay zarfında tamamlıyabilecektir.

T I B

Ameliyatlar

Basübadelmevt
(Kapaktaki Doktor)

Uzun. koridorun baştan ikinci küçük odasından evvelâ bir kadın çığlığı duyuldu. Sonra» beyaz gömlekli bir adam odanın kapısını alelacele açtı, etekleri savrula savrula koridoru bir hamlede katetti ve başka bir odaya dalarak, içeride başını masaya dayamış uyuklamakta olan adamı omuzlarından tutup sarstı:

"— Doktor bey uyanın, Albay yene öldü!"

Adam uykulu uykulu muhatabına baktı ve sonra gözlerini uyuşturarak:

"— Hay Allah... Peki, simdi geliyorum" dedi. Kalktı ve saatına baktı. Saat 2.30 u göstermekteydi. Nöbetçi doktor odasının kapısını açtı, lizol kokan koridora çıktı. Koridorun başındaki odadan hâlâ kesik kesik bir kadın ağlaması duyuluyordu. Dr. İsmail Elevll alışık adımlarla, artık pek iyi bildiği odanın kapısına geldiğinde henüz uyku sersemliği geçmemişti. Kapıyı açtı ve içeriye girdi. Odanın sol tarafında bulunan yüksekçe bir yatakta yatan adama bir göz attı. Oksijen tüpüne bağlı solunum apereyin kontrol etti. Ne bir ses, ne bir nefes vardı, Hıçkıran kadının omuzuna ha fifçe dokunarak:

"— Allahın işine karışılmaz. Biz elimizden geleni yaptık. Arif bey bu defa hakikaten öldü" dedi.

Sonra, iyice kanaat getirmek için hastanın morarmış koluna eliyle dokundu. Kol buz gibiydi. Bileği yakaladı, nabız atmıyordu. Başını iki tarafa salladı ve geriye dönerek odasının yolunu tuttu. Yapabileceği bir şey yoktu.

Hadise, geçen haftanın ortalarında perşembe sabahı Gülhane Tıb Akademisinin Dahiliye servisinde cereyan ediyordu. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte bütün hastahanede, öldükten son ra dirilen Emekli Albay Arif Özdeşin tekrar ve bu defa kati şekilde öldüğü haberi duyuldu. .

Aslında her şey evvelki haftanın sonunda bir cuma günü başladı. O gün saatlerin 10.30'u gösterdiği sıralarda, ağır adımlarla ilerleyen *bir* hasta doktor Saim Bostancıoğlunun koridorun başında bulunan odasına girdi, heyecanlı v< ağlamaklı *bir* sesle:

"— Doktor bey. Albay Öldü" dedi

Bu cümle, odada bulunan iki beyaz gömleklidir bir anda dışarıya fırla malarına ve soluğu emekli Albay Arif Özdeşin yatmakta bulunduğu odada almalarına sebep oldu. Doktor Bostancıoğlunun ve asistanı Sait Tan sevin odaya girmeleriyle, bir haftaya yakın bir zaman tıb otoritelerini meşgul eden hâdisenin ilk perdesi açılmış oldu.

Doktor Saim Bostancıoğlu önce hastanın »nabzım yokladı. Nabız düşmüştü. Doktor endişeyle hastanın yüzüne baktı ve asistanına :

"— Nabız yok, teneffüs yok, hasta tam siyanoze halde" dedi.

Muhatabından aldığı cevap:

"— Demek öldü.." oldu.

Yatakta açılan kalp

Yapılacak şey yoktu. Ne var ki Bostancıoğlu bir an düşündü ve hemen kararını vererek hastanın karyolasının üzerine fırladı ve cesedi iki bacağının arasına alarak dışardan kalbe masaj yapmağa koyuldu. Masajın fayda vermediğini gören sempatik ve azimli dahiliyecinin alnındaki ter taneleri gittikçe çoğalıyordu. İşte bu esnada Saim Bostancıoğlu, ani karar vermekteki maharetini bir kere daha gösterdi ve sür'aütle hastanın başından ayrılarak odasına koştu, dolaptan *bir* bistüri alıp, tekrar odaya döndü. Bütün bunlar 10 dakikalık bir zaman; içinde cereyan etmişti.

Bostancıoğlu, asistanının şaşkın bakışları arasında tekrar hastanın taryolası üzerine çıktı ve tıb âlemin de yer alacak mühim ve başarılı ope asyona başladı. Kalp hizasında ve kaburgalara muvazi olarak 15 santimlik yarayı açtığında, beyaz gömleği terden sırsıklamdı. Yaptığı işmühimdi ve dikkatle çalışması gerekmekteydi. Tabii bu arada hariciye servisine haber salındı. Operatörler, hazırlıklarım ikmal ederek hâdisenin cereyan ettiği odaya yollandılar. O sırada Bostancıoğlu, bir dahillyeciden ümit edilmeyecek bir maharetle kalbe girmiş ve gene aynı maharetle masaja başlamıştı. Fakat işler pek yolunda gitmiyordu. Müdahaleye rağmen, enfarktüsten mustarip hastanın meflüç kalbi cevap vermiyordu. Tam bu arada bir ümit ışığı doktorun gözlerinde parladı. Zira kalp damarlarında hafif bir kıpırdanma başlamış ve kalp çalışma eseri göstermişti. Müdahale başarıyla sonuçlanmış oluyordu. Ancak, kalbin tamamen çalışması için elle yapılan masaj kâfi gelmiyordu. Dr. Alaeddin Vardarın şahsi malı olan bir alet, Bostancıoğlunun başladığı mühim işin sonunu getirdi. Defibrilatör adındaki bu cihaz ile ölü kalbe elektrik cereyanı sevk edildi. Kalp artık muntazam atışlarla vücudu kan pompalıyordu. Bu bir mucizeydi. İş bununla da bitmedi. Bostana oğlu bu arada hastanın teneffüs cihazını da kontrol altına almakta fay da mülâhaza etti. Buna, ilk defa ağız ağıza teneffüs metodu ile başlandı ve sonra getirilen bir oksijen pompası emekli Albayın ağzına tatbik edilerek son engel de aşıldı. Emekli Albay Arif Özdeş, Bostancıoğlu adındaki bir doktorun müdahalesiyle yarım saatlik bir ölümden sonra tekrar yaşama emmareleri gösteriyordu ki, bu son derece enteresan hadise idi. 0.35 de ölen Arif Özdeş 11.05 de tekrar dirilmişti.

Bostancıoğlu hastası Arif Özdeşin başında
Öteki tarafında Azrail bekliyordu

Bostancıoğlu, hastanın nabzını son bir defa daha kontrol ettikten sonra,

arkadaşlarına ayrı ayrı teşekkür etti ve ağır fakat düşünceli adımlarla odasının yolunu tuttu. Yapılan işe kendisi de inanamıyordu. Odasına geldiğinde kendi kendine hâdisenin tıbbi muhasebesini yaptı.

Genç dahiliyecinin kafasını kurcalayan bâzı meseleler vardı. Tabii bunların başında, yapılan müdahalenin hastanın -yaşamasını temin edip etmiyeceği meselesi geliyordu. Bostancıoğlu bunun için bir defa daha kitaplarına göz atmağa karar verirken, diğer taraftan da hastanın günlük yaşama rejimini tespite koyuldu. ilk iş olarak, komada bulunan ve yeniden hayata avdet eden emekli Albayın basma bir doktor dikildi. Doktor, hastanın yaşama seyrini bizzat takip edecek, icabederse yeni müdahalelerde bulunacaktı.

Hastaya ilk olarak, serum glikoze tatbik edilmeğe başlandı. Fakat, derinliklere kaymış damarları bulmak bir türlü kaabil olmuyordu. Bunun için hastanın muhtelif yerlerinde yaralar açmak lüzumu hâsıl oldu. Bu yaralar içinden 'damarlar yakalanıp serom tatbik ediliyordu. Bu iş hayli güç ve yorucuydu. Hastahanenin hemen bütün personeli bu yeniden hayata kavuşturulan hastanm yaşaması için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Servisin profesörü Lûtfi Vural bizzat hasta ile meşgul oldu ve direktifler verdi.

Umumi efkarın alakası

Bu arada mesele basın tarafından öğrenilmiş ve Gülhane Tıb Akademisini bir gazeteci seli basmıştı. Muhabirler geldiler ve öteki dünyanın kapısından dönen bu şanslı mahlûku dikkatle seyrettiler. Başarılı ve azimli Bostancıoğlunun kalbe giren eli, o an ecele karşı tıbbın -geçici de olsa- bir zaferi olarak kabul edildi. O günlerde hastahanenin başka ziyaretçileri de oldu. Bunlar meslekdaşlannı tebrike gelen tıb müntesipleriycü. Haftanın içindeki çarşamba günü Gülhane Tıb Akademisinin lizol kokan koridorlarında flâşlar parlarken, bir başka odada basın mensupları doktorların vaka ile ilgili görüşlerini tesbite-çalışıyorlardu Doktorların 1lzerinde ittifak ettikleri en mühim nokta, bir dahüiyecinin hem ameliyat masasında da değil, âdi bir karyola üzerinde yaptığı bu derece mühim bir operasyonda gösterdiği azim ve verdiği ani karardaki isabetti. Doktorlar meslekdaşları Bostancıoğluyu tebrik ettiler ve başarısının dâim olmasını dilediler. Konuşma, yeniden dünyaya gelen emekli Albay Arif Özdeşin istikbali ile ilgili konuya döküldü ve bir operatör bu husustaki fikrini şöyle ifade etti:

"— Vaka, nâdir rastlanan bir şey değildir. Biz ameliyat masasında bu kabil hâdiselerle hemen her zaman karşılaşırız. Ancak bu, bir an içinde olur. Müdahale yapılır ve hasta kurtulur. Fakat durduktan 30 dakika sonra kalp çalışsın, işte bu enteresandır!"

Sonra da, hastanın normal olarak tekrar öleceğini sözlerine ilâve etti. Zâten Arif Özdeş, bir tıb doktrininin iflâsı pahasına yaşarsa bu nasıl bir hayat olacaktı? Bunu hastanın basından hiç ayrılmayan fedakâr dok' tor İsmail Elevli basın mensuplarına şöyle izah etti:

"— Arif beyin yaşaması bir mucize olacaktır. Yaşasa bile, bu vejetatif bir hayat olacaktır".

Bir gazeteci, kafasını kurcalayan bir suali dile getirdi:

"— Peki, Albayın konuştuğu söyleniyor, buna ne dersiniz?".

Suali gene babacan İsmail Kievli cevaplandırdı:

"— Evet, konuştu. Hattâ refleks leri de cevap verdi".

Bu cevap, odada bulunanları hakikaten heyecanlandırdı. Mesele, cidden önemliydi. Tabii bu arada gözler, bu başarılı operasyonu yapan orta boylu, sevimli yüzlü, mütevazi dok tora yöneldi. Mütevazi doktor, beyaz bir gömlek giymişti. Boynunda bir steteskop bulunuyordu. Gelenleri mü tebessim bir çehre ile karşılıyor ve sualleri cevaplandırıyordu. Zaten bitirdiğimiz halta içinde Saim Bostancıoglunun odası ve hastahanenin koridorları hemen hiç bir gün boş kalmadı. Haftanın ortasındaki bir gün genç ve azimli doktor, AKÎS muhabirini de aynı sevimli çehre ile karşıladı, hep birlikte hocası ve meslek arkadaşı Lûtfi Vuralın odasına girildi. Oda hayli mütevazi idi, sağ tarafta bir hasta muayene masası bulunuyordu. Kumral ve yakışıklı doktor, misafirine:

Dr. İsmail Elevli

Vefakar dost

"— Burası daha sakin. Görüyorsunuz, gelenler pek çok. Burada rahat sohbet ederiz" derken bile heyecanlıydı.

Belli ki genç dahiliyeci korkunç dakikalar geçirmişti. AKİS muhabirinin ilk suali:

"— Bu derece mühim bir operasyona nasıl Ani karar verdiniz?" oldu.

Bostancıoğlu bu sual üzerine servisin Başasistanı bulunan arkadaşına gülümseyerek baktı ve:

"— Vallahi efendim, bilmem ki, verdik bir karar işte.. Zâten yapılacak başka bir şey de yoktu" dedi.

Fakat Başasistan hemen atıldı ve:

"— Siz Saim ağabeye bakmayın, o pek mütevazidir. Onun için bu suali ben cevaplandırayım" dedi ve ilâve etti:

"— Saim ağabey kritik anlarda verdiği, ani kararlarla ün kazanmıştır".

Haftanın ortasındaki o gün, bütün gözlerin üzerine çevrildiği bir sırada Saim Bostaııcıoğlunu çizen en güzel sözler de bunlar oldu. Bundan sonra Bostancıoğlu AKİS muhabirine ilgi çeken hâdisenin teferruatım nakletti ve:

"—Şimdi beklediğim. Arif beyin yaşamasıdır. Herşeye rağmen ben bunu ümit etmek istiyorum" dedi.

Belli ki genç dahiliyecinin içi, bütün tıbbî mânilere rağmen, hayatının ilk en mühim operasyonundan çok şey ler bekliyordu. Nihayet konu, hastanın hayata avdetinden sonraki safhasını izahına intikal etti. Bostancıoğlu heyecanlı bir şekilde:

"— Pazar gününden itibaren de cevofet'e devam ettik. Faydasını da ördük, tansiyon yükseldi" dedi.

Hasta muntazaman serum glikoze ile besleniyordu. Fakat bir kaç gün için mideye bir lastik tüp indirmek ve öyle besin vermek iktiza ediyörlu. Kelimenin tam manasıyla "öldükten sonra dirilen" emekli Albay Arif Özdeşin odası bir tecrübe mahalli halini almıştı. Bu arada diğer hastahanelerden gelen inütehassıslar da hastayı gördüler ve tavsiyelerde bulundular. Ancak, üzerinde birleşilen ka-

naat, hastanın komadan çıkamıyacağıydı. Gerçi, hasta bazı tesirlere ref - leksel cevaplar veriyordu ama, bu muvakkat bir zaman içindi. Beyin hücrelerinin öldüğü mutlak ve muhakkak olduğuna göre mukadder akıbeti beklemekten başka çâre yoktu. Hastanın başındaki doktor İsmail Elevlinin yanına bir yardımcı verildi ve beklenmeğe başlandı. Tabii, gerekli müdahalelere devam edilerek... Haftanın ortasından sonuna doğru, emekli Albay Arif Özdeşin sıhhat grafiği iyiye doğru gidiyor ve bu iyiye gidiş -pek uzun sürmeyeceği bilindiği halde- başta Saim Bostancıoğlu olmak üzere bütün doktorlar tarafından dikkat ve heyecanla takip ediliyordu. Ancak ecel, hep pusuda bekliyordu.

Tıb edebiyatında kalp

Bu arada ilim adamları, değerli kalp mütehassısları bir defa daha kitaplarının üzerine eğildiler ve kalp adı verilen bu küçük pompanın tetkikine koyuldular. Saim Bostancıoğlunun yaptığı -bir dahiliyeci olması na rağmen- başardı operasyonun bir faydası da bu oldu.

Esasen, duran kalbi çalıştırmak için yapılan bu tip müdahaleler tıb âleminde hayli uzun bir maziye sahiptir, İlk zamanlarda bu müdahaleler, göğüs kafesini açarak kalbe dokunmak suretiyle değil de, dıştan müdahale seklinde olmaktaydı. Kal be doğrudan doğruya müdahale, on beş yıl öncesinden başlamaktadır.

Kalbin ani durması, ya da durak lamasında en önemli rolü oynıyan oksijen yetersizliğidir. Daha doğrusu, durma mekanizması ne olursa olsun baş sebep, oksijenin hayatî dokulara, yani kalp etine ve beyne yeteri kadar gidememesidir. Ani kalp durması -cardiac arrest-, en ziyâde ameliyatlarda hasta uyurken ortaya çıkar. Anesteziyi sağlıyan ilâcın verilirken refleksle kalbi durdurması kadar, bu ilâçların beyni ve kalbi kansız bırakması da önemlidir. Özellikle anestetik ilâç fazla dozda verilirse kalp durması daha sık görülmektedir.

Aşırı kan kaybı, koroner damarla nmn türlü sebeplerle tıkanması, ani kalp durmasının diğer önemli sebepleridir. Kalp durması her insanda görülebilirse de, hazırlayıcı bazı faktörlerin bulunduğu da bir gerçektir. Bu faktörler şöylece sayılabilir: Bir kalp hastalığının varlığı, akciğerlerde vital kapasiteyi azaltan bir bozukluğun bulunuşu, anemi, şok, metabolizmayı bozan hastalıklar, kişinin ateşli olması, beslenme yetersizliği...

Ani kalp durmasının mekanizması dönüp dolaşıp oksijen yetersizliğine geldiğine göre, gerek bu durmayı önlemede, gerekse tedavide ilk göz önün de tutulacak şey, anestezi yapılan, ya da miyokrat enfarktüsü geçiren hastalara daha başlangıçtan itibaren oksijen vermektir. Oksijensizlik yüzünden kalbi durduran, hiç değilse yavaşlatan bir refleks vardır. Kalp kasından çıkar, beyne gider, gene gittiği sinirin başka dalları ile döner, Özellikle kalbi besliyen damarlar tıkandığı, yâni enfarktüs olduğu zaman ortaya çıkar. Bu yüzden ameliyat onlarla enfartüslülerde bu refleks herzaman göz önünde tutulmalı, gereken tedbir alınmalıdır. Vagus sinirinin etkisini azaltan ilâç atropindir. Böyle hastalarda atropin enjeksiyonlarım ihmâl etmemek yerinde olur.

Duran kalbi çalıştırmak için mümkün olan süratle müdahaleye geçmek esastır. Çünkü, boşuna geçen saniyelerin bile değeri büyüktür. Beyin dokusu oksijensizliğe, normal şartlar içinde, ancak 3.5 dakika dayanabilir. Bundan sonra kişi yaşamaya yeniden dönse de, sinir sistemi ile ilgili son derece önemli bozuklukların ortaya çıkması önlenemez. Nabız alınamaz, hayat belirtileri kaybolur ve kalbin durduğu kanısına varılırsa, ele geçen ilk araçla, öyle temizliğe filan bakmadan ilaçla kalbi çalıştırabilirim umuduna kapılmadan hemen göğüs açılmalı ve masaja başlanmalıdır. Bu yüzdendir ki Dr. Bostancıoğlunun davranışı mükemmel bir davranış olmuştur.

Kalp durunca

Kalp masajı yapıladururken el altında bulunan % 100 oksijen, solunum borusunda yapılan bir şak aracılığı ile akciğerlere verilmelidir. Kalbin altında açılmış olan yerden kalp ele alınır, dakikada 60-80 defa, iki elle sıkıp bırakılır. Bu manevra» ya aralıksız devam etmek şarttır. Özellikle ameliyat masasında birdenbire duran kalplerde böylesine bir müdahale daha kolay olmaktadır. Amaç, mümkün olan çabuklukla beyne kan gitmesini sağlamaktır.

Oksijen verilmesi ve masaj kalbin çalışmasını sağlıyana kadar kalpten oksijenli kanın çevreye gitmesi işini görebilir. Kalbin yeniden çalışıp çalışmıyacağı, çalışacaksa nekadar zaman sonra bunun başlıyacağı kestirilemez. Masajı yaparım yardımcılarından biri sürekli olarak hastanın nabzını yoklamalıdır. Hafiften başlıyan atım elle duyulduktan sonra, masaja daha bir süre devam etmek gerekir. Arada bir bu iş yavaşlatılır, kalbin kendi kendine atıp atmadığı kontrol edilir. Bu arada, kalbin doğrudan doğruya içine adrenalin solüsyonu şırınga etmek te faydalı olur. Ancak, burada dikkatli davranılmalıdır. Tavsiye edilen miktar, binde birlik solüsyondan yarım santimetre küptür.

Kalp ya büsbütün durur, ya da karıncıklar titrer bir durumda canlılık gösterir. Her ikisinde de çevreye kan gitmez. İkincisine ventrikül fibrilasyonu adı verilir. Eğer fîbrilasyon önlenebilirse, kalbin yeniden çalışmaya başlaması mümkün olur.

Bunu sağlamak için Defibrilatör ismi verilen âletler kullanılmaktadır. Elektrik şoku yaparak fibrilasvonn ortadan kaldırır. Son vakada da böyle bir âlet kullanılmıştır. Büsbütün duran kalplerde de kullanılabilir. Ancak öteki kadar pozitif bir sonucu yoktur. Defibrilatör kullanılırken ma-

Dr. Bostancıoğlu tebrik ediliyor

Galip sayılır bu yolda mağlüp

saj yapmak, direkt olarak solunum borusuna sokulan tüple oksijen vermek ta gereklidir.

istatistikler anestezi yapılan her Üçbin hastadan birinde böyle bir durmanın olduğunu göstermektedir. Gençlerde bu oran beş binde bir, yaşlılarda binde birdir. Son onbeş yılda tıbbın ve bu arada cerrahinin gösterdiği ilerleme, hem kalbe, hem akciğerlere ve hem de beyne girilmesini mümkün kılmıştır. Bu yüzden kalp durmalarında da yapılan müdahaleler pek çoktur. Nitekim 1960 yılının ortalarında Ankara Mevki Hastahane sinde de anestezi esnasında kalbi duran bir hastaya direkt masaj yapılmış, hastanın bir hafta yaşaması sağlanmıştı. Ancak, geçen bu bir hafta boyunca hasta yalnız soluk almış, kalbi çarpmış ve beslenme işi enjeksiyonlarla yapılmıştı. Bilinçli hiçbir hareket göstermeden hasta kaybedilmiştir. Bu vakada kalbin durma süresi on dakika idi.

Bir doktorun hayatı

Bitirdiğimiz hafta yeni vakanın üzerine bütün gözlerin çevrilmesi, kalbin durma müddetinin şimdiye kadar görülmemiş bir müddeti bulmasından dolayı oldu. Ayrıca, kalbin basit bir karyolada, hastanın -yahut ölünün- üstüne çıkılarak açılmış olması da alâkayı büsbütün arttırdı. Bu hâdiseler, ortaya genç ve sevimli bir tıb adamım çıkardı.

Bu orta boylu, kibar tavırlı, saçlarına hafif ak düşmüş dahiliyeci Saim Bostancıoğlu 1920 yılının güneşli bir Mayıs gününde Fatihte dünyaya geldi. Küçük Saimin fakir Ailesinin oturdukları mahal, meşhur romana İtim veren Sinekli Bakkal sokağıdır. Zaten küçük Saim de ilk tahsilini bu semtteki Mahmudiye ilkokulunda yapmıştır. Bundan sonraki tahsil devresi müstakbel doktor için pek verimli oldu. Gelenbevi Ortaokulunu birincilikle bitirdi ve Vefa Lisesine yazıldı. Küçük Saimde "adam olmak" fikrinin tam teşekkül ettiği devre bu sıralan rastlar. Vefa lisesi da birincilikle bitince Bostancıoğlu kendine bedava tahsil tamla edebilecek bir imkân aradı ve bu imkânı da bulmakta gecikmedi. Askeri Tıbbiye onu bekliyordu. Saim Bostancıoğlunun meslek intihabı böylece maddi sıkıntıların mecburi istikametine yöneldi. Gerçi hangi okul olursa olsun Saim için beis yoktu ama, gene de doktorluk mesleğine atılışım kendisi şimdi bu zorunlu sebebe bağlar.

1943 yılı Saim için pek neşeli geldi. Zira o yıl Askeri Tıbbiye bitiyordu. Bu defa önünde yeni ufuklar açılıyordu. Hemen o yıl Ankaraya koştu ve Gülhane Tıb Akademisinde bir yıl süren bir staja başladı. Staj devresi parlak bir şekilde bitince genç doktorun ilk vazifesi Selimiye Sıhhiye Bölüğü Kumandanlığı olda. Bu vazifesi tam 3 yıl sürdü. 1947 yılında tekrar Ankaraya gelerek o saman Gülhane hastahanesinde açılmış bulunan İhtisas imtihanına girdi ve bu imtihanı da birincilikle kazanarak Ankarada vazife aldı. 1949 yılında evlendi ve 1950 da Karaköse Askeri Hastahanesine tayla adildi. Bu sırada da bir erkek evlâdı dünyaya geldi.

1960 ve 1951 yıllan Saim Bostancıoğlu için hissen pek verimli olmadı. O yıllarda eşinden ayrıldı. Böylece genç doktora bir da babalık vazifesi düşüyordu. Fakat bu işin de her işte olduğu gibi üstesinden gelmesini Midi. Oğlu Ali hâlen Mimar Kemal İlkokulu 5. sınıf öğrencisidir. Hürriyeti seçen Saim Bostancıoğlu bu defa tekrar Ankara Mevki Hastahanesi Dahiliye mütehassıslığına tâyin edildi. Bu hastananedeki vazifesi 1954 yılına kadar devam etti. O yıl Bostancıoğlu, Gülhane Hastanesi Başasistanı oldu. 1956 da da Başasistanlık süresini doldurarak Lûtfi Vuralın yanında profesör muavinliği vazifesi görmeğe başladı. İşte bundan sonradır ki genç dahiliyecinin şansı açılmağa başladı.İlk talih kuşu Lûtfi Vuralın yardımıyla başına kondu. Hocası ve mesai arkadaşı Lûtfi Vural onu 1958 yılında kalp hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak üzere Amerikaya gönderdi. Saim Bostancıoğlunun Amerikadaki bu verimli ikameti iki yıl sürdü. Bu iki yılın ilk altı ayını Washington'daki Walter Reed hastanesinle tamamlayan Saim Bostancıoğlu geriye kalan bir buçuk yılı da Şikagoda Mount Sinsi hastanesinde bitirdi 1960 yılının Mayıs ayında yurda döndüğünde herşeyi değişmiş buldu. 19 Mayısta gençliğin hürriyet mücadelesini bizzat tâklp etti ve nihayet 27 Mayısı yaşadı.

Yurda dönüşünün İnkılap devresine rastlaması onun için pek heyecanlı oldu. Tekrar Ankaraya geldi ve eski işine başladı.

Evvelki haftanın sonunda, emekli Albay Arif Özdesin kalbine giren elin sahibi, son derece şakacı ve sempatik bir insandır. İçkiye pek düşkün değildir, ama akşamdan aksama Od kadeh içmeden de edemez. Cemiyet hayatını ise sevmektedir. Fakat ifrat ile tefriti pekâlâ ayrrdeder. Gece hayatı vardır. Onu da karannda yapar.b İyii ve yakışıklı bir şen dul olduğunu açıkça ilan etmekten çekinmez. En sevdiği yemek kuru fasulye ve pilavdır. Bütün gayesi iyi kalp tedavileri yapmak azrailin elinden bol adam kurtarmaktır. Bunda ds başarı kazanması için her haslete sahip görünmektedir.

İlk raundu, bitirdiğimiz hafta Azrailin kazanmış olmasına rağmen

Gülhane koridorlarında tıbbî müşavere
Bir savaşın meydanı

Teşekküller

İleri bir adım

Yorgun görünüşlü, abus çehreli Başkan, Teknik Üniversiteden Nejat Gürsoy:

"— Karar suretini reyinize arzediyorum. Kabul edenler..." şeklinde konuşunca, yepyeni ve pırıl pınl salondaki 135 delegenin hepsi ellerini mozaik tavana doğru yükselttiler. Hemen arkasından dinleyici balkonunda oturmakta olan 15-20 delikanlı ayağa kalkarak, ittifakla tasvibi gürültülü bir tarzda alkışladılar. Delegeler de kendilerini alkışlıyanlara aynı surette, fakat daha şiddetli ve sürekli el çırpmalarla mukabele ettiler. Bu arada aksi şıkkı oya dahi arzetmeğe lüzum görmeyen Gürsoyun:

"— Karar sureti ittifakla tasvip edilmiştir" diyen sesi duyuldu..

Hâdise, geçen haftanın ortasındaki perşembe günü, İstanbulun muhteşem Belediye Sarayının şatafatlı Meclis Salonunda Türkiye Milli Talebe Federasyonunun -TMTF- onaltıncı genel kongresinde cereyan ediyordu. İttifakla tasvip edilen karar sureti, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin iki dev müessesesi TMTF ile Milli Türk Talebe Birliğinin -MTTB- tek teşekkül halinde birleşmesine dâirdi. Dinleyici balkonundakiler de müşahit MTTB idarecileriydi.

Böylece pazartesindenberi iğneyle kuyu kazarcasına devam edegelen genel kongrede, mazisi hayli derine, 1950 yılma kadar inen birleşme fikrinin tahakkukunda ileri bir adım daha atılmış oldu. Dikkati çeken, Ankara ve İstanbul hiziplerinin birbirlerine muttasıl dişlerini gösterip yumruklarını uzatmasıyla elektriklenen genel kongrede, yüklü gündemin 9. maddesinin, yani birleşme fikrinin herkesin üzerinde İttifak ettiği yegâne konu olmasıydı.

Genel kongre ikinci gününde, TMTF na üye altı birlik ve üç müstakil cemiyetin birer temsilcisinin vücüda getirdiği bir komisyon kurmuş ve fazileti aşikâr birleşme meselesi etrafında bir karar sureti: hazırlamakla görevlendirmişti. Aslında karar sureti çoktan hazırdı ve yapılan, bir mizansenden ibaretti. Birleşme fikrinin yaratıcısı ve şampiyonu Çer man (Bk. AKİS - S: 349), İstanbul Üniversitesi Talebe BirliĞi Başkanı Ayhan Efeoğlu İle müzâkereler yapmış ve karar suretini birlikte kaleme almışlardı. Nitekim dokuz kişilik komisyonun teşkili teklifini genel kongreye getiren de Efeoğluydu. Efeoğlu müteakiben cebindeki karar suretini komisyona empoze etmişti. Karar suretine göre tek teşekkül içinde toplanmak, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin menfaati icabıydı. Yeni seçilecek İdare Heyeti, en geç onbeş gün içinde MTTB idarecileriyle temasa geçecek bir komisyon kuracaktı. Komisyon, MTTB komisyonuyla derhal çalışmalara başlıyacak ve birleşmenin protokolünü tanzim edecekti. TMTF ve MTTB komisyonlarının çalışmalarına, eskiden talebe teşekküllerinde vazife almış müşahitler de katılabileceklerdi. Dolayısıyla son hükümle, şimdi öğrencilikle alâkası kalmamış yaman kulisci Çerman gibilerinin de çalışmalara iştirakleri imkân dahiline sokuluyordu. Çerman-Efeoğlu ikilisi, karar suretlerini, herhangi bir zümreye maledilmemesi veya şahsi antipatilerden belirebilecek muhalefetin önlenmesi mülahazalarıyla doğrudan doğruya sunmak yerine, genel kongreden çıkan bir komisyondan geçirmek hassasiyetini göstermişlerdi.

Açılan ufuklar

45 yaşındaki MTTB de 16.1.1961 de gene İstanbulda. eski Eminönü Halkevinde aktettiği genel kongresinde, benzer bir karar suretini tasvip etmişti. Birleşme fikri taraftarlarının desteğiyle MTTB nin eski Genel Başkanlarından Çerman genel kongre Başkanlığına getirilmişti. Üniversiteliler arasında "Gerici" olarak sıfatlandırılan Sağıroğlular, Baranlar, Kâhkioğlular, Esmersoylar gibi birtakım unsurların mukavetine rağmen Çerman, bizzat kaleme aldığı karar suretini kaplan ağzından yem kapar gibi -ittifakla değilse bile-, genel kongreye tasvip ettirmişti. MTTB nin karar suretine göre de, TMTF ile şart ve farz birleşme her iki teşekkülün mânevi şahsiyetleri nazari itibara alınarak behemahal ve derhal yapılacaktır. Müzâkereler sırasında MTTB idarecileri iyiniyet sahibi olduklarını göstermezlerse, murakıplarca tard talebiyle Yüksek Haysiyet Divanına sevkedileceklerdi.

T*M.T.F.* Kongresinde bir hatip
Birliğe doğru

Ne vardı ki, maraton MTTB genel kongresi, dışarıdan gelen delegelerin yiyecek ve yatacak masraflarım karşüiyabilecek para kalmadığından gün demin seçim maddesine gelemeden dağılmıştı. Kısacası, icra organlarından mahrumdu. Fakat Çerman tutmuş, İstanbul Vilâyetine başvurmuştu. Müracaatında ya yarım kalan genel kongrenin tamamlanabilmesi için yardım yapılmasını veya İstanbul Vilâyeti tarafından bir geçici Genel 1-dare Kurulu teşkilini derpiş ediyordu. Mamafih son pürüz de giderilmiş, yollar dümdüz hale getirilerek ufuklar açılmıştı. İstanbul Valiliği maddi bakımdan genel kongreyi toplamağa imkân görmediğinden tiler Kanunundaki yetkisine istinaden, geride bıraktığımız haftanın sonunda, birleşmeyi tahakkuk ettirmek üzere yeni bir MTTB müteşebbis Genel İdare Kurulu meydana getirdi.

Halihazırda, birleşmenin gerçekleşmesi için hiçbir engel kalmamış gibidir. Başarıya götürecek anahtar, meselenin ideal ölçülerle ele alınması ve MTTB ile TMTF temsilcilerinin feragat göstermesinden ibarettir. Sim diye kadar yapılan beş birleşme teşebbüsü, daha ziyade MTTB idarecilerinin karşı koymasıyla, zahireninçir çekirdeğini doldurmıyacak bahanelerle, hakikatte post kapma endişesinden akamete uğramıştır. Birlik kuvvettir şuurunun kafalarda eskisine nisbede çok daha fazla kök saldığı şu günlerde, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin dâvaları ihmal pahasına birbirlerini yemeğe paydos çekmeleri ve bir çatı altında yekvücut olmaları ihtimalleri fevkalâde kuvvetlidir.

Duruşmaların Anatomisi

Economist'in Anlamadığı

Yassıada duruşmalarının sonuna yaklaşıldıkça, hâdi»e üzerine eğilenlerin sayısı artıyor. Gerçi anglo - sakson âleminin nüfuzlu haftalığı, Eeonomlst bu ilgiyi yeni gösterenler arasında sayılamaz. Ciddi İngiliz mecmuası işin başından itibaren Yüksek Adalet Dîvanının çalışmalarıyla alâkalanmış, fikrini söylemiştir. Ama ha mecmuada geçenlerde yayınlanan bir yazı anglo - sakson âleminde esen bir havayı ortaya koyması bakımından ayrıca önemli görünmektedir. Türkiyedeki «ek ciddi İngiliz gazetecisi David Hotham tarafından yazıldığı anlaşılan bu yazıda mesele Economist'e has tarafsızlık içinde ele alınmakla beraber "Türk halkının geniş kütleleri düşük hükümeti hâlâ hararetle desteklemekte ve yapılmış olan hükümet darbesinin lüzumuna hâlâ kani bulunmamaktadırlar" gibi bu memleketin realiteleriyle en ufak ülfeti olanları güldürecek çocuğumsu ve son derece sathi hükümler de bulunmaktadır. Mamafih banları, yazarın şahsî malı addetmek ve yanda mevcut daha ciddî bir noktayı ele almak lâzımdır.

Economist'e göre, Türk basını işin başından itibaren anglo - sakson ölçülerine göre mahkemenin tarafsızlığını zedeleyici bir tutum almıştır. Mecmuaya bakılırsa, "en tanınmış haftalık mecmualardan biri", AKİS, gazetelerden çoğunun tavrım duruşmaların başladığı sıralarda yazdığı şu satırlarla özetlemiştir: "Yassıada duruşmalarının gayesi, sanıkların masam mu yoksa suçlu mu olduklarım göstermek değildir. Suçlu oldukları herkes tarafından bilinmektedir. Duruşmaların hedefi, bunların hangi derecede suçla olduklarını meydana koymaktır". Mecmua ilâve etmektedir: "Bu şayanı hayret İfadeye karsı hiç kimse en ufak İtiraz sesi yükseltmemiştir". Economist'in anlamadığı, bu ifadenin pek basit bir gerçeği ifade etmesi dolayısıyla bana karşı hiç kimsenin en ufak itiraz sesi yükseltmediğidir. Nitekim bizzat Eeonomlst, aynı yazının biraz altında bir hükümet darbesiyle iktidardan uzaklaştırılmış bir rejimin mesullerinin, haleflerinin gözünde suçlu bulunma larını tabii görmekte, aksi halde iktidardan uzaklaştırılmalarına lüzum kalmayacağım belirtmektedir.

- Şimdi, anglo - saksonları yadırgatan böyle bir hüküm etrafında tekrar konuşalım. Yassıada mahkemesi, normal bir mahkemeye benzetilebilir mi? Elbette ki hayır. Normal bir mahkemenin sine qua non hususiyeti, huzura çıkmış bir sanığın saçla veya masam ilâmını alabilmeğidir. Yüksek Adalet Divanı Anayasanın tağyiri dâvasına başladığında, D.P. iktidarı mesullerinin bu suçu işlemiş olduklarını peşinen kabul etmek suretiyle işe girişecektir. Hâdiseyi daha kalay anlatmak gerekirse şöyle denilebilir. Yüksek Adalet Divanı bir normal mahkemedir ama Jürili bir normal mahkeme Yalnız, jüriyi sayım mahdut vatandaşlar değil, milletin tümü teşkil etmektedir. Millet 27 Mayıs sabahı D.P. iktidarının Anayasayı tağyir ettiğini, bu suça işlediğini hükme bağlamıştır. Yüksek Adalet Divanı millet adına kaza hakkını kullandığına göre bu hükmün dışına çıkmak yetkisine sahip değildir. Jürili mahkemelerde hâkim, jüri anglo - saksonların tabiriyle "guilty = suçlu" hükmünü verdikten sonra ortada bir suçun bulunup bulunmadığını araştırabilir, sanığın masumiyetini belirten bir karar alabilir mi? Elbette ki hayır.

Vasiyet böyle olanca hatıra, "O halde Yassıadada bir Divan niçin kurulda ve bu Divan niçin hukuka riayetkar davranıyor?" suali gelebilir. Ama bunun da cevabı jürili mahkeme sisteminin işleyiş tarzı hatırlanınca kolayca bulunabilir; Sanığın suçlu ma, masum mu olduğuna karar verenler hukukçular değildir. Halkın içinden kısmen gelişigüzel seçilmiş bir takım kimselerdir. Onlar kararlarım hukukun kaidelerine değil, edindikleri intibalara, fikirlerine, kendi vicdanlarına göre verirler. Tâyin ettikleri bir okta yoktur. Her katil suçlusu mutlaka idam edilmez. Tek tip cezalar mevcut değildir. Jüri üyeleri, kararlarını ilân ettikten sonra, hukukun gerektirdiğini hukukçuların yapması için işi hâkimin eline bırakırlar. Türkiyede İhtilâlin yaptığı bandan başka bir şey değildir. Eşyama tabiatı icabı, İhtilâl bir de polis görevini yerine getirmiş, suçlulukları ilân edilen kimseleri kulaklarından tuttuğu gibi getirip adalete teslim etmiştir. Eğer ihtilâl kaşarı kazanmasaydı, eğer Türk milleti D.P. iktidarının Anayasanın dışına çıkmış bulunduğunu kabul etmeyipte düşüklerin lehinde vaziyet alsaydı kurulacak mahkemeler hangi şartlarla çalışacaktı, Eeonomlst yazarının buna bir an düşünmesi lâzımdır.

İhtilâl, nihayet bir sosyal vakıadır ve sıfatıyla kendisine has kaideleri vardır. Eğer Hukuk, sosyal vakıaların hiç bir hususiyetine riayet etmez ve pür halde ele alınırsa hukuk olmaktan çıkar. Hiç bir ilim kıl ve mantığın hudutlarım zorlama mevkiinde bırakılamaz. 1649 yılında Windsor'da kurulan Yüksek Mahkemenin Birinci Charles'ın suçlu olup olmadığını araştırma yetkisi var mıydı? Ya Birinci Charles suçluydu, ya onu oraya eevkettiren Cromwell. Kuvvet Cromwell'in elinde bulunduğuna göre, Wlndsor mahkemesi Birinci Charles'ın suçlu olduğa temeli üzerine kendi hukuki hükmünü bina etmiştir. Kaldı ki Tarih, Yassıadadaki Yüksek Adalet Divanının Windsor'dakl Yüksek Mahkemeden ne derece başka şartlar altında çalıştığım elbette ki kaydedecektir.

Türk milletinin Salim Başola ve arkadaşlarına verdiği vazife, işlendiği sabit bir suçun gerçek mesailerinden başka tak kimsenin burnunun kanamamasını, suçluların da adalet dairesinde ve suça iştirakleri nisbetinde cezalandırılmalarını sağlamalarıdır. Salim Başol ve arkadaşları bandan dolayı böylesine titiz davranmakta, kılı kırk yarmakta, işin uzamasının bütün mahzarlarını birer Türk vatandaşı olarak görmelerine rağmen hukuku politikaya kurban etmemektedirler. AKlS'ln savunduğu görüşe karşı hiç kimsenin en ufak bir İtiraz sesi yükseltmemiş olmanı da bu görüşün realiteve uygun tek görüş olmasının neticesidir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Birleşmiş Milletler

Türkiye'ye düşen görev

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının en geniş yetkilere sahip organı Güvenlik Konseyinde yeni bir meselenin görüşülmesine başlandı. Mesela, Konseyin önüne, derisi renkli bir adam, Liberya temsilcisi George A. Padmore tarafından getirilmişti. Mr. Padmore, Konseyin, Portekizin Afrikadaki sömürgelerinden biri olan Angola'nın durumunu incelemesini ve burada "insan hak ve hürriyetlerinin daha fazla ihlal edilmesini önleyecek tedbirler" almasını istiyordu. Mr. Padmore'un söylediğine göre Santa Maria olayını hemen takip eden günlerde Angola'da başlayan bir yerli hareketi Portekiz Hükümeti tarafından insanlık dışı yollarla bastırılmış, bu ülkede tatbik edilen mecburi çalışma sistemi yerlilerin hergün biraz daha kırılmasına zaten yetmiyormuş gibi, Angola'daki sömürge idaresi bundan sonra daha da sıkılaştırılmıştı. Portekiz Anayasasına göre Angola, Portekiz ülkesinin bir parçası olmakla beraber, halkın çoğunluğunu teşkil eden yerli halka yapılan bu insanlık dışı muamelenin yerinde tetkiki için Angola'ya bir Birleşmiş Milletler heyeti gönderilmeliydi.

Liberya temsilcisinin arkasında bütün Asya - Afrika devletlerinin desteğini taşıyan bu teklifi, ilk gün yapılan görüşmeler turasında, Birleşik Arap Cumhuriyeti temsilcisi Ömer Lûtfi ile Seylan temsilcisi Subasinghe tarafından da benimsendi. Ancak beklenileceği gibi, bu teklife en ateşli taraftar çıkan Sovyet temsilcisi Zorla oldu. Yaptığı uzun konuşmada Zorin, Macaristandaki Sovyet davranışıyla Tibetteki Çin davranışını birdenbire unutarak, Angola'daki Portekiz davranışının dünya barış ve güvenliği için büyük bir tehlike teşkil ettiğini söylüyor ve sağa sola tehditler yağdırıyordu, İşin acı tarafı, NATO içindeki müttefiklerini kırmamak için, Batılı devletler, bu arada A.B.D., İngiltere ve Türkiye hürriyet şampiyonluğunu Sovyetler Birliğine bırakmak zorunda kalıyorlardı. Güvenlik Konseyindeki Batılı devletler temsilcilerine göre, bu Portekizin bir iç meselesiydi ve bir devletin iç işlerine karışmaya kimsenin hakkı yoktu.

Hukuk metinlerinin dar açısından bakıldığı zaman, Angola'daki durumun yalnız Portekiz! ilgilendiren bir iç mesele olduğunu söylemek rahat ve kolaydır. Fakat bütün insanlık ölçülerinin dışında kalan bir sömürge idaresini, sırf NATO içindeki kâr müttefiki gücendirmemek için her türlü denetlemenin dışında bırakmak ve böylece, insan hak ve hürriyetlerini korumak için kurulan Kuzey Atlantik Andlaşmasını sömürgeciliğin koruyucusu haline getirmek, hiç anlaşılamayacak bir düşüncedir. Nitekim bu anlaşılmaz düşünce ile takınılan tavır sonunda. Batılı devletler Güvenlik Konseyinde meydanı Sovyetler Birliğine bırakmışlar ve Macaristan ve Tibet olaylarının kahramanlarını bağımsızlık hareketlerinin sözcülüğüne yükseltmişlerdir.

Batılı dostlarıyla münasebetleri ok cepheli olan A.B.D. ile İngiltere nin davranışları bir tarafa bırakılsa bile, dünya devletleri içinde sömürgeciliğe karşı ilk bayrak açmış devlet olan Türkiyenin buna hakkı olmamak gerekir. Bazı iç endişeler Türklyeyi belki Angola'ya bir tahkik heyeti yollanmasına karşı cephe almaya yöneltebilir. Bununla beraber Konseydeki Türk temsilcisi, hiçbir tereddüde yer bırakmıyacak şekilde, bütün Asya - Afrika devletlerine hükümetinin sömürgeciliğe karşı girişilen milli bağımsızlık hareketlerinin arkasında olduğunu göstere» bir tavır takınmalıdır. Diğer taraftan unutulmamalıdır ki Batıya bağlılık demek, NATO İçindeki devletleri kayıtsız şartsız desteklemek değil. Batılı değer yargılarına uygun davranışlarda bulunmak demektir. Portekiz, Angola'da insanlık dışı yollara başvurmakla bu değer yargılarına aykırı hareket etmiş, Batı dünyasının itibarım kırmış Atlantik Andlaşmasının insan haklarına riayeti gerektiren a* maçlarına ve ruhuna karşı gelmiştir. Türkiye, Güvenlik Konseyindeki davranışıyla, bunu tasvip etmediğini açıkça göstermelidir.

Laos

Savaş devam ediyor

Geçen haftanın sonlarına doğru Vientiane'dan gelen haberler, Batılı yorumcuları epeyce hayret içinde bıraktı. Bir yandan solcular arasındaki iç savaş bütün şiddetiyle devam eder, önemli şehirler birbiri peşinden el değiştirirken, diğer yandan sağcı hükümet başkam Prens Bun Um da Kamboçya başkentine sığınan tarafsız lider Suvanna Fuma ile bir anlaş-

maya vararak, iç savaşı sona erdirmek için "tam bir tarafsızlık" politikası takip etmeyi kararlaştırıyorlardı. Bundan başka, gene Bun Um ile Suvatına Fuma arasında varılan anlaşmaya göre, üç tarafsız Güney Doğu Asya devletinin, Kamboçya, Burma ve Malezyanın temsilcilerinden kurulacak bir komisyon Laos'a yapılan yabancı sızmaları tahkik edecekti. Ancak bunun için, herşeyden önce, Kamboçya ve Burmanın şimdiye kadar böyle bir komisyona katılmamak için gösterdikleri inattan vazgeçmeleri gerekiyordu.

Nasıl olmuştu da sağcı Bun Um hükümeti eski görüşlerini bir tarafa bırakarak tarafsızlarla iş birliği yapmayı kabul etmişti? Bu sorunun cevabım vermek güç olmasa gerektir. Bir kere Laos'un kuzeyindeki solcu kuvvetler Komünist Çin ile Kuzey Vietnam'dan aldıkları yardımlar sonunda sağcılar üzerinde açık bir üstünlük kurmayı başarmışlar ve son günlerde duruma hakim olmaya başlamışlardır. Bunun yanısıra, sağcıları desteklemek konusunda ısrar ettikçe bütün Güney Doğu Asyayı kaybedeceğini anlayan Kennedy idaresi de, Laos'ta tarafsız bir idare kurulmasının tek çıkar ve uygun yol olduğunu kabul etmiş ve Bun Um üzerine bu yolda telkin yapmaya başlamıştır. Hattâ söylendiğine göre, Moskovadaki Amerikan Büyükelçisi Llev/ellyn E. Thompcn'un aracılığıyla Krutçef e yolladığı mesajda Başkan Kennedy, Laos'ta tarafsız bir hükümet kurulmasına taraftar olduğunu açıkça belirtmektedir.

Bütün bu gelişmelere rağmen, şu satırların yazıldığı arada Laos'ta iç savaş kanlı bir şekilde devam etmektedir. Solcular Güneye doğru yavaş yavaş, fakat emin adımlarla ilerlemektedirler. A.B.D. nin Laos'ta tarafsız bir hükümet kurulmasına razı olmasından sonra şimdi bütün gözler Moskovaya çevrilmiştir. Moskova Laos solcularına bu neticeyle yetinmeleri gerektiğini anlatabilirse bu ülkede devam eden iç savaş bir tarafsız hükümetin kurulmasıyla son bulacak demektir. Ancak Moskova, Laos solcularına sözünü geçirebilecek midir? Bunların Moskovadan çok Pekine bağlı kimseler olduğu bilindiğine göre, bu biraz zor olacaktır.

Doğu - Batı

Klâsik diplomasiye dönüş

Geçen haftanın sonlarında Moskova hava alanından kalkan Sovyet yapısı bir tepkili yolcu uçağı, A.B.D. nin Moskovadaki Büyükelçisi Llewellyn E. Thompson'u Siblryanın en büyük şehirlerinden biri olan Novo sibirsk'e götürdü. Burada Thompson'u Sovyetler Birliğinin en yüksek kademeli idarecisi, meşhur Krutçef bekliyordu. Krutçef ile Thompson arasmda bir görüşme yapılacağı uzun bir müddettenberi biliniyor, fakat kimse bu görüşmenin Moskovanın günlerce uzağındaki bir şehirde yapılacağını aklına getirmiyordu. Bu bakımdan, geçen hafta Krutçef ile Thompson arasında yapılan görüşme, dış politika olaylarım yakından takip eden birçok yorumcu için bile gerçek bir şaşırtmaca oldu.

Aslında, Krutçef ile Thompson ilk defa karşı karşıya geliniyorlardı. Sovyet Başbakanı ile Amerikan Büyükelçisi bundan önce de birçok defa buluşmuşlar, görüşmüşler ve tabiî, hiçbir sonuca varamadan ayrılmışlardı. Ancak bu görüşmelerin hepsi Eisenhower devrinde olmuştu ve Krutçef, o lirada, her hareketiyle iki devlet arasındaki meseleleri bir Büyükelçiyle değil, doğrudan doğruya Amerikanın en yüksek kademeli idarecileriyle görüşerek halletmek yolunu tercih ettiğini anlatmıştı. Geçen hafta yapılan görüşmenin özelliği, bunun iki adam arasında Kennedy devrinde yapılan ilk görüşme olmasından geliyordu. Krutçef yüksek kademeli idarecüer arasındaki buluşmalar konusunda ne düşünürse düşünsün, Kennedy iş başına geçtikten sonra Amerikan dış politikasının idaresini yüklenenler milletlerarası meselelerin öyle tantanalı zirve toplantılarında değil, klasik diplomasi yollarıyla daha iyi çözüleceğini sandıklan için, Moskovadaki Amerikan Büyükelçisine artık büyük görevler yükleniyordu. Geçen hafta yapılan Thompson - Krutçef görüşmesi, Amerikan diplomatının bu konuda verdiği ilk imtihan olmuştur.

İki adam arasında yapılan görüşme hakkında herkes çok sıkı ağızlı davrandığı için, Thompson'un bu imtihanı nasıl verdiği şimdilik bilinememektedir. Bilinen tek şey, görüşmede Doğu ile Batı arasındaki gerginliği azaltmak, bu arada Kongo ve Laosdaki çatışmayı durdurmak için çâreler üzerinde durulduğudur. Görüşmenin beş saat sürmesi, konuların genişliği ve güçlüğü üzerinde oldukça iyi bir fikir vermektedir. Fakat bu görüşmeler sırasında bir fikir birliğine varılmış mıdır? Bu sorunun cevabı, şimdilik meçhuldür. Kendisinden toplantı konusunda bilgi isteyen gazetecilere Mr. Thompson:

"—Bu gribi konuşmalar her zaman ilgi çekicidir" demiş, iyimser olup olmadığı sorulduğu zaman da şu cevabi vermiştir:

"— Ben ötedenberi iyimserimdir. Bundan sonra da iyimser olmaya devam edeceğim."

Mr. Thompson ne kadar iyimser olursa olsun, son günler içindeki gelişmeler bu iyimserliği haklı gösterecek gibi olmaktan uzaktır. Gerçekten, Kongo ve Laos'ta işler gene alabildiğine karışık olduğu gibi, ikinci dönem toplantılarına başlayan Birleşmiş Milletler onbeşinci Genel Kuralımda Sovyet ve Amerikan temsilcileri gündem üzerinde bile anlaşamamışlardır, iki tarafın da ulaştığı teknik seviyesi bugün genel bir silahlı çatışmayı İmkânsız kılmakla beraber, soğuk harp her cephede bütün kuvvetiyle devam etmektedir. Doğu ve Batı blokları, bugünkü dünya durumu karşısında barış içinde beraberce yaşamak gereğini iyice kavramadıkça, devam da edecektir.

Kennedy idaresinin takip etmek istediği klâsik diplomasi yolları dünyadaki gerginliği kaldırmaya yetecek midir? Bu soruyu müsbet olarak cevaplandırmak için önemli tereddütler vardır. Biraz önce de söylediğimiz gibi, artık barış içinde beraberce yaşamaktan başka çıkar yol olmadığı iyice anlaşılmadıkça, ne zirve toplantıları, ne de klâsik diplomasi usûlleri dünya gerginliğini ortadan kaldırabilir. Klâsik diplomasinin üstünlüğü, olsa olsa, gerginlik sebepleri üzerinde daha gürültülü tartışmalar yerine kapalı kapı arkasında soğukkanlı görüşmeler getirmek olacaktır. Bu kadarının bile dünya durumu üzerinde ferahlatıcı tesiri olacağı söylenebilir. Fakat unutmamak gerekir ki esas mesele usûllerin çok ötesinde, görüş ve davranış değişikliğindedir.

SANAT

Haberler

İngiliz Şiiri

Geçen haftanın en önemli edebiyat olaylarından biri, ünlü İngiliz şairi Stephen Spender'in başkente gelişi ve yaptığı konuşmaları oldu.

Stephen Spender, iki dünya savaşı arasında yetişen İngiliz şairlerinin en Önde gelenlerinden biridir. 1930 yıllarında adı anılmaya başlamıştır. Bugünkü İngiliz şiirinde önemli bir yeri vardır. Ayrıca romanı ve eleştirme kitapları da yayınlanmıştır.

Stephen Spender, Sanatsevenler Klübünün davetini de kabul etmişti. Aslında, sanatçının İngiliz şiiri hakkında bir konferans vermesi bekleniyordu. Şair, kısa bir girişten sonra çeşitli İngiliz şairlerinden ve kendi şiirlerinden Örnekler okudu. Sonra da sorulara cevaplar verdi. Önceden konuşmanın ve okunacak şiirlerin Türkçeye de çevrileceği söylenmesine rağmen bu yapılmadı. Bu yüzden İngilizce bilmeyenlerle, bildiğini sanıp da tek kelime anlamıyanlar, sâdece Ünlü bir İngiliz şairini görmekle yetindiler.

Şairin Sanatseverler Klübündeki konuşmasına İngiliz Büyükelçisiyle eşi de gelmişlerdi. İngiliz Kültür Heyeti Başkanı da konuşmayı takip edenler arasında bulunuyordu. Dinleyicilerin çoğu Ankaradaki şairlerle yazarlardı. Klüp Başkam Munis Faik Ozansoy, Nermin Menemencloğlu. Cevdet Kudret, Salâh Birsel, Muhtar Körükçü, İlhan Berk, Erdal Öz, Turgut Uyar, Hüseyin Cöntürk, M. Sunullah Arısoy toplantıda bulunanlar arasındaydı.

İngilizce bilmeyenlerden en şanslı şairler Turgut Uyarla M. Sunullah Ansoydu. Çünkü yanlarında Mr. Streater oturuyordu. Mr. Streater, Spender'in söylediklerini ana çizgileriyle iki şaire tercüme ediyordu.

Nermin menemencioğlu soruları İngilizceye ve şairin cevaplarım da Türkçeye çevirdi. Bu arada Hüseyin Cöntürk -eleştirmeci- kalkıp da bülbül gibi İngilizce şakımaya başlayınca işler değişti. Sorular İngilizce soruluyor, cevaplar İngilizce veriliyor, dinleyiciler de, elleri böğrünce bakı--- duruyorlardı. Yalnız "Ulu Ozan" İlhan Beril, toplantının başından sonuna kadar arada bir anladığım gösterir bir ifadeyle başını sallıyor veya gülümsüyordu. İngllizceyi bilenler, Berkin bu dili değil ama Berkçeyi bilmesinin muhtemel olduğunu ileri sürüyorlardı.

"Anlamsız" mı? O da kim?

Cair Spendere sorulan sorulardan biri de "anlamsız şiir hakkında ne düşünüyorsunuz?" du. Zorluk, bu sorunun İngilizceye çevrilmesinde çıktı. Nermin Menemencioğlu böyle bir soruyu şairin anlamakta güçlük çekeceğini söyledi. îngilizcede "anlamsız şiir" diye bir deyimin olmadığını, bunun sâdece bize mahsus olduğunu anlatmaya çalıştı ama, soru sahibi direndi. Şairden, biraz açıklama yapılarak fikri soruldu. Spender'in ilk cevabı gülümseme oldu. Sonra da kapan, karanlık, güç anlaşılır şiir olabileceğini ama "anlamsız şiir"le bugüne değin hiç tanışmadığını, nazik bir şekilde ifade etti.

"Anlamsız şiir" çilerin liderliğini kimselere bırakmamakta büyük bir dikkat ve itina gösteren Berk, şairin cevabı Türkçeye çevrildiği sırada, piposunu fiyakalı bir şekilde tutuyor ve gözleriyle klübün tavamndaki avizeyi, ilk görenlerin hayret ve hayranlığı içinde seyrediyordu.

Tarihle karşıkarşıya

Geçen haftanın sonunda açılan Tarihi Kıyafetlerle Bebek Mankenler Sergisi" bu mevsimin en ilgi çekici sergilerinden biri oldu.

Genç sanatçı İnci Tuğsavul ile annesi Haoer Tuğsavulun gerçekten büyük bir emek vererek, tarihi belgeleri inceliyerek düzenledikleri kompozisyonlar çok başarılıydı.

Serginin açılışında Basın - Yayın ve Turizm Bakam Cihad Baban da vardı. Sergiyi baştan sona büyük bir dikkatle gezdi, verilen izahatı ilgiyle dinledi. Ana • kız sanatçıları başarılarından ötürü kutladı.

Sergide hemen hemen bütün ressamlar vardı. Asuman Kılıç aynı zamanda sekreteri olan İnci Tuğsavulun sergisinde ev sahipliği görevini başarıyla yapıyor, kendi sergisinin açılışı kadar memnun görünüyordu. Salon Özel surette ışıklandırılmıştı. Teyple hafif müzik çalınıyordu.

Sergide 22 kompozisyon bulunuyordu. Mevleviler, Konya Kasık Oyunu, Kardeş Kardeşi Vurur Mu?, Başını Vermeyen Şehit, Kütahya Dağlarında Urfa Kılıç Oyunu, Kerem ile Aslı. Karacaoğlan ile Elif, Ferhat ile

Şirin, Ömer Hayyam, Nasreddin Hoca, Deli İbrahim -İbrahimin Gözdeleri, Kösem Sultan, Harem Ağası- Yörük Kadınları, Deveci, Atatürk Kocatepede, Kanuni Sultan Süleyman Şehzade Mustafa ile, Yavuz Sultan Selim Çaldıran Seferinde, Fatih Sultan Mehmet İstanbul Kapılarında, Kanu--i Sultan Süleymanın Sarayından Bir Köşe -Hürrem Sultan, Rüstem Paşa-, Barbaros ve Caroline, Memlûkler -Memlûk askeri, Memlûk sarayı-, Başkadınefendi Şehzadesiyle adlarını taşıyan kompozisyonlarda kıyafetlerin gerçeğe uygunluğuna da bilhassa özenilmişti. Türk tarihiyle halk efsanelerinin geniş atmosferini başarıyla duyurabilen bu serginin dış ülkelerde de gösterilmesinden fayda umulabilir.

Yeni bir dernek mi?

Son günlerde Ankaradaki sanatçılar arasında bir dernek kurulması meselesi sık sık görüşülen konulardan biri oldu. Geçen hafta sonunda özel bir toplantıda da bu konu yeniden ele alınıp enine boyuna görüşüldü. Anlaşıldığına göre önümüzdeki günler içinde "Ankara Edebiyatçılar Derneği" adıyla bir dernek kurulması için ilgililer müracaatlarını yapacaklardır.

Kurucular arasında Ankara Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Suat Kemal Yetkin, sairlerden Salah Birsel, Sabahaddin Teoman, Hasan Şimşek, eleştirmeci Hikmet Dlzdaroğlu ve Muhtar Körükçünün bulunacağı sanılmaktadır. Bu adlara, teşebbüsle ilgili' çalışmalar ilerleyince başkalarının da katılması mümkün görülmek tsdir.

Deneme özel sayısı

Türk Dili dergisinin geçen ay yayınladığı "Şiir Özel Sayısı" büyük bir ilgiyle karşılandı ve kısa zamanda tükendi. Derginin yazı kurulu, bu ilk tecrübenin müsbet sonuçlarından da cesaret alarak önceden kararlaştırdığı ikinci bir özel sayının hazırlıklarına şimdiden başlamış bulunmaktadır. Bu özel sayı "Deneme özel Sayısı" olacaktır. Temmuz başında yayınlanması kararlaştırılan bu sayıda başta Montalgne olmak üzere ünlü bütün yabancı denemecilerin Türkçeye çevrilmemiş en güzel yazıları, Türk deneme yazarlarının denemeleri bulunacak, "deneme" çeşidinin ne olduğu ve tarihi gelişimi gösterilecek, yerli ve yabancı denemecilerimizin hayat ve sanatları hakkında bilgi bulunacaktır.

Türk edebiyatında yeni bir çeşit sayılabilecek olan "deneme" nin seçkin örneklerle bir özel sayı hâlinde sunulmasının çok yerinde bir teşebbüs olduğu aşikârdır.

Ben ettim sen etme...

Bu gidişle Ümit Yaşar Oğuzcan başladığı yarısı kazanacağa benzer. Bugünlerde onbeşinci sur kitabı olan "Üstüme Varma İstanbul" da yayınlandı. Oğuzcan, ta basından beri Fazıl Hüsnü Dağlarca ile yarışır. Dağlarcanın da şiir kitaplarının sayısı son günlerde çıkan "Cezayir" adlı kitabıyla ya 19, ya da 20 yi buldu. Başlarda Dağlarca çok ilerdeydi. Oğuzcan dişini tırnağına takıp, yemedi, içmedi, birer ikişer ay ara ile yeni yeni kitaplar yayınladı ve Dağlarcaya oldukça yaklaştı. Şimdi nerden bakılsa aralarında dört beş kitaplık bir mesafe kaldı. Bu mesafeyi kapatmak da Oğuzcan için işten bile değildir. Hazret bir ufak gayretle -eğer isterse- önümüzdeki yaza varmadan Dağlarcaya yetişir de geçer bile. Ama Dağlarcanm da daha yayınlanmış ve hazırlanmış, en azından üç beş kitabı pusuda bekliyordun Öğuzcana sorarsanız Dağlarca "Eh İşte.." bir sairdir. Kendisi varken... Dağlarcaya bunu da soramazsınız. Dağlarca varken...

Oğuzcanın yeni kitabının kapak kompozisyonunu Sait Maden yapmış. Salt Maden iyi kapak kompozisyon - lan yapan bir ressamımız. "Üstüme Varma İstanbul"'un da kapağı iç açıcı. Bir grup sanatçı, kitap hakkında konuşuyor, hemen hepsi de kapağın güzelliğinden, baskının temizliğinden, ebadının göz dolduruculuğundan bahsediyor, bir T u n kulu da Oğuzcanın şiirlerinden söz açmıyordu.

Oğuzcanın dostlarından, biri dayanamadı :

"— Anladık arkadaşlar" dedi. "kapak şöyle, kâğıt böyle, baskı iyi, eb'ad yerinde... Peki, kitaptaki şiirler?.. Şiirler nasıl? Şairinden hiç söz açtı--ınız yok!"

Eleştirmeci Fethi Naci elindeki kitabı yanına koydu, karşısındaki Oğuzcan dostuna baktı, ciddileşti:

"— Reis" dedi, "ne demek istiyorsun sen? övülecek neyi varsa övdük. Okumaya gelince... Bunca yıllık eleştirmeciyiz biz. ne okuyacağımızı biliriz!"

... ve nihayet

Azrail sinema dünyasından kolay kolay ayrılacağa benzemiyor. Bu vatanlarda tebelleş olduğu Lir Taylorun elinden kurtulduğum» görünce, öcünü bir başka yıldızdan aldı. İngiliz film yıldızı Belinda Lee geçen haftanın başında bir otomobil kazasında öldü.

KİTAPLAR

Abdülhamidin Hatıra Defteri

(Selek Yayınevi, Selek Matbaası 1960 İstanbul, 199 sayfa 10 lira)

Abdülhamit, memleketimizde adı üzerinde pek çok laf edilmiş bir insandır. İttihat ve Terakki Fırkası işbaşına geldiğinde Abdülhamit lanetlenmiş, Kızıl Sultan adıyla hafızalara yerleştirilmeye çalışılmıştır. İttihat ve Terakkinin siyasî rakibi Hürriyet ve İtilafçılar işbaşına geldiğinde ise Abdülhamit neredeyse bir mazlum olarak tanıtılmış, haksız yere tahtından edilmiş bir hükümdar hüviyetine büründürülmüştür. Türkiyede bugün dahi hâlâ Abdülhamit hakkındaki fikirler berraklaşmamıştır. Hattâ o kadar ki, son yıllarda zaman zaman Abdülhamit lafı bir istismar kaynağı olmuştur. Bilhassa gericiler veya menfaatleri iktizası gerisi görünenler bu adın arkasına sığınıp, Mustafa Kemale, İsmet İnöntt-ye tarizlerde bulunmuşlardır.

Abdülhamidin şahsiyeti ve davranışları hakkında ne arap harfleriyle, ne de yeni harflerle yazılmış ciddi bir etüt kitabı mevcuttur. Tek tük makaleler sağda solda dağınık halde kalmıştır. Sadece Abdülhamidin kızı Ayşe Osmanoğlu bundan iki yıl önce "Babam Abdülhamit" adlı bir hâtıra kitabı yazmıştır. Ancak bu kitap, bir evlâdın babasına duyduğu bağlılıkla dolu olduğu için hissi, gerçeklerden ve hakkaniyetten uzak hâtıralardan meydana gelmiş bir eser olmaktan öteye gidememiştir.

Abdülhamidin hayatta kalmış kızlarından biri tarafından kaleme alınan bu kitaptan sonra yayınlanan Abdülhamidin Hâtıra Defteri, o günlerin tarihine ışık tutan bir başka eser olarak kıymet kazanmaktadır. Ne var ki. Selek yayınevi tarafından yayınlanan Abdülhamidin Hâtıra Defteri, kitaba konan önsözden dolayı insanda tereddütler, şüpheler yaratmaktadır. Yakup Kadrinin Vatan Yolunda adlı Kurtuluş Savaşı hâtıralarını, Cemal Paşanın hatıralarım yayınlayarak târihimize gerçekten büyük hizmetler eden Selek yayınevinden doğrusu bu son kitabındaki acemiliği yapması beklenmezdi. Tarihe ışık tutması gereken bir hatıra serisini yayınlayan bu yayınevi bakın, Abdülhamidin hatıralarının ele geçişini nasıl izah ediyor: "Bir gün sarayla yakından ilgili eski bir ailenin kitap odası düzenleniyordu. Meşin ciltli kalın tarihler, el yazması, altın süslü divanlar arasında bir defter ortaya çıktı. Kabı kopmuştu. Sayfaları dağılmıştı. Birçok yerleri ıslanmaktan dolayı buruş buruş olmuş ve yazıları da güç okunur hale gelmişti. Bir karalama defteri sandılar ve bir köşeye attılar. Bir dostumuz bu defteri tesa düfen buldu ve bize verdi. Abdülhamidin hâtıraları bu suretle elimize geçmiş bulunuyor."

Doğrusu bu önsöz insanda ister istemez, "acaba bu hatıraları geçer akça saydığı için bizzat yayınevi sahibi mi uydurdu?" şüphesi uyandırıyor, Öyle ya, hâtıraların hangi sarayımın evinde bulunduğu malûm değil, yahut malûm da adı açıklanmamış, sonra bunları kim oradan bulup ayıklamış, o da belli değil. Daha doğrusu hiçbir şey belli değil, Önsöz, bir tarihî şahsın hâtıralarına yazılacak önsözden ziyade, bir macera romanı önsözü. Eh, böyle bir önsöz de elbette ki okuyucuya itimat tekin etmiyecektir.

Bir kitaplık yağması sırasında bulunduğu söylenen hatıralar 199 sayfalık kitabın sâdece 46 sayfasını teşkil ediyor. Bu 46 sayfalık hâtıralann başında şu not var: "İşbu defter, Cennetmekân Sultan Abdülhamit Han-ı Sani hazretlerinin Beylerbeyi sarayında mahluğ bulunduğu 1333 senesinde desti mübareki ile tahrir etmiş olduğu hatıratı olup vefatından beş sene sonra tab ve neşrolunmak üzere Layebzige gönderilmesini vasiyet etmişken, hemen vefatını müteakip ahvali hazıra göz önünde bulundurularak mahalli maksuduna isal edilen nusha-i asliyesinden ehhem bazı mebahisin istinsahı suretiyle vücuda getirilmiştir."

Bu satırlar göstermektedir, ki, Selek yayınevinin yayınladığı hâtıralar, Abdülhamidin tuttuğu hatıraların sâdece bir kısmıdır ve adı bilinmeyen meraklının eline geçen, kitapta da yer alan hâtıralar, hâtıralann sadece bir kısmıdır. Aslı muhtemelen Layebzig'e -Leibzig- gönderilmiştir. Kim tarafından? Bu belli değildir. Ne olmuştur? Bu da belli değildir. Hâtıraları aslından istinsah eden. yâni bir başka deftere Kopya edip saklayan kimdir, bu da belli değildir.

Hatıraların tümü okunduğunda» hatıraların bizzat Abdülhamit tarafından tutulduğu kanaati insanda doğ ataktadır. Zira hâtıralar samimidir. Abdülhamidin kendisini müdafaa etmek istediği de açıkça görülmektedir. Bunun yanıbaşında Abdülhamidin doğru dürüst imlası bile olmayan bir kara cahil olduğu da ayrıca görülmektedir. Koskoca bir imparatorluğu idare eden, hem de 33 yıl millete göz açtırmayan bir imparatorun sâdece bir alaturka Şark kurnazı olmaktan başka haslet taşımaması bakımından hâtıraları ibrete şayandır. Gönül çok arzu ederdi ki Selek yayınevi, tarihe bir ışık tutmak için bu hâtıraları bir ciddi tarihçinin süzgecinden geçirtsin, hâtıraların bulunuş şekli hakkında şüphe uyandırmayan kaynaklar göstersin ve dört başı mâmur bir eserle ortaya çıksın. Ne yazık ki Selek yayınevi bu zahmete katlanmamış, zihinlerde bir istifham yaratmaktan adetâ zevk duymuştur.

Abdülhamidin hatıralarının başında 102 sayfalık bir kısımda bu Osmanlı Hükümdarı hakkında oldukça geniş bilgi verilmektedir. Muhtelif yerlerden derlenerek meydana getirildiği anlaşılan bu bilgi, genç okuyucuya Abdülhamidi oldukça tanıtmaktadır. Üstelik bu bilgi oldukça da tarafsız bir şekilde toplanmış ve kaleme alınmıştır. Ne yazık ki bu iş de bir adı ortaya konmayan imza sahibi tarafından yapıldığı için yarı yarıya baba olmuştur.

Kitabın üçüncü bölümü, yâni Abdülhamit hakkındaki bilgi ve meşhur hatıralardan sonraki kısım, "Abdülhamidin Dağınık Hâtıraları" başlığını taşımaktadır. Bu kısımda yer alan hâtıralar, daha önce Türk Tarih Encümeni Mecmuasında 1926 yılında Mahmut Kemal İnal tarafından yayınlanmıştır. Mahmut Kemal bunları Yıldız Sarayı arşivlerini tanzim ederken bulmuş, tarihi bir değerlendirmeye tâbi tutmuş ve ondan sonra yayınlamıştır. Selek yayınevi, kendi eline geçen hâtıraların arka tarafına bu hâtıraları da almakla gerçekten yerinde bir hareket yapmıştır.

Kısacası, Osmanlı imparatorluğunun yıkılış yıllarında bu imparatorluğu 33 sol müddetle, evham içinde ve kültürü, ilmi, irfanı olmadığı için sâdece alaturka kurnazlığına güvenerek idare. etmeye çalışan, belki iyi niyetli, ama aynı zamanda da zalim ve cahil bir hükümdarın genç kuşaklar tarafından tanınmasında Selek yayınevinin kitabı bir kılavuz olacaktır. Ancak çok sağlam olmayan, yarım bir klavuz.

K A D I N

Çocuk

Hayal ve gerçek

Oyuncak sergilerinde bu yıl her zamankinden bambaşka bir hava var. insanın bu minyatür elektronik harikalarını görünce yeniden çocuk olası geliyor. Yakında küçüklerimizin eline, bizim onların yaşındayken sahicilerini bile hayal edemediğimiz makinelerin, âletlerin miniminileri gstsoek. Çünkü oyuncaklarda feza çağı başladı.

Kocaman bir kutunun içinden çıkan parçalan birleştirince küçüğünüz evin bir köşesine bir minyatür Cape-Caneveral üssü kuruverecek, hem de bütün tesisleri, kontrol ve kumanda kuleleri, radar kuleleri, radar antenleri, televizyon aletleriyle sahici bir füze üssü. Tabii artık minimini kıtalararası füzelerin evin içinde uçuşmalarına, küçük çapta infilaklere de alışacaksınız.

Dünyanın en büyük oyuncak endüstrisine sahip Almanya, İtalya, Aznerika ve Japonya, "ilim oyuncağı" yaratmak için yarışa çıkmış bulunuyorlar. Mesele, atom çağı çocuğunu ilme, yarın içine açılacağı fezaya alıştırmak, dünyanın yakında alacağı çehreyi ona mümkün olduğu kadar çabuk tanıtmaktır. Şimdiki oyuncakların çoğu, sahicilerinin mükemmel birer kopyasıdır, yalnız biraz daha küçük, o kadar. Zaten sevimlilikleri de buradan gelmektedir.

Bu oyuncakları küçük müşterilere beğendirmek için ekseriya fabrikalarda veya çocuk bahçelerinde, parklarda sergiler açılmaktadır. Bu tertemiz, bakımlı sergilere girince etrafta tıpkı bir eski zaman panayırında olduğu gibi bir kımıldama sezilmektedir. Sergilerin en çok seyirci toplayan yeri radyo dalgalan ile idare edilen oyuncaklar kısmıdır. Kocaman bir yapma gölün üstü ve içi, kıyıdan görünmez ışınlar ve radyo dalgalarıyla yönetilen, sanki sihirli ellerle sürüklsnirmiş gibi oradan oraya dolaşan minyatür transatlantiklerle, denizaltıarla dolu. Çocuklar bunları idare etmeyi kendileri için hazırlanmış küçük ilim mecmulanndan yahut oyuncakla beraber Terilen eğlenceli, zengin broşürlerden öğrenmektedirler.

Almanların hazırladığı bu broşürlerden birinde, "Uzaktan elinizi sürmeden gemiler, uçaklar, füzeler idare edebilmek tuhafınıza mı gidiyor? Sizin oyunlarınız için, sevgili küçükler, en ufak bir kuvvet bile yeter. Ama düşünün ki binde üç watt'lık bir minyatür vericiyle Avrupadan yayınlanan radyo işaretleri Yeni Zelandadakl amatör radyocular tarafından alınmışlardır. Binde üç watt'ın da ne olduğunu değerlendirmek lazım. Normal bir elektrik lâmbasını işletmek için bu minimini vericilerin aşağı yukarı on bin tanesinin kuvveti lâzımdır." denilmektedir.

Minyatür "Cape-Caneveral"ı yaratan Alman endüstrisinin çocuklara bir sürprizi daha var: Bir yaşında bir çocuk iriliğindeki bebek robot.. Bu, elektronik sergilerinde gösterilen, bildiğimiz alelade robotların küçük bir modelidir. Foto-elektrik hücrelerden yapılma elektrikli gözlerle bakıyor, mikrofonlu kulaklarla işitiyor. Verici radyo ile uzaktan verilen kumandayı alınca "Emri aldım", ve "Dediğinizi yapıyorum" diye cevap veriyor, sonra artık küçük idarecisinin cam ne istemişse ona göre ağır ağır yalpalayarak yürüyor, sağa, sola çarkediyor, geriye dönüyor, merdivenleri inip çıkıyor, gelen misafirleri karşılayıp hal hatır soruyor. Bu gidişle pek yakında evinizde bir makine adamın ayak seslerini dinlemeğe alışacaksınız.

Radyo dalgalarıyla yönetilen oyuncaklarm bir tek kusurları var. Bu, bugünkü büyük füzelerin de derdi. Güdümlü oyuncaklar bazen radyo dalgalanma karışması yüzünden sahiplerinin amirlerini unutuyor, kendilerini kaybediveriyorlar. Geçenlerde Pariste, Tuileries parkında bir çocuk minimini radyo vericisi ile küçük uçağım idare ederken oyuncak birdenbire kumandasından çıktı, bir iki yalpa vurduktan sonra bir binaya çarpıp paramparça oldu. Çocuk bu kazayı gören fabrika mühendisine koştu, beraber kabahatin kimde olduğunu araştırdılar. Emirler muntazamdı, yalnız civardaki bir amatör radyocunun tesadüfen tayyareninkilerle aynı dalgadan yaptığı yayın çocuğun kumandasını karıştırmıştı, tayyarecik kendi başına kalınca düşüp paramparça olmuştu.

Tuileries bahçesindeki bu küçük facia yalnız küçüklere değil, büyük teknisyenlere de bir ders oldu. Çünkü bugün atılan füze hedefine bu yüzden varamamakta, fezada kaybolmaktadır.

Çocuk oyuncaklarındaki en büyük yeniliklerden biri de "İlim Laboratuarcıkları". Polisliğe özenen küçüğünüz "Detektifçilik" kutusunda parmak izlerini meydana çıkarmaya yarayacak, bunun usûllerini öğretecek kitapçıklar bulacaktır. Bu kitaplardan dünyadaki bütün insanların parmak izlerinin değişik olduğunu, Tabiat Anama beş bin senede bile iki ayrı insana aynı parmak izini vermediğini öğrenecektir. Tabii küçük yaramazın ilk işi evdeki parmakiizlerini tetkike kalkmak olacak, üstelik bunun için hususi mikroskoplar kullanacaktır. Eğer evdeki bu dağınıklığa tahammül edebilirseniz böylece pedagoglara göre çocuğunuzun istidatlarım o farkına bile varmadan keşfedeceksiniz.

"Gizli Ajan" cep kitabı ise casus maceralarına merak saranlara gizli şifreler çözmeyi, bunlarla gizli masajlar hazırlamayı öğretecektir. Bilinen alfabenin harflerini kullanılandan değişik şekillerde dizdikçe bambaşka alfabeler elde edilecek, ham de bunlar sayılamıyacak kadar çok olacaklardır. Küçük cesusun elinde, şifre bulmak için bir de ufak makinesi bulunacaktır! Onunla yazdığı mektuplardan hiç bir şey anlamaz olacaksınız. Çünkü meselâ A harfinin yerinde K, N nin yerinde Y göreceksiniz.

Peki ya küçük kızlar? İlim onlara neler verecek? Onlar da, annelerinin verdiklerini. Gözlerini kapayıp açan ananevi saçlı bebek, kız çocukları için yine oyuncak dünyasının krallçesidir. Fakat bebek evinde elektrikli ev filetleri, enfraruj ışınlı mutfacıklar, frijidercikler, çamaşır makineleri, modern banyolar, ne isterseniz hepsi mevcuttur. Artık bugünün de değil de, yarının evinin bütün konforu bulunacaktır. Bebeklerin saçları boyanacak, biçimden biçime girecekler. Gardroplar modaya uygun küçük elbiseler, şapkalar, ayakkabılarla dolup taşacaktır.

Oyuncak endüstrisinin en son sürprizi "Kimya Lâboratuvarcıklar"dır. Kimya meraklısı çocukların en büyük eğlencesi bu lâboratuvaraklar olacaktır. Küçükler orada türlü maddeleri süzmek için çeşitli imbikler, karıştırmak için cam tüpler bulacaklardır. Küçük boyda» akla hayale gelmez âletlerle karşılaşacak, yanındaki broşürden hepsini kullanılışını öğrenip, ortaya yığınla sıvı, katı, gaz cisimler çıkaracaklardır.

Pedagoglar oyuncak endüstrisinin yeni tutumunu beğenmektedirler. Bugünün oyuncakları dününkilerden daha barışçı, daha çok kafa işleticidirler. Tabii bunun neticesi, eski usûl topların tüfeklerin pabuçları dama atılacaktır. Roketlerle oynayan çocuğunuzun kalası düşmanlıklar, harpler üstünde işlemeyecek, aksine, elinde güdümlü füzesi, sizin onun yaşındayken aklınıza bile gelmeyen hayallere dalacakta*.

RADYO

Ankara

Programlar

Son haftalar içinde Ankara Radyosunda programcılık bakımından çok şeyler oldu. Bir cuma günü saat 20 de yayınlanacak olan klâsik müzik konseri tam 10 dakika geç başladı. Sebep, konserde Riyaseticumhur Senfoni Orkestrasını idare edecek olan misafir şefe programın saat 21 den 20 ye alındığının haber verilmemesidir. Ankara Radyosunun bütün klâsik müzik Konserlerinin programlan da son dakikada hazırlandığı için hemen her seferinde spiker bir eseri anons etti, orkestra başka eser çaldı. Her zaman ve her devirde olduğu gibi yine program değişiklikleri en son dakikada yapılmakta, dinleyici radyosunu açtığı zaman umduğunu değil, o gün radyo idarecilerinin yayınlamayı uygun gördükleri programı dinlemek zorunda kalmaktadır.

Bütün bunlara rağmen, radyolarımızın geleceği için pek ümit vermese bile, radyo alıcılarının sahiplerini biraz memnun eden programlara da rastlanmıyor değildir. Mesela klâsik müzik dünyası ve sanatkarları hakkında oldukça ilgi çekici bir şekilde bilgi veren "Bizden ve Dünyadan Portreler" isimli bir program vardır. Bu programın hazırlayıcısının her ne kadar mikrofonda konuşmaması gerekirse de arasıra yaptığı röportajlar ve tanıttığı kimseler gerçekten ilgi uyandırmaktadır. Bu arada yayın saatleri kısılan dans orkestralarının sayılarının azalmasının da Ankara Radyosuna çok faydası dokunmuştur. Ne yazık ki Müzik Yayınları Şefliğinin bunu çoktan düşünmesi gerektiği halde ancak bütçenin kısılması böyle Ur yolun açılmasına sebep olmuştur. Ortaya, "İtfaiye Müziği" diye birşeyler yutturan kimseler de çıkmadığı için Ankara Radyosunun Müzik Yayınlan Şefliğinin sükûnet içinde, fakat aynı minval üzere çalışmaya devam ettiği söylenebilir.

İstifalar

Bu arada Ankara Radyosunda iki kişi de görevlerinden affedilmelerini istemişlerdir. Bu iki kişiden biri Söz ve Temsil Yayınları Şefidir, istifa derhal kabul edilmiş ve eski şef yine kendi İsteği üzerine başka bir vazifeye tâyin edilmiştir. İkinci istifa ise Ankara Radyosunun temsil işlerine bakan Adalet Ağaoğluna aittir. Bayan Ağaoğlu her ne kadar "Meydan Sahnesi" için radyodan ayrıldığını söylemekteyse de, aslında kendisinin, bir türlü düzene girmeyen radyo işlerinden ötürü bu yolu seçtiği ortadadır. Bu ikinci istifanın zâten çeşitli elemanlardan mahrum olarak çalışan radyo idaresini müşkül duruma sokacağı muhakkakta*.

Diğer programlar

Müzik ve temsille ilgisi olmayan diğer programlar arasında ise "Yaşadığımız Günler" ve "Bugün" yer almaktadır. Gerçi her iki program da müzik unsuru ile yapılmaktadır ama melodiler, haberleri birbirinden ayırmak ve programları süslemek için kullanılmaktadır. Bu da bazı kimselerin, meselâ 'Yaşadığımız Günler" de kullanılan haberleri haber bültenlerinde kullanılan haberlere benzetmesine yol açmaktadır. Halbuki "Yaşadığımız Günler" i başka yönlerden ela almak gerekir. Bir kere bu programda daha çok iç haberlere yer vermek ve bu iç haberleri de diğerlerine kıyasla programda daha iyi yerlere koymak şarttır. Bu tip programların en önemli unsuru da röportajlar olmalıdır. Programı derleyen Rıdvan Çongurun zaman zaman bunu düşündüğü, dinlediğimiz röportajlardan anlaşılmaktadır. Bununla beraber "Yaşadığımız Günler" deki röportajların bazılarının önceden hazırlıklı yapılması, diğerlerinin de çok samimi olmaları gerekmektedir. "Yaşadığımız Günler" gibi, geniş bir radyoculuk ve gazetecilik görgüsü isteyen bu programı hiçbir tecrübesi olmadan hazırlamaya başlayan Rıdvan Çongurda haber değerlendirmenin, sıralamanın ve röportaj yapmanın eksiklikleri her zaman sezilmektedir. Bununla beraber, bir, ekip çalışmasıyla hazırlanması gereken bu programı tek başına, bir sürü imkânsızlıklar içinde ortaya çıkarma çabasının Rıdvan Çonguru -hatalarına rağmen- ezemmemekte olduğu da bir hakikattir. "Yaşadığımız Günler" i, teslim aldığı gündeki seviyeden aşağı düşürmeyen ve zaman zaman da kendi gayretiyle bu seviyeyi istenen dereceye yükselten genç programcının belli bir süre sonra tecrübesinin artacağı da muhakkaktır. Ondan sonra da sıra Rıvvan Çongurdan yalnız kendi düşünleriyle meydana gelen orijinal programlar beklemeye gelmektedir. Kendisinden ve bütün radyo pragramcılanmızdan beklenen çok önemli bir nokta daha vardır. O da, isimleri radyolardan yükselen veya sık sık basında yer alan bu gençlerin yaptıklarım beğenmemeleri ve daha iyisini ve yenisini yapmak için çalışmak istemeleridir. Çünkü bugünlerde İstanbul ve Ankara Radyolarındaki programların çoğunluğu yabancı radyo istasyonlarının programlarının kötü birer taklitlerinden ileri gidememektedir.

Rıdvan Çongur

Başarı yolunda bir programcı

MUSİKİ

Konserler

İkinci en iyi

Ada konser afişlerinde görülmeğe başladığından beri Ayla Erduran. musiki çevrelerinde "Türkiyenin en iyi ikinci kemancısı" diye bir şöhret yapmıştır. Gerçi "birinci en iyi" ile -Suna Kan ile- arasında pek büyük bir seviye farkı olduğu, hır iki kemancının birbirlerini izleyen konserlerinde görülmektedir. Fakat Ayla Erduran, aradaki büyük boşluğu dolduracak bir başka kemancının yokluğunda, böyle bir şöhrete kak kazanmış durumdadır. Bununla beraber, geçen hafta Saray Sinemasında verdiği bir konserde, aradaki mesafeyi iyice kapatmış olduğunu dinleyicilerine sezdirdi. Çaldığı, Brahmaın keman ve viyolonsel için çift konsertosuydu. Eserin solo bölümünde kendisiyle işbirliği eden icracı, Fransız viyolonselci Guy Fallot idi. Aynı konserde Fallot, daha önce, Dvorak'm viyolonsel konsertosunu çalmış, eserin ilk bölümünde düştüğü entonaapop yanlışlıkları dışında, geri kalanını kendisinden beklenen üstün başanyla sunmuştu. Bundan önce de Türkiyeye gelen Guy Fallot, zaman 1950' den sonra musiki göklerinde belirmeğe başhyan yeni yıldızların en parlaklarından biri olduğunu sezdirmişti. Nitekim son yıllarda Fallot, okyanusun her iki yanında, gitgide artan bir şöhret kazandırmaktaydı. Bu şöhretin ne kadar yerinde olduğu, Dvorak konsertosundan çok, Brahms konsertosunda anlaşıldı.

Her iki solist, Erduran olsun, Guy Fallot olsun, Brahma'ı anhyarak çalmak gibi, pek az icracıya nasip olmuş bir başarıya ulaştılar. İkisi arasındaki işbirliği yamana partilerini doğrulukla, beraberlikle çalmakta kalmadı, ikisi de, maddi bakımdan başarılı bir korner vermenin kaygılarından öteye gittiler. Çaldıklarından tam bir rahatlıkla zevk almakta ve bu zevki dinleyiciye ulaştırmaktaydılar. Sonuçta, Brahms'ın çift konsertosunun unutulmıyacak bir icrası ortaya çıktı.

Başarıda bir üçüncü şahsın daha rolü vardı! Orkestra şefi Cemal Reşit Rey... Cemal Reşit Reyin Barhms'ı gevmediği söylenir. Fakat, orkestrayı yönetişüidekl sevgi dolu atılışa bakılırsa buna inanmak doğru olmaz. Şefsn Brahms'ı sevmediğine ancak. İstanbul Orkestrası programlarındaki Brahms yokluğuna bakarak hükmedilebilir. Nitekim hafızalar, keman konsertosu dışında, Cemal Reşit Reyin idare ettiği konserlerde Brahma çalındığını pek hatırlıyamazlar. Ama bu da Cemal Reşit Reyin, İstanbul Orkestrasını kurduğu günlerden bu yana, repertuara hemen bemen hiçbir şey eklememiş olmasına yorulabilir. Programdaki boşluklara bakarak Cemal Reşit Reyin Bach'ı da, Mahler'i de, Ravel'i vs. de sevmediğine inanmak mümkündür. Varılacak daha doğru bir netice şu olabilir: Cemal Reşit Ray herhalde dinleyicilerine Karşı bir vazifesi olduğuna inanmamakta, daha da beteri, bir şehrin tek orkestrasının kürsüsüne çıkmış bir insanın ne gibi mesuliyetler taşıdığını bilmemektedir. Orkestra şefliğinde başarının yüzde ellisinin program yapmasını bilmeye bağlı olduğundan da habersizdir. Konsere girerken kapıda bir grup dinleyici, daha programı görmeden, konserde çalınacak orkestra elerlerinin ne olabileceği üzerinde tahmin yürütüyorlardı. Dört beş tane eser ismi ortaya atıldı. Bunlardan iki tanesi tuttu: Mozart'ın Don Giovanni uvertürüyle Faure'nin Pelleas ile Melisande sülünden birkaç parça... Nitekim, Cemal Reşit Reyin idare ettiği bütün konserlerin programlarında yıllardır beş eser dönüp dolaştığı için, bu yolda yapılacak bir tahminde yanılma payı pek küçüktür.

Yabancı şef ve yerli solist

Cemal Reşit Reyin basmakalıp programlar yapmasının sebebi bu olursa, aynı orkestrayı pazar sabahı konserinde idare eden misafir Alman orkestra şefi Hans von Benda'mn aynı yola sapmasının sebebi ne olabilirdi? Weber'in Freischütz uvertürü, Max Bruch'un keman konsertosu ve Beethoven'in Eroica senfonisi gibi çiğnenmiş sakızlardan meydana gelmiş bir program sunan ünlü Hans von Benda herhalde, İstanbul dinleyicilerinin bu türlü programlardan ne türlü usanmış olabileceğini düşünmemiştir. Herhalde Türkiyeyi Almanya sanmış, yeni, değişik programlar arasında arada bir de "sevilen eserler" programı sunmanın uygun düşeceğini düşünmüştür. Öyleyse Alman orkestra şefi yanılmıştır. Şefler bir de, bu türlü "temcit pilavı" programlarını, kendi tefsircilik anlayışlarının üstünlüğünü ortaya koymak gibi megalomanca bir davranışla seçerler. Öyleyse, Hans von Benda gene yanılmıştır. Çünkü pazar sabahı konserinde sunduğu tefsirler, aleladenin üstüne doğru yükselmek bir yana, aşağısına doğru eğilmekteydi. Orkestranın kar zamankinden daha da kötü çalması, Hans von Benda'nın kendi orkestrasıyla yurdumuzda kazandığı büyük itibarı sağlamlaştıracak gibisinden değildi.

Konserin solisti Gülden Aruman. Ayla Erdurandan sonra, Türkiyenin en iyi üçüncü kemancısı diye tanınmıştır. Fakat bu kere de, ikinciyle üçüncü arasında dağlar kadar fark vardı. Bahis konusu konserde bu fark bilhassa barizleşti. Gülden Aruman, Max Bruch'un konsertosunu, mezun olmasına henüz vakit bulunan bir konservatuar öğrencisinden beklenebileceği gibi çaldı.

İtalyan virtüoz

Memleketimizde pek seyrek rastlanır çapta bir keman icracılığı, geçen hafta Teknik Üniversite anfisinde verilen bir konserde sunuldu. "Gençliğe Müzik" hareketinin tertiplediği bu konserde çalan İtalyan Kemancı Leonora dell'Aquila, "virtüöz" kelimesinin tarifine tastamam uyan bir icracıydı. Çalgıda virtüozluk, el maharetinin zirvesi diye anlatılır. Genç kemancı gerçekten, bu maharetin zirvesine erişti.

Kemancaı dell'Aquila, kaabiliyetini iyi aksettirsin diye, keman virtüozluğu için yazılmış parçalan programına sıralamıştı: Veracini'nin bir sonatı, Tartini'nin "Şeytan Trilleri" sonatı, Paganini'nin "Le Streghe"si ve Wieniawski'nin "Scherzo Tarantelle"i... Genç virtüöz bunları yalnız, akıl durduran bir teknikle çalmakla kalmadı, hem de, bir çok virtüözün yaptığının aksine, birbirinin müzikal değerlerini da bulup çıkardı, *göz kamaştırıcı* icrasına daha derin anlamlar katmasını da bildi.

Programda yalnız tek bir eser, B-rahma'ın La Majör aonati Leonora dell'Aquila'ya yabancı kaldı. Virtüöz kemancı bu eseri de bir virtüozite parçası gibi çaldı. Belki henüz B-rahms'ın musikisinin derinliklerine varabilmek için çok gençti. Belki 1-talyan mizacı bu musikiyi anlamasına hep engel olacaktı. Bununla birlikte kir başka İtalyan, eşlik piyanisti Tullio Magoggi. Alman olmıyanların Brahms'a ille de yabancı kalmaları gerekmediğini isbat etti.

TİYATRO

Ankara

Meydan Sahnesi

Yirmi yıl önce Ankaranın bir tek tiyatrosu ve -uzunca fasılalarla temsiller veren- bir tek kaliteli tiyatro topluluğu vardı: Halkevi ve Tatbikat Sahnesi. Sonra Devlet Tiyatrosu kuruldu. Evkaf apartmanının altında, yıllar yılı toza toprağa bırakılmış, köhne bir ambar haline getirilmiş olan o canım tiyatro onarıldı, yeniden ışığa, sıcağa, insana kavuştu: Küçük Tiyatro doğdu. Eski Sergievinden, o sevimsiz beton yığınından, büyük mimar Prof. Bonatz, bugünkü Büyük Tiyatroyu yarattı. Sonra gene Evkaf apartmanının altında, o cici Oda Tiyatrosu filiz verdi. Sonra kendi haline terkedilen, eski Halkevi harabolmaktan kurtarıldı, eski halini buldu, Ankaralının ilk gözağrısı, Üçüncü Tiyatroları oldu. Sonra, bu mevsimbaşı, Yenişehirdeki o iç açıcı Yeni Tiyatro perdesini açtı. Şimdi de, Ankaranın yani ve en güzel binalarından birinin altında, Meydan Sahnesi... Yarın» daire seklinde, seyircilerin âdeta kolları arasına sokulmuş, onlarla yüzyüze, dirsek dirseğe, nefes nefese bir arena tiyatrosu.

Devlet Tiyatrolarının beş sahnede, bet koldan hemen bütün şehri kapladığı ve sakinlerini kendine çektiği Ankarada, o ana kaynaktan kopup ayrılmış küçük bir grupla kurulan bir altıncı tiyatroya -hem de özel tiyatroya- lüzum var mıydı? diye sorulabilir ve bu soruya rahmetli Basan Ali Yücel gibi: "... sanatçılar topluluğu dalgalı, dedikodum, heyecanlı ve canlı bir çevredir. İstidatlar bu çevrede dövüşerek, didişerek kendilerini yetiştirirler. Müşterileri seyirciler olan bu zümre, elbette birbirlerini eleştirecekler, biribirlerini geçmiye çalışacaklardır. Başka türlü ilerleyemezler ve mesleklerini yüceltemezler." diye cevap verilebilir.

Ama bu konuda mühim olan, bu sorunun ve verilebilecek cevapların tartışılmasından çok, Devlet Konservatuvarıyla filiz veren ve Devlet Tiyatrosuyla boy atan ana gövdenin etrafa dal budak salacak kadar serpilip gelişmiş olmasıdır.

"Yabancı"ya kalan ev

Meydan Sahnesi kurucuları perdelerini iki eserle birden açmayı uygun bulmuşlar. Haklan da yok değil, çünkü 167 kişilik küçük bir özel tiyatro günde iki temsil vermezse, iki yakasını bir araya getiremez. Gündüzlü geceli aynı eseri oynamak da pek akıl kârı bir şey olmıyacağına göre, iki ayrı eserle işe girişmişler.

Bunlardan ilki, bu mevsim başında İstanbulda, Kenter kardeşlerin sahneye koyduklar», uzunca bir zaman da oynadıkları bir Fransız komedisidir: Classie Magnier'nin "Evdeki Yabana" - "Monsieur Masure"sı-. Meydan Sahnesine oynanmış bir eserle perdesini açtıran sebeplerin başında, şüphesiz, "Evdeki Yabancı"nın -iş yapma bakımından- denenmiş, başarı kazanacağı az çok bilinen bir eser olması geliyor. Sonra, üç kişiden ibaret az kişili bir piyes olması, daha sonra da, tabii, kurucularından birinin kalemiyle tercüme edilmiş olması...

Eser bir Fransız komedisi olduğuna göre, bu üç kişilik eşhasın, ezeli ve ebedi "kan - koca - aşık" üçgeni içinde dönüp dolaştıklarım anlamak güç değildir. Şehirden uzak, bir kır evinde, genç, güzel, sevilmiye, ilgiye susamış görünen bir kadın, vurdumduymaz kocası ve haftada bir gelen aşıkı ile "geçinip giderken", otomobili yolda bozulan yakışıklı, sevimli, üstelik zeki mi zeki bir delikanlı çıkageliyor. Boş bulduğu eve dalıyor, maksadı telefon edip, en yakın garajdan yardımcı, tamirci istemek. Ama hararetten bunalmıştır: Masanın üstünde bir bardak su buluyor ve içiyor. Halbuki bu suya, yalnızlıktan bunalan ve uyku tutmıyan güzel ev sahibesi, dozu hayli kuvvetli, bir uyku ilacı karıştırmış, bir kısmım da kendisi, daha önce, içmiştir. Biribirlerinden habersiz içtikleri uyku ilacı, çok geçmeden, gene birbirlerinden habersiz olarak, birbirlerini hiç tanımıyan bu kadınla erkeği aynı yatağa düşürüyor. Ansızın çıkagelen koca ile durum, kolay kolay içinden çıkılmaz hale gelir gibi oluyor. Kurnaz yabancı gözüne kestirdiği kadını, aralarında -gene farkında olmadan- birşeyler geçtiğine inandırmanın

Biliyor muydunuz?

NİSAN BAŞLARINDA İLK defa olarak kuvvetli bir Amerikan tiyatrosu Ankarayı ziyaret edecektir. New York'taki 'Theatre Guild" tarafından tertibedilmiş olan bu turneye Helen Hayes ve Leif Erickson gibi ünlü Amerikarı sanatçıları katılmışlardır. Güney Amerikanın, Avrupanın, Otta Doğunun birçok şekirlerinden sonra, 11 - 19 Nisan tarihlerinde Ankarada, Büyük Tiyatroda temsiller vermesi beklenen American Theatre Fuild'in repertuvarında, çağdaş Amerikan tiyatrosunun üç tanınmış yazarına ait üç mühim eser yer almaktadır: William Gibson'un "The Miracle Merker"i, Tenesse Williams'ın "Cam Biblolar"ı ve Thornton Wilder'in "Ramak Kaldı"sı.. Bu üç eserden birincisi Brodway'da sahneye konulmuş ve 1959 yılının en iyi piyesi olarak Antoinette Perry armağanını kazanmıştır.

"COPPELIA" BALESİ İSTANBULDA da temsil de icra edilecektir. Devlet Tiyatrosu, 11 -16 Nisan arasında, Büyük Tiyatro sahnesinin misafir Amerikan trupunun temsillerine tahsis edilmesinden faydalanarak, Bale bölümünü İstanbula göndermeğe karar vermiştir. Bu sayede İstanbullular, geçen aylarda bir sanat hâdisesi olarak karşılanmış ola,ı "Coppelia" temsilini, aynı mevsim içinde görmek ve Türk Balesinin ilk mühim başarısını kendi sahnelerinde alkışlamak fırsatını bulacaklardır.

İSTANBUL ŞEHİR OPERASI, tiyatrosu ve konservatuavarının Milli Eğitim bakanlığına bağlanması teklif edilmiştir. İstanbul Vali ve Belediye reisliğince MÜH Eğitim bakanlığına yazılan bir tezkere ile yapılmış olan bu teklifin bilhassa Şehir Operası faaliyetinin Şehir bütçesine yüklediği ağır mali külfetlerden, buna karşılık sağlanan neticenin tatmin edici olmamasından ileri geldiği tahmin edilmektedir. İnanılır kaynaklardan öğrendiğimize göre, Milli Eğitim bakanlığı bu teklifi ilgi il karşılamış, ancak kesin bir karara, Maarif Şûrası Plânlama çalışmaları çerçevesi içinde Tiyatro - Opera Komitesince tesbit edilecek prensiplerin ve hazırlanmakta olan ana kanunların ışığı altında varmayı uygun bulmuştur. Bununla beraber, şimdilik, İstanbul Şehir Operası faaliyetinin mevsim sonuna kadar Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenip yürütülmesi kararlaştırılmıştır.

İSTANBUL ŞEHİR OPERASI müdürü Aydın Gün istifa etmiş ve istifası Vali ve Belediye Reisi tarafından kabul edilmiştir. Aydın Günün yerine, Şehir Operası çalışmalarım yönetmek üzere, Opera Orkestra Şeflerinden tanınmış besteci Nüvit Kodallı Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü tarafından, İstanbula gönderilmiştir. Nüvit Kodallı durumu yerinde inceliyecek ve çalışmaların aksamaması için gerekli tedbirleri alacaktır.

FERHAN VE DOĞAN ONAT İstanbula gönderileceklerdir. Devlet Tiyatrosu Müdürü Cüneyt Gökçer İstanbul Şehir Operası temsillerini kalkındırmak için, ilk tedbir olarak. Devlet Operası solistlerinden bazılarının bu temsillere katılmalarım uygun bulmuştur. Önümüzdeki günlerde ünlü koloratur soprano Ferhan Onatla eşi tenor Doğan Onat, İstanbul Şehir Operasında sahneye konulmuş olan "Sevil Berberi" nin başrollerini temsil ve icra edeceklerdir.

YILDIZ KENTER ANKARADA. Site Tiyatrosunun kurucusu Yıldız Kenter, geçen perşembe günü, tiyatronun hafta tatilinden faydalanarak, Site Tiyatrosu sanatçılarından Genco Erkalla beraber uçakla Ankaraya gelmiştir ünlü yaratıcı yeni açılan Meydan Sahnesinin gündüz ve gece temsilleriyle Oda Tiyatrosunda ve Yeni Tiyatroda oynanmakta olan eserlerin bir kısmım seyretmiş, cuma sabahı gene uçakla İstanbula dönmüştür.

ve ona görünmeyen- eski aşıkını unutturmanın yolunu buluyor. Buluyor ama, kadın da kocasından ayrılıp kendisiyle gitmeğe kalkıyor. Zavallı koca, mütevekkil, kaderine boyun eğer gibi görünüyor, üstelik sırf karısının batın için satın aldığı bu kır evini rakibine -aldığı fiyatla- satmıya bile razı oluyor! Satıyor ve bu aşk oyununda muzaffer olan- Yabancı evi satın alıyor da... Ama işte ondan sonra garip bazı şeyler oluyor, kadın gene kocasına dönüyor ve yakışıklı, kibar Yabancı, kendisine oldukça pahalıya malolan Ve ne yapacağını bilemediği bu kır evinde, bu alışverişten kimin gerçekten karlı çıktığına pek akıl erdiremeden tek başına kalakalıyor.

Sahnedeki oyun

"Evdeki Yabancı" büyük seyirci topluluğu için hoş, çekici, sürükleyici bir komedidir. Onun için mevsimbaşı İstanbulda oynanmış da olsa. Ankarada yeni bir tiyatro topluluğunun onunla perdesini açmasında, birçok bakımdan, hiç mahzur olmıyabilir. Ama bir şartla: En azından İstanbul temsilleri kadar iyi oynanmak şartıyla...

Ne yazık ki durum öyle değil, İstanbulda Yıldız Kenterin oynadığı genç kadım, Jacqueline'i, Ankarada Nur Sabuncu oynuyor. Ama o zeki, cin gibi "Fransız" kadınının, yalnız birinci tabloda tesirine kapıldığı uy* ku ilâcının verdiği o "uykulu" halden son perde kapıncaya kadar kendini kurtaramıyarak... İstanbulda Müşfik Kenterin oynadığı "Yabancı" yi Ankarada Üner İlsever canlandırıyor ve istanbulda bütün kusuru biraz İngiliz tipine kaymaktan ibaret kalan yakışıklı Aşık, Ankarada oldukça toy ve basit bir taşra Don Juan'ı olup çıkıyor -tıpkı "Pervaneler" deki gibi-, İstanbulda Genco Erkalın oynadığı saf kocayı da Ankarada Kartal Tibet oynuyor. Yalnız bu rolde Ankara temsilleri Istanbuldakine kıyasla -gerek tip, gerek yaş, gerek kompozisyon ve ifade bakımından- daha kuvvetli bir gerçeklilik, bir inandırıcılık kazanıyor.

Eseri sahneye koyan Mahir Canova, her zamanki gibi, teferruata varıncaya kadar, bar şeyle uğraşmış, her sahneyi reji bakımından işlemiş, göze hitabeden her unsuru değerlendirmeye çalışmış. Ama Kadının Yabancıya, onun "oyunu"na ram oluncaya kadar duyması gereken öfkeyi, ''Yalanı"na inanıncaya kadar da devam ettirmesi gereken duygu uzaklığını, soğuk, hatta hırçın ilgisizliği, psikolojik nüanslarıyla belirtmeyi rolün sahibine yeteri kadar anlatmamış, belki de anlatamamış...

Filmcilik

Hayalsever bir Bakan

İri yapılı fakat gözlerinin içi gülen ve yüzü traştan pırıl pırıl parlayan adam, eliyle havada geniş bir daire çizerek:

"— Yılda 130 film yapıyoruz" dedi. "Filmlerimizle, fazlalığı bakımından rekor kırdık. Fakat filmcilerimiz de rekor kırdı. Türk filmciliğinin husus! bir teşekkül balina getirilmesine çalışılacaktır. Devlet yardımıyla İstanbulda, Ayazağada büyük bir stüdyo kurulacaktır. Bu stüdyolarda İtalyan filmciliği prensiplerine göre film hazırlanacaktır. Filmcilerimiz bu şekilde her türlü teknik imkana kavuşturulacak ve Hollywood'la rekabet imkanı temin edilecektir."

Türk filmciliği üzerine her iki iktidar -eski C. H. P. ve düşük D. P.- sırasında da rastlanmıyacak bir şekilde yalan ilgiyle konuşan iri yapık adam, İnkılâp Hükümetinin üçüncü ayına yeni girecek Babıalili Basın-Yayın ve Turizm Bakam Cihat Babandi ve sinemaya el uzatılmasının mutlak zorunluğuna inanmış yetkili bir kişi olarak konuşuyordu.

Yerli filmciliğimizin, henüz derli toplu bir endüstri haline gelmediği ve yıllar yılı yoksul Anadolu seyircisini sömürmekten öte birşey düşünmediği bilinen bir gerçektir. Başlarda, geürtici şirketlerin elinde kötü Alman, Arap, İtalyan ve Hint melodramlarıyla sinema zevki kötürümleştirilmiş Anadolu seyircisi, her türlü karşı tepkiden uzak, ne verilirse onunla yetinmek zavallılığı içindedir.. İri yapılı Bakarım "fakat filmcilerimiz de rekor kırdı" demesi boşuna değildir ve filmcilerimiz, kötü filmler çevirip piyasaya sürmekte -elhak- başka ulus sinemalarından fersah fersah beri geçmişlerdir. Bu, bir yıl içinde yüzden fazla film çeviren ve 50 milyonun üstünde bir milli sermayenin yatırıldığı bir sanat kolunun işlerini düzenleyecek bir makamın ve yetkili bir başın mevcut olmamasından doğmaktadır. Üstelik, filmcilerin bütün ısrarlı baskılarına karşılık, bu keşmekeşe bir son verecek bir Binama Kanunu da bir çok defalar hazırlanıp teklif haline getirildiği halde bir türlü Meclis karşısına çıkarılamamış ve iyi niyetli hazırlayıcılarının çekmecelerinde uyanılmaz uykulara yatmıştır.

Milli Sinema Merkezi

Konu, geçen yılın Eylül ayı başlarında M. B. K. nin teşvikiyle Milli Eğitim Bakanı Prof. Bedrettin Tuncelin başkanlığında ve Güzel Sanatlar Genel Müdürünün hazırladığı "Güzel Sanatlar Şûrası" kongresinde de görüşülmüş ve enine boyuna tartışılmıştı. Filmciliğimizde hiç bir zaman başarılı bir rejisör sayılmayan fakat iyi biriidareci bellenen Baha Gelen bevi ve arkadaşları tarafından bir rapor hazırlanmış ve bu kongrede okunmuştu. Katılan üyelerden bir çoğu -mesela Salah Birsel, Haldun Taner ve Burhan Arpad-rapor lehinde konuşmuşlar ve rapora sebepsizce karşı çıkmak isteyen Fikret Adili susturmuşlardı. Gerçekte rapor, endüstrileşmeye doğru hızla giden bir iş ve sanat kotunun, içine gömülmekte olduğu bataktan kurtarılman yolunda devlettin haklı bir takım isteklerde bulunuyordu. İşlerin gerekli bir düzene girmemesi, sinemamızı daha kötü durumlara düşürecek ve o zaman da ab alan çoktan Üsküdarı aşmış olacaktı. Raporu hazırlayanlar ve lehinde konuşanlar, zararın neresinden dönülürse kârdır sayıyorlardı. Eldeki imkanlarla Türk sinemasının kendi yağıyla kavrulmasının olmazlığı gerçeği, gün gibi ortadaydı. Gerçi, filmciler ne bu kongreden ve ne de Gelenbevi ve arkadaşlarınla hazırladıkları rapordan haberliydüer ama, "tek"in menfaatini "çok"un menfaatinde görenler, büyük bir yüreklilikle ileri fırlayıp bayrağı açmışlardı. Batı ile ilerüik savaşında durmadan telefat veren ve yine durmadan yenilen Türk sinemasıydı. Film piyasası, işin ehli olmayan kişilerle dolup dolup taşıyordu. Bu ehil olmayan kişiler sinemayı birer macera sayıyorlar, çeşitli çıkarlarım bu kaynaktan sağlamaya bakıyorlardı.

Türk sineması son yirmi yıldır görülmemiş bir şekilde bir "altına hücum" devri yaşamış, partırma tüccarlarından tutun, pamukçulara, gülyağı tacirlerine, diş doktorlarına, tuhafiyecilere, emlâk komisyoncularına ve demir karaborsaalarma kadar her türlü meslek erbabuun parsellemesine uğramıştır. Gökten zembille inmişçesine birdenbire türeyen, sinemanın Sesinden habersiz, sayılmayacak kadar çok senaryo yazarı -operet yazarlığından, magazin ve mizah dergilerinin en kötülerinden-, fotoğraf direktörü -her köşebaşında rastlanan şipşakçı fotoğrafçılardan -ve yegane üstünlükleri haftada iki defa sinemaya gitmekten ileri geçmeyen rejisörler, bu yen? doğmuş sanat dalım başlangıç yıllarından çok daha gerilere götürmüşlerdir. Bu keşmekeşi önleyebilmek için devletin işe

Baha Gelenbevi
Terleyen adam

karışması ve "dur" demesi mutlak ve mutlak zorunludur.

Sinema Kanununda geniş yer verilen Milli Sinema Merkezi, çıkarılacak bir sinema kanununu uygulayacak ve durumu düzenleyecek, hükmiyeti olan bağımsız bir müdürlüktür. Kurulman düşünülen Güzel Sanatlar bakanlığına, Milli Eğitim veya Basın-Yayın ve Turizm bakanlığına bağlı olarak çalışacaktır. Bir bilim kurulu görevindeki yönetim.kurulu kararlarını da başına getirilecek olan genel müdür uygulayacaktır.

Herşey sinema için

Devlet yardımı, filmlerden alınan çıkış ve yabancı filmleri türkçeleştirmeden alman metraj primleri, bu meslek dalında çalışanların üye aidatı, belediyelerin gösteri rüsümundan kesilecek sinema hissesi, biletlere eklenecek yüzde beş sinema fonu, devlet stüdyosunun kira karşılığı, fondan verilecek yardım bedellerinin faizleri. Milli Sinema Merkezinin gelirleri arasındadır ki, devleti yardım konusunda öyle büyük bit! yük altına almamaktadır. Bu oluş içlnde korkulacak tek nokta, devletin böylesine bir yardımlama sonunda filmcileri bir takım sınırlamalara tabi tutması seklidir ki, başka dallardaki örnek bağımsız çalışmalar gözönünde tutulursa, bu korkunun da yersizliği anlaşılacaktır.

Hollywood ile rekabet rüyası görülmedikçe, bir devlet stüdyosu kurulmasının sinemamız için sayısız faydalan vardır. İyi sinema adamı yetişmesini sağlayacak tek okul devlet stüdyosudur ve burada iyi sine-

ma adamı adayları belge filmleri, kültürel ve didaktik kısa metrajlı filmler çevirmeyi deneye deneye gerçek sinemacı olmaya doğru gideceklerdir. Dokümanter filmlerin, ya da kısa metrajlı kültürel filmlerin yurdumuzda henüz yerleşmiş ve geleneklesiniz bir durumu yoktur. Belediyeler yönetmeliği, sinema salonlarını konulu filmlerin gösterilmesinden önce bir belge, bir kültür, ya da haber film leri geçmeyi zorunlu saydığı halde, bugün, bunu ciddiye alan sinema salonu yoktur ve aynı sinema salonları -üste para verip belediye yönetmeliğinin ilgili maddesine uymaktansa- üste para alıp seyirciyi sıkıntıdan patlatan zevksiz ve çirkin reklam filmleri oynatmayı tercih etmektedirler. Yapılan uyarmalar bir sonuca bağlanmamış ve metre başına alınan vergiyle gelir nanesini kabartan belediyeler, işi görmezliğe duymazlığa getirmişlerdir. Devlet stüdyoları, yetişeceklere karşı sinema salonları ve belediyelerce yüzlerine kapatılan bir kapıyı da böylelikle, ardına kadar açmış olacaktır. Stüdyo ile birlikte açılacak bir sinema okulu-veya Devlet Konservatuarına bağlanacak bir sinema okulu- senaryo yazarı, operatör, dekoratör, ışıkçı, montajcı, kostümcü, mokyör ve rejisör yetiştirme konusunda da yararlı bir işin üstesinden gelecektir. .

İyi film kötü filmi kovar

Ekonominin ünlü ilkesi "iyi para kötü parayı kovar", bugüne kadar bir* başka açıdan Türk sinemasında İyi niyetliler tarafından uygulanmaya çalışılmış fakat iyi filmin kötü filmi bir türlü kovamadığı görülmüştür. Yenilen iyi niyetliler bir başka yeni denemeye girişmekten korkmuşlar ve ipin ucunu koyvermişlerdir. Türk filmlerinin gerçek alıcısı Anadolu seyircisinin, günümüze kadar iyi filmin ne olduğunu -verilmediği, gösterilmediği için- bilmemesi, olağan birşeydir. Halkın bu cehaleti, kötü film yapanların ekmeğine yağ sürmüş ve sinemamız iyi film yapımınman bir daha dönmemecesine uzaklaşmıştır. En iyi sayılanları bile kötü kopyalamalara girişmeler, gerçeklerimizi -hem seyirci arzusuna hem de sansür baskısına uydurarak- ters yüz etmişler ve sinemayı karanlık, İçinden çıkılmaz bataklara sürüklemislerdir. Düşünülen ve tek çıkar yol olarak görülen, bir "kalite primlini işler hale getirmektir. "Kalite primi"nde uzun metrajlı filmler A, B, C sınıflarına ayrılarak değerlendirilecek ve A sınıfı filmler % 10, B sınıfı % 25 ve C sınıfı filmler de yabancı filmlerin vergisiyle gösterilmeye bak kazanacaklardır. B sınıflama ve vergi indirimiyle vergi bindirimi işlemi, gerçekte var olan fakat hiç bir sebebe dayandırmadan uygulaması işlemeyen bir yönetmeliktir. Ayrıca üzerinde durulan bir problem de her yıl getirtilecek yabancı filmlerin yurt sinemalarını kontrolleri altında bulundurmalarını engellemek ve global kotalarım tâyinle menşe kontenjanını tesbit etmektir.

Milli Sinema Merkezinin bir başka görevi de uluslararası film alışverişinin imkânlarım aramak ve bu işi de bir hale yola koymaktır. Başka ulus sinemaları, kendi filmlerinin dış pazarlara çıkarak alıcı bulabilmesi için yabancı film fetirtimini hem şartlara bağlamışlar, hem de sayısı belirli bir yerde dondurmuşlardır. Bu oluş, dış pazarlarda karşılıklı alışverişe imkân verdiği gibi iç pazardaki sinema salonlarım da yerli filmleri geçmeye bir çeşit zorlamakta ve düşünülenden çok fayda getirmektedir. Ortak prodüksiyonlar yapmak, türkçeleştirmelerin asıllarına uygunluğunu kontrol etmek, yabancı uyruklu teknikerlerin ve oyuncuların yurdumuzdaki çalışmalarının çıkarımıza olmadığım görünce engellemek, raporun devletten önemli istekleri arasındadır.

Filmler

B. B. dışı B. B. filmi

"Une Parisien-Parisli Kız" filmiyle tanıdığımız "Yeni Dalga"cı rejisör Michel Boisrond'un yeni filmi "Voulev-vous dancer avec mola? -Benimle Dans Eder misiniz?" de yine bir Brigitte Bardot filmidir.

Bolsrond'un "Benimle Dans Eder misiniz?"! birinci B. B. li filminin çok üstündedir. Burada B. B. ye gereği kadar yer verilmemiş ve mümkün olduğu kadar konu B. B. nin üzerine yıkılmaktan kurtarılmıştır. Romancı Kelley Roos'un polisiye romanı çoğunlukla komedi havasına büründürülmüştür. Dört kişinin ortaklaşa yazdıkları senaryo-içlerinde en önemli kişi Annette Wadamant'dır- son derece sağlam bir kuruluş içindedir. Sırtım böylesi bir sağlam temele dayayan Boisrond, "Yeni Dalga" akımında kendine seçtiği komedi türüne mümkün olduğunca, filmini yatkın düşürmeye bakmıştır. Bunun için de tipleri büyütmekte, dalgalandırmakta ve gittikçe genişleterek konunun içinde yer yer gülünçleştirmektedir. Varlıklı bir babanın polis hafiyeliğine özenen kızı-B. B.- kocasını -Henri Vidal- bir cinayet olayına karışmışlıktan kurtarmaya çalışıyor. Ortada öldürülen bir kadın Dawn Adams- vardır ve katilin kim olduğu bilinmemektedir. Biosrond, bir cinayet olayı çevresinde topladığı kişilerini, toplumun her katından örneklemelerle işlemeye başlıyor. Varlıklı endüstrici, yakışıklı dişçi, şantajcının et kafa kocası-Dario Moreno-, homoseksüel katille arkadaşı ve öbür tipler, Boisrond' nun başarıyla çizdiği kişi örneklemeleridir. Arada filmin esprisini kurtarmak amacıyla yapılması gerekeni de yaparak, B. B. yi geri plâna itiyor, ki doğrusu da budur.

Boisrond, kendi yolunda Fransız toplumunun çeşitli örnek tiplerini gülünçleştirerek, bir cinayet olayı çevresine topladığı kahramanlarını gelenekçi komedi filmleri ilkelerine uygun, B. B. li fakat B. B. siz "Benimle Dans Eder misiniz?"de de akımın iyi komedi rejisörleri arasında kendine alt yerini almaktadır.

M Ü L K İ Y E

147'ler Özel Sayısı

Prof. Yavuz Abadan - Prof. Turhan Fezyioğlu - Prof. Bedri Gürsoy - Prof. Enver Ziya Karal - Prof. Bahri Savcı Prof Fehmi Yavuz

ve

Temsilciler Meclisi üyelerinin bu konudaki düşünceleri

Halkımızın daima ve büyük rağbet gösterdiği

Her mevsimin

En güzel.
En sağlam.
En ucuz

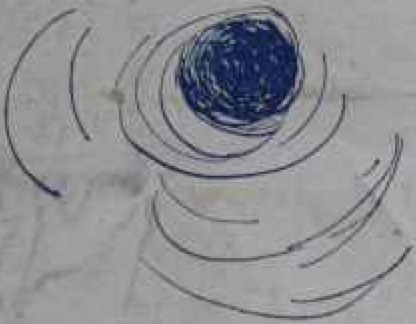
Yünlü ve pamuklu kumaşlarını ancak mağazalarımızda bulabilirsiniz.

SÜMERBANK ALIM ve SATIM MÜESSESESİ

VATAN
Okumak Bir İhtiyaçtır...

BANKAYA YATIRILMAYIP EVDE SAKLANAN TASARRUFLAR

işlenmiyen... çorak araziye benzer

Türkiye İŞ Bankasına emanet edilen tasarruflar ise % 6,5'a kadar faiz getirir... ayrıca senenin en zengin ikramiyelerini kazandırabilir. 9 Milyon lira tutarındaki 1961 İkramiye Plânının 7 milyonu henüz talihlilerini bekliyor. Yılın ikinci çekilişine katılabilmek için tasarruflarınızı 7 Nisan akşamına kadar Türkiye İŞ Bankasında toplayınız.

İŞ BANKASI, EN FAZLA İKRAMİYE VEREN BANKADIR

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu şubeden öğrenebilirsiniz.

• son para yatırma tarihi: 7 NİSAN

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

"7 Haziranda:"

15

APARTMAN DAİRESİ

1 adet	100.000 TL
25 adet	5.000 TL
25 adet	1.000 TL

ve 1800 adet çeşitli para ikramiyeleri